

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

NOU 1994:11

Beredskap i dagspressen

Utredning fra et utvalg oppnevnt av Forbruker- og
administrasjonsdepartementet.

Avgitt til Kulturdepartementet 20. desember 1993

STATENS FORVALTNINGSTJENESTE
STATENS TRYKNING

OSLO 1994

Til Kulturdepartementet

Dagspressens beredskapsutvalg ble oppnevnt av Forbruker- og administrasjonsdepartementet, og hadde sitt første møte 13. august 1990.

Utvalget leverer hermed sin utredning, og anser seg med dette ferdig med sitt arbeid.

Oslo 20. desember 1993

Sølvi Ellingsen Leder

Gunnar H. Angeltveit

Berit Johansen Berg

Ragnar Dahl

Nils Ivar Larsen

Sissel Thomassen

Berit Venaas

Thor Erik Lindgren Sekretær

KAPITTEL 1

Utvalgets mandat og sammensetning**1.1 UTVALGETS MANDAT**

I august 1990 oppnevnte Forbruker- og administrasjonsdepartementet Dagspressens beredskapsutvalg med følgende mandat:

«Utvalget har til oppgave å utarbeide en beredskapsplan med tanke på dagspressens materielle krise- og krigsbehov».

Utvalget ble lagt inn under Kulturdepartementets ansvarsområde ved omorganiseringen av departementene i januar 1991.

1.2 UTVALGETS SAMMENSETNING

Dagspressens beredskapsutvalg har hatt følgende medlemmer:

Byråsjef Sølvi Ellingsen, Oslo, leder

Byråsjef Gunnar H. Angeltveit, Oslo

Førstekonsulent Berit Johansen Berg, Drammen

Seksjonssjef Ragnar Dahl, Lier

Førstekonsulent Nils Ivar Larsen, Hønefoss

Landssekretær Sissel Thomassen, Hamar

Disponent Berit Venaas, Bodø

Førstekonsulent Thor Erik Lindgren, Oslo, sekretær

Utvalgets medlemmer Berit Venaas og Thor Erik Lindgren ble oppnevnt i august 1991. De erstattet henholdsvis direktør Marit Haukom og konsulent Ellen Hov, som ba seg fritatt fra å delta i utvalgets arbeid. Konsulent Knut Fosli møtte som stedfortreder for Berit Johansen Berg i perioden august 1991 – mai 1993. Sissel Thomassen ble oppnevnt som medlem av utvalget i januar 1992.

1.3 UTVALGETS ARBEID

Utvalget hadde sitt første møte 13. august 1990, og sitt siste møte 20. desember 1993. I alt har utvalget hatt 19 møter.

I 1991 engasjerte utvalget Grafisk Institutt v/Steinar Webjørnsen til å gjennomføre en undersøkelse i alle medlemsavisene til Norske Avisers Landsforbund og Landslaget for Lokalaviser. Formålet med undersøkelsen var å gi utvalget en oversikt over beredskapslagret materiell og omfanget av beredskapsforberedelser som er foretatt i dagspressen.

Grafisk Institutt kontaktet også produsentene og importørene av materiell i avisproduksjonen for å skaffe tilveie tallmateriale om forsyningssituasjonen som dagspressen vil stå overfor under krise og krig.

Utvalget har videre innhentet opplysninger fra landets fylkesmenn over saksbehandlingen i fylkenes beredskapsavdelinger vedrørende de beredskapsordningene som omfatter dagspressen.

Utvalget har vært på studiereise i Sverige, Finland og Danmark, og studert de beredskapsoppleggene som finnes for pressen i de respektive land.

Utvalget har dessuten hatt møte med en representant for Tidens Krav i Kristiansund for å drøfte de erfaringene avisen gjorde gjennom håndteringen av naturkatastrofen i Møre og Romsdal i begynnelsen av januar 1992.

Tidligere teknisk sjef Gunnar Stranden, Bergen, og økonomidirektør Thor Erik Norheim, Aftenposten, har bistått utvalget med innspill og vurderinger.

KAPITTEL 2

Avgrensninger og definisjoner**2.1 NÆRMERE OM UTVALGETS MANDAT**

Utvalget har fått i mandat å utarbeide en beredskapsplan for dagspressens materielle krise- og krigsbehov.

I langtidsplanen for det sivile beredskap for perioden 1990-93 (St.melding nr. 52 (1988-89)), pekes det på behovet for at flere sider av presseberedskapen må sees i sammenheng. En beredskapsplan for dagspressen må favne tiltak og ordninger som samlet kan bedre mulighetene for utgivelse av aviser i en krise- og krigssituasjon. I dette ligger bl.a. at utvalget har kartlagt de sivile beredskapsordninger som også gjelder for dagspressen, de beredskapsforberedelser som er gjennomført i den enkelte avis og rutiner for innkjøp av materiell til produksjonen. Utvalget har også vurdert de gjeldende målsettinger for presseberedskapen.

På dette grunnlaget kommer utvalget med forslag til målformulering for og organisering av presseberedskapen, og hvilke tiltak som bør iverksettes for å sikre fortsatt drift under krise og krig.

Stortinget behandlet i mai 1993 den nye perspektivplanen for det sivile beredskap, St.melding nr. 24 (1992-93) Det fremtidige sivile beredskap. Stortingsmeldingen legger vekt på det ansvar som den enkelte offentlige eller private etat/foretak har for å planlegge for å møte kriser og krig. Samtidig tillater den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa en reduksjon i innsatsen på visse beredskapsområder, f.eks. med hensyn til beredskapslagring av materiell til produksjon i krig. Utvalget har lagt denne meldingens nye retningslinjer til grunn for de vurderinger som er foretatt.

Utvalget har konsentrert sitt arbeid omkring produksjonssiden i dagspressen. Distribusjon skiller avisene fra andre media. Mens etermedia trenger få ressurser og har relativt liten kostnad med distribusjon, er avisene ressursintensive. Iverksettelse av drivstoffrasjonering og/eller inndragning av generell kjøretillatelse som følge av iverksatte beredskapstiltak, vil skape store problemer for bransjen, både når det gjelder å få transportert innsatsfaktorer til avisene og transport av ferdig produkt ut til kundene.

Samferdselsdepartementet er ansvarlig for organiseringen av transporttjenestene under beredskap og krig, og har lagt planer for opprettelsen av Transportberedskapsorganisasjonen (TBO) med regionale ledd. Utvalget forutsetter at avisenes behov for transporttjenester blir ivaretatt gjennom TBOs beredskapsplanlegging.

2.2 KRISEDEFINISJONER

Utvalgets mandat retter seg mot avisenes krise- og krigsbehov. Disse begrepene trenger en noe nærmere presisering, og utvalget har tatt utgangspunkt i den definisjon av krise og krig som St.melding nr. 24 (1992-93) legger til grunn. Meldingen lager et hovedskille mellom kriser i fred og krig. Utvalget vil kalle dette henholdsvis kriser i fred og sikkerhetspolitiske kriser/krig.

Kriser i fred

St.melding nr. 24 (1992-93) definerer kriser i fred som ulykker og andre påkjenninger som i art eller omfang går utover det som regnes som normalrisiko og normal-

belastning. Med utgangspunkt i avisproduksjon vil dette f.eks være kriser der avisene i en avgrenset del av landet får produksjonsvansker som følge av større naturkatastrofer som hindrer tilgang på energi, vann og/eller andre kritiske innsatsfaktorer. Det kan også være situasjoner preget av en internasjonal eller europeisk forsyningskrise der avisenes tilgang på importerte innsatsfaktorer blir begrenset.

Felles for disse krisesituasjonene er at statlige beredskapstiltak for å regulere omsetningen av innsatsfaktorer sannsynligvis ikke vil være iverksatt.

Sikkerhetspolitiske kriser/krig

St.melding nr. 24 (1992-93) går ikke nærmere inn på noen definisjon av når krigsfasen inntreffer. Den forutgående perioden før en eventuell krig vil imidlertid preges av en sikkerhetspolitisk krisesituasjon, der det – hvis situasjonen tilsier det – vil bli iverksatt statlige beredskapstiltak. Den ytterste form for krise er krigshandlinger i vårt område eller på norsk territorium. Det vil derfor være lite hensiktsmessig å avgrense denne fasen kun til perioden etter en formell erklæring om krigstilstand foreligger.

KAPITTEL 3

Sammendrag og konklusjoner*Bakgrunnen for utvalgets arbeid*

Dagspressens beredskapsutvalg fikk i mandat å utarbeide en beredskapsplan for dagspressens materielle krise- og krigsbehov. Utgangspunktet for mandatet var St.melding nr. 52 (1988-89) Langtidsplan for det sivile beredskap 1990-93, der den overordnede målsettingen for dagspressens beredskap var at alle aviser i utgangspunktet skal ha mulighet til å utkomme i en krise- og krigssituasjon. Meldingen stiller opp en rekke forutsetninger for at denne målsettingen skal la seg realisere. Bl.a. forutsetter dette at det finnes hensiktsmessig plasserte beredskapslagre for innsatsfaktorer til avisproduksjon, med utgangspunkt i balanserte forsyninger for 90 dagers krigsforbruk. Meldingen tar også til orde for utarbeidelse av planer for hvordan statsstøtte til avisene kan utbetales i en krise/krig.

Meldingen fastslår at det finnes tilstrekkelige innsatsfaktorer i landet til å kunne utgi aviser i minst tre måneder ved et regulert krigsforbruk. Krigsforbruk innebærer en reduksjon på 50% av avisvolumet. Det pekes imidlertid på de problemer som vil kunne oppstå når det gjelder å få transportert innsatsfaktorene fram til den enkelte avis.

I 1993 behandlet Stortinget St.melding nr. 24 (1992-93) Det fremtidige sivile beredskap. Meldingen foretok en kritisk gjennomgang av gjeldende målsettinger, virkemidler og arbeidsmetoder, og målet var å legge grunnlaget for et mer kostnadseffektivt beredskap. Meldingen framsatte en rekke endringsforslag som Stortinget ga sin tilslutning til.

Planlegging for kriser og katastrofer i fred skal nå integreres i beredskapsplanleggingen. Meldingen legger også til grunn en revidert trusselvurdering som følge av de vesentlige endringene i den sikkerhetspolitiske situasjonen de senere år. Dette vil bl.a. få konsekvenser for omfanget av beredskapslagring av innsatsfaktorer i fred. Videre skal internkontrollprinsippet innføres som styringsmetode i det sivile beredskap.

Aviser i krise og krig

Nordmenn er et av de mest avislesende folk i verden, og noe forenklet kan det sies at det pr. husstand leses én regionavis og én lokalavis hver dag. Med avisenes sterke posisjon som nyhetsformidler hos publikum vil avisene utgjøre en sentral nyhets- og informasjonskanal i krise- og krigssituasjoner.

Ved kriser i fred vil trolig en drivstoffkrise sterkest ramme avisenes muligheter til å komme ut. Som følge av uvær vil også brudd i strøm- og vannforsyningen kunne skape problemer for avisproduksjon og distribusjon lokalt.

Vi kjenner i relativt liten grad til hvordan moderne krigshandlinger vil påvirke et industrialisert og teknologisk avhengig samfunn som vårt. Det antas at en krigssituasjon i Norge bare vil oppstå som ledd i en spent internasjonal situasjon der størstedelen av Europa står overfor en trussel. En konsekvens av dette er at tilgang på råvarer og andre innsatsfaktorer kan bli redusert. Men det er vanskelig å anslå i hvilken grad dette vil skje, og hvor lang tid det vil ta før dette arter seg kritisk for avisene.

I en sikkerhetspolitisk krise/krigssituasjon vil myndighetene kunne iverksette beredskapstiltak for å sikre avisene tilgang på materielle innsatsfaktorer, arbeidskraft, transport/drivstoff og elektrisitetsforsyning så langt det er mulig. Slike tiltak

vil imidlertid bare delvis oppveie de negative virkningene av at samfunnet settes i krigsberedskap.

I forhold til etermedia er avisene sårbare på grunn av sine råvarebehov og sin ressurskrevende distribusjon. Men avisenes styrke ligger i at den informasjon som blir gitt er «tilstede» også etter at avisen er lest. Dette gjør avisen til et viktig medium for statlige myndigheter i forbindelse med utstedelse av kunngjøringer og annen informasjon til publikum i krise og krig. Avisene kan også ha en sentral pedagogisk funksjon på områder der man ønsker å påvirke publikums handlinger, f.eks. for å høyne befolkningens overlevelsessevne under kriser og krig.

Hovedproblemet for avisene under beredskap og krig vil være om de er i stand til å komme ut med ordinær produksjon og distribusjon. Dette vil avhenge av avisenes evne til omstilling.

Dagspressens deltakelse i de statlige beredskapsordningene

Dagspressen inngår i en rekke beredskapsordninger som skal bedre avisenes muligheter til fortsatt å komme ut i en sikkerhetspolitisk krise/krigssituasjon.

Beredskapsordningene omfatter registrering i det regionale industriberedskapsregisteret, som skal sikre avisene prioritet ved kjøp av rasjonerte råvarer, drivstoff, elektrisitet m.m.

Utsettelse med frammøte ved mobilisering skal sikre at avisene fortsatt kan beholde sitt nøkkelpersonell etter at ordre om mobilisering er gitt.

Registrering av behovet for tilleggskraft tar sikte på å kompensere for tapet av medarbeidere som vil følge av en mobiliseringsordre.

Ordningen med viktige prioriterte telefoner (VPT) skal sikre avisene fortsatt telefonforbindelse i tilfelle utkobling må skje som følge av stor trafikkbelastning på telenettet. De nevnte ordningene omfatter i dag formelt bare NALs medlemsaviser.

Utvalget har gjennomført en undersøkelse overfor fylkesmennenes beredskapsavdelinger for å kartlegge de ulike beredskapsordningene som dagspressen er med i. Undersøkelsen viser at 15 fylker har et ajourført industriberedskapsregister på avis-/trykkerisiden, mens 16 fylker gir utsettelse med frammøte ved mobilisering til avisbedrifter og trykkerier med trykkeoppdrag for aviser. Totalt er 53% av kvotene for utsettelse med frammøte for avisenes nøkkelpersonell utnyttet. Undersøkelsen viser videre at 15 av 18 fylker registrerer aviser som VPT-abonnenter, og at de avisene som er registrert i de regionale industriberedskapsregistre har meldt inn behov for tilleggskraft.

Selv om det i henhold til retningslinjene formelt bare er medlemsavisene i Norske Avisers Landsforening (NAL) som er berettiget til deltakelse i ordningene, viser undersøkelsen at også medlemsavisene i Landslaget for Lokalaviser (LLA) registreres i flere fylker. Ordningene utgjør en viktig forutsetning for avisenes muligheter for fortsatt drift under beredskap og krig. Dette reiser behovet for en prinsipiell avklaring av spørsmålet om hvorvidt medlemsavisene i begge organisasjonene skal sidestilles mht. deltakelse i ovennevnte beredskapsordninger.

Utvalget understreker at avisene kun har fullt utbytte av beredskapsordningene dersom det i tillegg er utarbeidet en beredskapsplan i den enkelte avis.

Presseberedskap i andre nordiske land

I både Sverige og Finland har dagspressen en utbredelse og posisjon som nyhetsformidler som har store likhetstrekk med norske forhold. Begge land har et relativt omfattende opplegg for presseberedskap under kriser og krig.

Beredskapsplanleggingen innenfor dagspressen er slutført i Sverige. Målsettingen for presseberedskapen er at alle aviser skal komme ut i krigstid, begrenset til 1/3 av ordinært volum. Det er den enkelte avis sitt ansvar å holde et lager av forbruksmateriell tilsvarende to måneders fredstidsproduksjon. Papir og trykkfarge er unntatt fra regelen om lagerhold, fordi disse innsatsfaktorene i det vesentlige produseres i Sverige.

I Finland er målsettingen at alle aviser skal komme ut med inntil 50% reduksjon i ordinært volum. Beredskapsarbeidet er frivillig, og utføres av bransjesammenslutninger og den enkelte bedrift, uten kontroll fra myndighetenes side. Det er den historisk betingede forsvarsviljen i befolkningen som gjør en slik organisering av beredskapsarbeidet mulig. Den finske staten bruker hvert år omlag 11 mill. mark (1991-tall) på subsidiering av beredskapslagrene for de ulike bransjene, herunder også dagspressens beredskapslagre.

Danmark har det laveste ambisjonsnivået innen presseberedskapen av de nordiske landene. Det finnes ingen statlig målsetting for utgivelse av aviser i beredskap og krig, og statlige myndigheter bevilger heller ikke økonomisk støtte til beredskapsforberedelser i avisene.

Undersøkelser om beredskapsforberedelser og forbruk av produksjonsmateriell i avisene

Grafisk Institutt (GI) har gjennomført to undersøkelser på vegne av utvalget. Den ene undersøkelsen omhandler omfanget av de beredskapsforberedelser som er gjort i avisene. Tallene viser at det generelt er gjort få beredskapsforberedelser i avisene. Bare 13 av NALs medlemsaviser oppgir å ha utarbeidet en beredskapsplan.

En rekke av de forhold det ble spurt om retter seg i like stor grad mot kriser som kan oppstå i fred som i krig. Det ser imidlertid ikke ut til at dette har noen avgjørende virkning på avisenes vurdering av behovet for beredskapsplanlegging. Men resultatene viser at mange aviser har arbeidet aktivt mot å forebygge konsekvensene av uønskede hendelser på enkeltområder. Dette gjelder særlig på områder som anlegg for stabil spenning, lager av teknisk reservemateriell og egen reparasjonskompetanse i avisen. Utvalget mener derfor at det ligger et beredskapsmessig potensiale i avisene som kan utløses gjennom en mer systematisk planlegging utover de forberedelsene som allerede er gjort.

Den andre undersøkelsen er foretatt overfor importører og produsenter av innsatsfaktorer til avisproduksjonen for å kartlegge beholdning og forbruk av de viktigste innsatsfaktorene. På bakgrunn av opplysningene har GI beregnet hvor lang tid avisene kan produseres med 1/3 av ordinært sidetall i en sikkerhetspolitisk krise/krigssituasjon.

Tilgangen på avisepapir ventes ikke å representere noe problem, forutsatt at det lar seg gjøre å transportere papiret ut til det enkelte trykkeri. Norge er selvforsynt med avisepapir, og hele 90% av produksjonen går til eksport.

Mengden trykkfarge som kan produseres med de råvarer som gjennomsnittlig befinner seg på lager, tilsvarer tre måneders produksjon av en kriseavis med 1/3 av normalt sidetall. Det er i tillegg inngått en krisehandelsavtale med Sverige om leveranser av ca. 40 tonn svart trykkfarge pr. måned i en beredskaps-/krigssituasjon. Forutsatt at avtalen oppfylles innebærer dette totalt sett en tilfredsstillende forsyningssituasjon for trykkfarge.

Leverandørene av fotomateriell har lagre som tilsvarer produksjon av en kriseavis på 1/3 av normalt sidetall i minst seks måneder. Disse beregningene bygger på bruk av i alt vesentlig sort trykkfarge, dvs. få eller ingen fargebilder, reduksjon av sidetallet og overgang til alternative produksjonsmetoder.

For trykkplater er forsyningssituasjonen noe svakere. Importen av trykkplater skjer direkte fra utlandet til avisene, og beregningene viser at det i gjennomsnitt finnes trykkplater i den enkelte avis for minimum ni ukers produksjon av en kriseavis med 1/3 sidetall.

Utvalget viser imidlertid til at det finnes betydelige reserver i den øvrige delen av den grafiske bransjen. Forutsatt at myndighetene benytter seg av adgangen til å prioritere de bedriftene innen den grafiske bransjen som er registrert i de regionale industriberedskapsregistrene når en knapphetssituasjon har oppstått, vil dette i vesentlig grad styrke avisenes muligheter for fortsatt produksjon.

Beregningene i undersøkelsen tar utgangspunkt i avisproduksjon med 1/3 av normalt sidetall, basert på en total forsyningskrise hvor landet er fullstendig avskåret fra muligheten for tilførsler utenfra. Med henvisning til vurderingen i St.melding nr. 24 (1992-93) av den reduserte sannsynligheten for en total handelsmessig avskjæring av Norge, antar utvalget i tillegg at en viss mengde import må kunne påregnes, selv i en sikkerhetspolitisk krise /krigssituasjon. Forsyningssituasjonen vil derfor etter alt å dømme være bedre enn det utvalgets beregninger viser.

Utvalgets vurderinger og forslag

Utvalget mener at de mål og tiltak som St.melding nr. 52 (1988-89) trekker opp vil være vanskelig å realisere, og er delvis blitt mindre aktuelle som følge av utviklingen som har skjedd innen beredskapsområdet de senere år. Som ny målformulering for presseberedskapen foreslår utvalget:

«Det er et overordnet mål at flest mulig aviser skal komme ut så lenge som mulig i en krise- og krigssituasjon».

Med begrepet «aviser» siktes det her til aviser som tilfredsstiller kravene til medlemskap i NAL og LLA. Utvalget går dermed inn for å sidestille NALs og LLAs medlemsaviser når det gjelder alle forslag utvalget kommer med i beredskapsmessig sammenheng.

Forslaget til målformulering innebærer ikke at statlige myndigheter skal påta seg et overordnet ansvar i denne sammenheng. Det må være avisene selv, i samarbeid med bransjeorganisasjonene, som har ansvaret for at dette målet kan oppfylles i størst mulig grad. Det bør imidlertid være statlige myndigheters ansvar å gi gode rammebetingelser for å sikre at avisene kan komme ut så lenge som mulig.

De største utfordringene for avisene under beredskap og krig vil være om de er i stand til å komme ut med ordinær produksjon og distribusjon, og evne til omstilling. Utvalget vurderer tre faktorer som avgjørende i denne sammenheng. Disse faktorene er avisenes økonomiske grunnlag for utgivelse, tilgang på materielle innsatsfaktorer og tilgang på drivstoff og kjøretøy til distribusjon av avisene.

Utvalget forventer at konsekvensene vil bli en reduksjon i avisenes volum (sidetall og opplag). Det er vanskelig å anslå hvor stor reduksjonen vil bli. Utvalget mener derfor at det er lite hensiktsmessig å fastsette produksjonsmål for avisene i krise og krig, slik det bl.a. gjøres i St.melding nr. 52 (1988-89). Det ville medført en forpliktelse for staten til å fremme ulike tiltak for å nå produksjonsmålene, eller at staten i en krise- eller krigssituasjon begrenset produksjonen slik at den ikke overstiger et fastsatt nivå.

Utvalget vil understreke at det er dagspressen selv som har ansvaret for tilstrekkelige forberedelser for å kunne møte krisesituasjoner. Dagspressen må derfor gjennom beredskapsplanlegging i fred høyne sitt generelle beredskapsnivå. Dette vil styrke avisenes muligheter til å håndtere krisesituasjoner såvel i fred som i krig. Avisenes bransjeorganisasjoner, NAL og LLA må spille en aktiv pådriverrolle i

dette arbeidet. Organisasjonene kan bidra med kompetanse, tilrettelegge arbeidet og være pådrivere overfor avisenes beredskapsarbeid.

Utvalget foreslår at det bevilges økonomiske midler over en periode på 1 1/2 år til et prosjekt for igangsetting av beredskapsarbeidet i avisene. Som utgangspunkt for dette skal det utarbeides en mal for beredskapsplan. Bevilgningene til prosjektet forutsettes å komme fra statlige myndigheter, mens NAL engasjerer seg i det praktiske arbeidet. Prosjektet må gjennomføres i nært samarbeid mellom avisene, NAL og LLA.

Utvalget har, bl.a. med innspill fra pressehold, utarbeidet forslag til hvilke momenter en mal for beredskapsplan bør inneholde (jfr. vedlegg I). Dette forslaget bør danne utgangspunktet for arbeidet i prosjektet som foreslås iverksatt.

Den enkelte avis må trekke ut av malen de momentene som er av betydning, og selv utarbeide en egen beredskapsplan. Avisene gir fylkesmannen melding når beredskapsplanen er ferdig utarbeidet. Utvalget vil gjøre deltakelse i de statlige beredskapsordningene avhengig av dette.

Utvalget foreslår også endringer i de statlige beredskapsordningene avisene er med i. I dag registreres bare trykkeridelen av avisen i de regionale industriberedskapsregistre, hvilket innebærer at den redaksjonelle delen av avisene ikke er prioritert i en beredskapssammenheng. Den tekniske utviklingen innen avisproduksjonen har ført til at de tradisjonelle grensene mellom de ulike fasene i avisproduksjonen brytes gradvis ned. Utvalget går derfor inn for at registrering i industriberedskapsregisteret må omfatte hele avisen.

Todelingen mellom avisenes redaksjonelle del og trykkeridelen gjør seg også gjeldende mht. ordningen med utsettelse med frammøte ved mobilisering, ved at hhv. Statsministerens kontor og Nærings- og energidepartementet (NOE) har ansvar for hver sin kvote. For å sikre en enhetlig behandling av søknadene går utvalget inn for at begge kvotene for utsettelse med frammøte legges til NOE.

Utvalget anbefaler i tillegg at grunnlaget for å søke utsettelse med frammøte ved mobilisering utvides til også å gjelde avisenes servicepersonell på EDB-området. Dette vil særlig være aktuelt for aviser som er avhengig av omfattende EDB-installasjoner og de som baserer seg på helelektronisk produksjon. Forslaget forutsetter ingen økning i de eksisterende kvotene.

I de nye retningslinjene for viktige prioriterte telefoner (VPT) er avisene gitt B-status (*bør* unntas fra utkobling). Utvalget viser til at avisene i henhold til de forrige retningslinjene også kunne gis A-status (*skal* unntas fra utkobling). Utfra avisenes absolutte avhengighet av telekommunikasjonslinjer må det gis størst mulig sikkerhet for avisenes tilgang på teletjenester gjennom at de også i framtiden sikres A-status i VPT-sammenheng.

Utvalget har etter en totalvurdering ikke ønsket å foreslå en videreføring av utbetaling av produksjonstilskudd i krig. Isteden bør Kulturdepartementet, i samarbeid med NAL og LLA, overvåke virkningene av pressestøtten. Produksjonstilskuddet stanses på det tidspunkt støtten begynner å virke konkurransevridende. Erfaringene viser imidlertid at det i løpet av en krigssituasjon vil kunne inntreffe store endringer i pressemønsteret. Etter utvalgets mening bør statlige myndigheter ha en strategi for hvordan det tidligere pressemønsteret i størst mulig grad kan reetableres under slike forhold. I en situasjon hvor pressestøtten er blitt stanset, foreslås det derfor at det årlige pressestøttebeløpet avsettes i et fond med formål å yte støtte til aviser som har måttet innstille driften i løpet av den tiden krigen varte.

Dersom en beredskaps-/krigssituasjon inntreffer, ventes avisenes økonomiske grunnlag å bli svekket. Dette vil i første rekke skyldes en vesentlig reduksjon i annonseinntektene. Utvalget vil peke på behovet for at statlige myndigheter vurderer hvilke forebyggende tiltak som kan bidra til å redusere konsekvensene av en slik

utvikling. Det foreslås derfor at det etableres en refusjonsordning for kjøp av avis-papir. Støtten skal dekke inntil 1/3 av kostnadene beregnet ut fra avisens ordinære papirforbruk i fred, og må vurderes i forhold til avisens inntektsbortfall. Tiltaket skal bare gjelde de avisene som har utarbeidet beredskapsplan.

Utvalget foreslår at den statlige annonsepolitikken i beredskaps- og krigssituasjoner revurderes i henhold til myndighetenes spesielle informasjonsansvar. Staten har et særlig informasjonsansvar, både sentralt og regionalt overfor befolkningen. Utvalget foreslår at den regionale informasjonsformidlingen, som koordineres gjennom fylkesmannens presse- og informasjonsavdeling, skjer på en slik måte at hele fylket blir dekket ved avisannonsering.

Myndighetenes spesielle informasjonsansvar må også reflekteres gjennom det forberedte opplegget for Regjeringens presse- og informasjonstjeneste (RPI). Utvalget mener at dagens opplegg ikke i tilstrekkelig grad ivaretar avisenes behov for tilgang til informasjon fra RPI. Dette vil særlig bli et problem dersom Norsk Telegrambyrås satelittbaserte sendernet settes ut av funksjon som følge av krigshandlinger. Utvalget anbefaler derfor at RPI vurderer tiltak som kan bedre muligheten for formidling av informasjon til avisene under sikkerhetspolitiske kriser og krig.

Med henvisning til de endrede trusselvurderingene som framkommer i St.melding nr. 24 (1992-93), vil utvalget ikke fremme forslag til beredskapslagring av innsatsfaktorer beregnet på avisproduksjon under beredskap og krig. Utvalgets beregninger viser at med de innsatsfaktorene som er innenfor landets grenser, vil det kunne produseres aviser i minst tre måneder med 1/3 av ordinært sidetall, dersom alle forsyninger utenfra skulle opphøre.

I h.t. de trusselvurderinger som idag ligger til grunn for sivil beredskapsplanlegging, er det imidlertid lite sannsynlig at landet blir isolert fra sine handelspartnere. Forsyningssituasjonen for innsatsfaktorer til avisproduksjon vil derfor etter alt å dømme være bedre enn det utvalgets beregninger viser.

Utvalget vil imidlertid peke på at problemer med transporten i en krise-/krigs-situasjon vil kunne sette avisene i Nord-Norge i en vanskelig situasjon. Med utgangspunkt i den nye trusselvurderingen må myndighetene vurdere tiltak for å prioritere forsyningssituasjonen for avisepapir til Nord-Norge. Utvalget viser i denne forbindelse til omtalen av Nord-Norges spesielle forsyningssituasjon i St.melding nr. 24 (1992-93). TBO bør ta hensyn til dette i sin planlegging.

Det er på områdene fotomateriell og trykkplater at forsyningssituasjonen er svakest. Forskning med sikte på norsk kriseproduksjon av fotomateriell og trykkplater vil her kunne være aktuelt gjennom finansieringsordningen for utviklingskontrakter i regi av NOE. Utvalget vil ikke foreslå tiltak på dette området, men overlater til bransjen selv å ta initiativ overfor NOE dersom konklusjonen er at det er behov for å iverksette et slikt prosjekt.

Administrative konsekvenser

Utvalget vil gjøre deltakelse i de statlige beredskapsordningene avhengig av at avisene har utarbeidet beredskapsplan. Når beredskapsplanen er utarbeidet, skal melding om dette oversendes fylkesmannen. Fylkesmannens beredskapsavdeling har den kompetansen som skal til for å føre tilsyn med beredskapsplanen. Planen bør ajourføres med minst 2 års mellomrom.

Utvalget forutsetter at ordningen trer i kraft innen 1. januar 1998. Dette innebærer at de avisene som da ikke har utarbeidet beredskapsplan, vil falle ut av de eksisterende beredskapsordningene. Utvalgets forslag om sidestilling av NALs og LLAs medlemsaviser med hensyn til de statlige beredskapsordningene, må innarbeides i

bestemmelsene for de ulike ordningene. Likeledes må forslaget om felles registrering av avisenes redaksjonelle del og trykkeri innarbeides i NOEs retningslinjer for de regionale industriberedskapsregistrene. Dette vil også gjelde forslaget om en sammenslåing av de to kvotene for utsettelse med frammøte ved mobilisering, som foreslås samlet i NOE.

Økonomiske konsekvenser

Utvalget foreslår at Kulturdepartementet bevilger 800 000 kr. over en periode på 1 1/2 år til opprettelse av et prosjekt for iverksettelse av beredskapsarbeidet i avisene. I tillegg forutsettes det at NAL og LLA engasjerer seg i det praktiske arbeidet.

Utvalget foreslår videre at produksjonstilskuddet stanses på det tidspunkt støtten begynner å virke konkurransevridende i en krigssituasjon. Det årlige støttebeløpet avsettes i et fond med formål å reetablere aviser som har vært nødt til å innstille driften. Forslaget innebærer ingen økonomiske bevilgninger utover det som idag bevilges til produksjonstilskudd (ca. 200 mill. kroner).

Utvalget foreslår videre at det etableres en støtteordning for kjøp av avisepapir i en beredskaps-/krigssituasjon. Støtten skal beregnes ut fra kostnadene ved 1/3 av avisenes ordinære papirforbruk i fred. Tiltaket er kostnadsberegnet til ca. 190 mill. kr. pr. år, og skal kun omfatte aviser som har utarbeidet beredskapsplan.

Utvalget ønsker ikke å gjøre økonomiske investeringer som et ledd i beredskapsplanleggingen, til et krav overfor avisene. Det utelukkes ikke at avisenes gjennomgang av dagens sikkerhetsopplegg vil avsløre behov for økonomiske investeringer på enkelte områder. Det må imidlertid være opp til den enkelte avis å avgjøre i hvilken grad man ønsker å følge opp de behov som avdekkes.

KAPITTEL 4

Avisproduksjon: En kort produksjonsbeskrivelse

Avisteknologien har i de senere år endret seg totalt. Fram til rundt 1970 skjedde all produksjon på settemaskiner som produserte tekst i form av blylinjer. Disse ble sammen med bilder/klisjéer satt sammen, brukket om, til sider. For å få en halvrund trykkplate egnet for rotasjonspressen ble sidene preget i en pappmatrise som deretter ble bøyd i halvsirkelform. Denne matrisen tjente som støpeform for trykkplatene som også var i bly. Når opplaget var trykt ble såvel satssidene som trykkplatene smeltet om og brukt på ny. Trykkelementet bly kunne stadig nyttes om igjen og de kritiske produksjonsfaktorer var elektrisk kraft, trykkfarge og avisepapir. Fotografisk film var kun nødvendig dersom avisen ønsket å gjengi fotografier.

Det dominerende i dagens avisframstilling er sats og bildeproduksjon via datateknologi, og sats og sideframstilling via fotografiske prosesser i datastyrte fotosemaskiner og trykkplater av aluminium. Fotografisk sideproduksjon kan erstattes av datamaskinstyrte utskriftsenheter, laserskrivere, uten bruk av film og kjemikalier.

Innskriving kan via bærbare eller stasjonære dataterminaler (PC) og telekommunikasjoner skje hvor som helst. Med stadig bedre telekommunikasjoner er avstand ikke lenger noe problem. Dette betyr også at riks- eller regionale aviser kan trykkes på flere regionale trykkerier idet enten teksten i spalter eller hele avissider overføres via telekommunikasjonslinjer.

Integrated Services Digital Network (ISDN) er betegnet som 90-årenes telenett, og er en videreutvikling av telefonnettet til et generelt telenett for telefon, høykvalitetslyd, telefax, tekst, data, grafikk, bilder og bildetelefon. Det vil bli innført i to faser; en avsluttet prøvetjeneste i 1993, og regulær drift i 1994 med planlagt tilnærmet landsdekning i 1995/96.

Hittil er det hovedsaklig analoge signaler som har blitt benyttet til overføring av teletjenester. ISDN nytter digital overføring, der signalene blir kodet og sendt gjennom telenettet som firkantimpulser kjennetegnet med tilstandene 0 og 1. På mottakerstedet blir impulsene igjen omgjort til f.eks. lydsignaler og forståelig tale. Fordelene ved digital teknikk er bedret overføringskvalitet for tekst og datakommunikasjon. Digital teknikk gir nærmest støyfrie telefonforbindelser og overføringshastigheten blir høyere for tekst og data, med 64 kbit/s som standard hastighet. Dette betyr f.eks. at en A4-side på telefax overføres på 3-4 sekunder og med bedre kopi-kvalitet enn nå.

Tjenestene vil omfatte telefoni, telex, teledata, meldingsformidling og dataoverføring samt en rekke tilleggstjenester. For avisene vil de sterkt bedre telefon-tjenester, i tillegg til overføring av data, tekst, bilder og hele avissider, ha stor betydning.

Redaksjonell tekst og annonser skrives inn i avisens dataanlegg fra terminaler som kan være i avishuset eller hvor som helst, bare telekommunikasjonslinjen er tilgjengelig. Bilder gjøres egnet for prosessen i fotografiske reproduksjonskameraer via film, eller i stadig økende grad, elektronisk via databasert avlesnings- og utskriftsutstyr – scannere. Mangel på ordinær fotografisk film kan begrense bruk av bilder.

Etter mellomlagring i avisens datasystem blir sats, annonser og bilder sendt til fotosekkeren hvor det fotografiske papir blir belyst og fremkalt. Disse papiroriginalene blir deretter montert, brukket om, på særskilte ark til ferdige avissider. Avissidene blir så avfotografert på film og deretter kopiert over på trykkplatene. I stedet for

å montere avissidene manuelt ved å klippe og lime, blir det i økende grad vanlig å hente opp tekst og annonser fra dataanlegget og så utføre ombrekkingen direkte på dataskjerm. Når siden er ferdig sendes den til fotosetter som produserer en ferdig sidefilm. De kritiske råvarer i dette ledd er den spesielle fotografiske sidefilm og tilhørende kjemikalier.

Trykkplaten er en tynn aluminiumsplate med en spesiell lysømfintlig hinne. Etter at trykkplaten er fremkalt vil sats og bilder ha overflateegenskaper som er motakelig for trykkfarge, mens de øvrige deler av trykkplaten opptar mindre mengder fuktighet. Den lette aluminiumsplaten har gjort det mulig å bygge enklere og rimeligere trykkpresser hvor trykkplaten først tilføres fuktighet og deretter trykkfarge. Den innfargede platen overfører så trykket til en gummisylinder som igjen overfører trykkbildet til avispapiret. En slik overføring har to fordeler, trykkplaten slites minimalt av gummiduken og gummidukens mykhet gjør at trykket kan overføres til det noe ujevne og billige avispapir med godt resultat. For trykkprosessen er de kritiske råvarer trykkplater med kjemikalier, trykkfarge og papir.

De ferdige avisene går fra trykkpressen til pakkeriet hvor avisene blir talt opp og pakket i standardpakker for videre transport, eller i spesialpakker for fordeling til transportører eller bud.

Den databaserte tekst- og billedteknikken er utviklet mot helt integrerte prosesser som eliminerer store deler av typografens tidligere manuelle arbeid. Den kreative utformingen er flyttet til dataskjermen der de tradisjonelle yrkesgrenser mellom skrivende og redigerende journalister, og typografene i form av settere eller side-montører, stadig svekkes. I de fleste aviser går utviklingen mot at man med respekt for hverandres kunnskaper arbeider i team foran dataskjermen.

Den databaserte sats- og sideproduksjonen med bilder inkludert og utskrift på laserbaserte utskriftsenheter har forenklet trykksaks- og avisproduksjonen i sterk grad. Trykksaker og aviser produseres i økende grad av ikke-faglært grafisk personale, og en slik produksjon kan være særlig aktuell i en krisesituasjon.

Det problemet som kan oppstå er selve masseproduksjonen. I sin enkleste form kan denne skje på kopimaskiner hvor spesielt større maskiner har en betydelig produksjonshastighet. Skal derimot flere sider produseres i store opplag er offsetrotasjonspressen nødvendig, selv om man også kan oppnå en betydelig produksjon på arkmaskiner som til vanlig produserer tidsskrifter og bøker. Slike trykkpresser finnes i et stort antall spredt over hele landet. Svært mange av disse trykkeriene har også muligheter til å motta ferdig tekst eller til dels også ferdige sider via telekommunikasjonsutstyr.

En overordnet kritisk faktor er elektrisitet, i det de færreste aviser har eget reserveaggregat. Videre kan selv en kortere svikt eller variasjon i strømtilførselen medføre problemer eller stans i datautstyret. Likeledes kan svikt i televerkets samband begrense nyhetsformidlingen til redaksjonene og forhindre mulighetene til å overføre stoff eller sider til et samarbeidende trykkeri.

KAPITTEL 5

Medier i krise og krig

I dette kapitlet vurderes de to krisetypene beskrevet i *"Avgrensninger og definisjoner"* i kapittel 2 ut fra et presseperspektiv. Kapitlet gir en beskrivelse av de antatte utfordringer som dagspressen vil stå overfor, både i form av ytre påvirkninger og pressens muligheter for fortsatt produksjon. *"Dagspressen og kriser i fred"* i Kap. 5.1 behandler dagspressen i kriser i fred. *"Medienes betydning i sikkerhetspolitiske kriser og krig"* i Kap. 5.2 fokuserer på medienes betydning i sikkerhetspolitiske kriser og krig, mens *"Dagspressen i sikkerhetspolitiske kriser og krig"* i kap. 5.3 ser nærmere på dagspressens vilkår under slike forhold.

5.1 DAGSPRESSEN OG KRISER I FRED

Avisproduksjon kan grovt deles i to: den journalistiske produksjon og den materielle avisproduksjon. Avhengigheten mellom de to produksjoner er absolutt. Det innebærer at forstyrrelser i den ene produksjonen automatisk gir utslag i den andre.

I *"Krisedefinisjoner"* i kapittel 2.2 defineres kriser i fred som «...ulykker og andre påkjenninger som i art eller omfang går utover det som regnes som normalrisiko og normalbelastning i fredstid». Dette er situasjoner som direkte eller indirekte innvirker på avisenes mulighet til fortsatt produksjon. I denne type kriser vil ikke dagspressens rolle og funksjon som informasjonsformidler bli endret.

Med kriser i fred siktes det til større naturkatastrofer, der aviser kan få produksjonsvansker på grunn av forstyrrelser i tilgang på energi, vann og andre produksjonsfaktorer. Begrenset tilgang på produksjonsfaktorer kan også skje som følge av internasjonale eller europeiske forsyningskriser.

Naturkatastrofer vil neppe kunne influere dramatisk på dagspressen sett under ett. Derimot vil flom, ras, orkan, eksplosjoner, storbrann, sammenbrudd i elektrisitetsforsyningen, trafikkulykker etc. kunne få følger for avisproduksjonen lokalt. Som eksempel kan nevnes Vassdalsulykken, hvor den store trafikkbelastningen på telekommunikasjonssambandet i nord førte til sammenbrudd. I vedlegg 2 til innstillingen omtales også de virkningene som orkanen på Nord-Vestlandet hadde for den lokale avisproduksjonen. Alternative produksjonsmetoder er ofte meget begrenset innen ett og samme avishus, i tillegg til at delproduksjon i andre avisbedrifter har sin begrensning i format og pressekonfigurasjon.

Dagspressens avhengighet av transporttjenester vil være et av de mest sårbare punktene i en krise i fred. Transporten består i fremføring av råvarer til produksjonsstedet, og deretter distribusjonen av avisen ut til forbruker. For de større avisene i landet innebærer dette en årlig transportmasse på 6 000 – 10 000 tonn og mer. Transportmassen er spredt på avisens dekningsområde, og foregår på landsbasis med bil, tog, båt og fly.

Det er i Nærings- og energidepartementet (NOE) utarbeidet et opplegg for rasjonering av drivstoff under kriser i fred. Opplegget er delt i tre faser; sparekampanje, restriksjoner og i siste instans rasjonering. Hvis deler av eller hele dette opplegget blir iverksatt, vil dagspressens behov for transporttjenester bli rammet på lik linje med annen næringslivsvirksomhet. Dette vil både kunne ramme tilgangen på produksjonsfaktorer og distribusjon av det ferdige produkt.

Norges tilknytning til det internasjonale energibyrået International Energy Agency (IEA) påfører Norge leveranseforpliktelser overfor andre medlemsland, også i situasjoner der forsyningene til Norge ikke er direkte berørt.

Utvalget vil peke på at en forsyningskrise på drivstoffsidene kan få alvorlige følger for transport av innsatsfaktorer og distribusjon av det ferdige produkt.

Dagspressen er avhengig av importerte råstoffer fra forskjellige land i avisproduksjonen. Hovedproduktene i den materielle avisfremstillingen er papir, trykkfarge, rengjøringsmidler (petroleumsbaserte), film, fotokjemikalier, fotopapir, trykkplater, rekvisita og reservedeler. Stort sett er denne avhengigheten knyttet til vest-europeiske land. Ferdigprodukter fra disse land er til en viss grad avhengige av råvarer fra andre verdensdeler. Norsk dagspresse vil i krisetilfelle kunne få dekket deler av sitt behov innen Skandinavia.

Utvalget anser imidlertid sannsynligheten for at en handelskrise skal ha vesentlig innvirkning på avisenes mulighet til fortsatt produksjon som svært lav. Det er i denne sammenheng tale om handelsvarer som ikke kan sies å være av strategisk betydning, og det er derfor lite sannsynlig at disse innsatsfaktorene som sådan skal bli gjenstand for noen salgsrestriksjoner. Med den sikkerhetspolitiske situasjonen som råder i Europa, er det i tillegg lite sannsynlig at Norge kan bli utsatt for noen form for handelsblokade fra resten av Europa. Utvalget støtter seg her til de vurderinger som fremkommer i St.melding nr. 24 (1992-93) om liten sannsynlighet for en handelsmessig avskjæring av Norge i krisesituasjoner i fred.

Det er inngått en krisehandelsavtale mellom Norge og Sverige om leveranser av svart trykkfarge til avisproduksjon (kap.6.2.4) under internasjonale krisesituasjoner og krig. Dette innebærer at trykkfargeforsyningene til norske aviser må ansees å være pålitelige hvis krisesituasjoner skulle oppstå.

Dagspressen har et stort behov for teletjenester, både som mottaker av informasjon til avisstoff og i forbindelse med den tekniske produksjon av avisen. Store deler av informasjonsstrømmen går gjennom telenettet. Telenettet består bl.a. av telefonlinjer, radiosamband, fjernsynsnett, datanett og diverse satelittsambandssystemer.

Moderne telekommunikasjon, spesielt satelittkommunikasjon, har relativt høy sårbarhet. Ugunstige værforhold er ikke spesielt problematisk, men en fiende vil gjennom enkle tiltak lett kunne sette hele eller deler av dette systemet ut av spill. Dette vil berøre avisenes muligheter både til å motta informasjon og å distribuere det ferdige avisoppsettet til trykkested via satelitt. Samferdselsdepartementet har fastsatt bestemmelser for bruk av sperreutstyr for å forhindre blokkering av automatiske telefonsentraler under beredskap og krig, og eventuelle andre katastrofeartede situasjoner (jfr. "*Viktige prioriterte telefoner (VPT)*" i kap. 6.1.4.3). Dagspressen er en del av denne beredskapsordningen, og vil bli unntatt fra utkobling dersom en katastrofeartet situasjon skulle oppstå. Televerket registrerer årlig abonnentene som skal unntas fra utkobling.

5.1.1 Sammendrag

Utvalget har pekt på de viktigste ytre faktorene som i negativ retning kan innvirke på dagspressens muligheter til å utgi avis i fredstid. Av de uønskede hendelser som kan inntreffe vil trolig en drivstoffkrise ramme avisene sterkest. Uvær vil lokalt/regionalt også kunne skape problemer mht. avisproduksjon for kortere eller lengre tid. Spesielt gjelder dette brudd i strøm- og vannforsyningen. I tillegg til de faktorene som er nevnt ovenfor, kan det også oppstå skader på produksjonsanlegget som følge av brann osv.

I kap.8.1 behandles utvalgets undersøkelse som viser at dagspressen generelt har gjort få forberedelser for å kunne møte uønskede hendelser i fred på en planmessig måte. Utvalget vil framheve betydningen av at avisene gjennom beredskapsplanlegging kan minske mulighetene for forstyrrelser i driften både i fred og krig.

5.2 MEDIENES BETYDNING I SIKKERHETSPOLITISKE KRISER OG KRIG

Vi kjenner i relativt liten grad til hvordan moderne krigshandlinger kan påvirke et industrialisert og teknologisk avhengig samfunn som vårt. Det nærmeste vi kan komme er trolig de erfaringene som er gjort i Israel, men heller ikke her har man hatt omfattende krigshandlinger på eget territorium, og ressurstilgangen fra resten av verden har vært rimelig god. Når det gjelder virkninger av høyteknologiske våpen, ga Falklandskrigen og Gulfkrigen en del erfaring, men den er bare overførbart til våre forhold i begrenset grad. Under kuppet i Romania i desember 1990, kuppforsøket i Sovjetunionen i august 1991 og frigjøringen av de baltiske stater, så vi eksempler på medias mulige rolle i sikkerhetspolitiske kriser/krigsliknende situasjoner.

Vår egen erfaring under okkupasjonen i 1940-45 gir oss også en forståelse for de utfordringer og muligheter man vil stå overfor, men det er tvilsomt hvor overførbare disse erfaringene er inn i dagens forhold. Medietilbud og mediebruk er kraftig endret, og menneskenes avhengighet av høyteknologi med lave toleransegrenser for forstyrrelser har økt betydelig. Norge er forpliktet på en rekke internasjonale avtaler, f.eks innen energisektoren gjennom medlemsskapet i International Energy Agency (IEA). Dette vil i noen grad begrense vår handlefrihet i disposisjonen av ressurser.

I et hvert framtidig krigsscenario vil vi stå overfor muligheten av at en eller flere parter bruker masseødeleggende våpen (ABC-våpen). Dette vil ha uoverskuelige virkninger på all menneskelig aktivitet (og annen biologisk aktivitet). Moderne krig utkjempes med høy hastighet, og vi kan i verste fall snakke om minutter fra normaltilstand til en totalødeleggende katastrofe.

Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen som oppsto som følge av omveltningene i Øst-Europa på slutten av 80-tallet, har skapt gode forutsetninger for en positiv utvikling av europeiske sikkerhetspolitiske forhold. Imidlertid viser uroen i det tidligere Sovjetunionen og på Balkan at det i dagens Europa fremdeles er et konfliktpotensiale som kan utløse krig eller krigsliknende tilstander.

Dagens Europa kan også stå overfor trusler vi i dag bare aner konturene av. Spredningen av kjernefysisk teknologi, radioaktivt nedfall, spaltbart materiale og kunnskap om produkter til andre masseødeleggende våpen kan føre til at vi vil stå overfor trusler fra andre geografiske områder. Vi kan heller ikke se bort fra at et historisk, eventuelt også fundamentalistisk religiøst nag til Europa kan danne utgangspunkt for nye trusler.

Det antas at en krigssituasjon i Norge bare vil oppstå som et ledd i en spent internasjonal situasjon der ikke bare vi, men størstedelen av Europa står overfor en trussel. En konsekvens av dette er at tilgang på råvarer og andre innsatsfaktorer kan bli redusert, selv om det er vanskelig å anslå i hvilken grad dette vil skje. St.melding nr. 24 (1992-93) sier imidlertid at det idag er lite trolig at landet vil oppleve en total handelsmessig avskjæring fra utlandet. En viss tilgang på importerte råvarer til avisproduksjon må derfor kunne påregnes. Forøvrig vises det til diskusjonen omkring dette i *"Undersøkelse hos importører og leverandører av innsatsfaktorer til produksjonen"* i kap. 8.2.

Ved konvensjonell krigføring i Norge eller Norges nærhet vil informasjonsgiver stå overfor store utfordringer. Den sterke forbrukerorienteringen mot etermedia gjør det likevel mulig å gi informasjon løpende til hele befolkningen så lenge folk har strøm eller batterier til radioene.

Hurtigheten i moderne krigføring gjør det også nødvendig å nå publikum meget raskt. Høy overlevelsesgrad kan henge sammen med hvor mange minutter det går fra en trussel oppstår til befolkningen i store områder er varslet. Det er innlysende

at aviser på dette stadium har utspilt sin rolle, men dersom publikum på forhånd har fått veiledning i avisene vil det kunne bidra til høy overlevelseshastighet.

Skulle det bli brukt ABC-våpen i krigføringen vil informasjon bli gitt via etermedia. Aviser vil her være uaktuelle også på grunn av den store aktivitet som må til for å få mediet ut til forbruker. Hastighet og arbeidskraftintensitet tilsier at informasjonsgiver (staten og/eller NATO) først og fremst vil satse på informasjonstiltak rettet mot etermedia. Omfattende økonomisk satsing på å istandsette aviser til å kunne fungere over lengre krigstid vil trolig gi lite utbytte i forhold til kostnad.

5.3 DAGSPRESSEN I SIKKERHETSPOLITISKE KRISER OG KRIG

Formålet med *"Dagspressen i sikkerhetspolitiske kriser og krig"* i kap. 5.3 er å forsøke å beskrive den virkelighet dagspressen som informasjonsgiver vil befinne seg i ved en sikkerhetspolitisk krise/krigssituasjon. I tillegg følger en summarisk gjennomgang av tilgangen på materielle innsatsfaktorer i avisproduksjonen. Diskusjonen omkring tilgangen på innsatsfaktorer er gitt en mer inngående behandling i utredningens *"Undersøkelse hos importører og leverandører av innsatsfaktorer til produksjonen"* i kap. 8.2. Beskrivelsen som følger er ikke en gjennomarbeidet analyse over de spørsmål som knytter seg til en slik situasjon. Den er et forsøk på å skissere en mulig opplevelse av den virkelighet avisene kan komme til å stå overfor.

Dagspressen vil i en krigssituasjon bli utsatt for tilstander som i visse fall er lik de som er beskrevet for en fredsmessig forsyningskrise. Forskjellen vil antakelig bestå i at krisen vil føles sterkere fra avisenes side. I sikkerhetspolitiske kriser og krig vil dagspressens muligheter for normal produksjon raskt kunne bli begrenset. Mobilisering av personell til totalforsvaret vil til tross for fritaksordningen tappe ressurser både når det gjelder tilgang på råvarer, transport, journalistisk arbeid, produksjon og distribusjon. Utvalget antar også at etermedia i akutte krisesituasjoner vil spille en stadig sterkere rolle som informasjonsformidler på grunn av hurtighet og enklere distribusjon fram til publikum. Samtidig viser erfaringer at publikums forbruk av aviser vil være på et svært høyt nivå.

Som medium har avisene en styrke framfor etermedia ved at den informasjon som blir gitt er «tilstede» i hjemmet også etter at avisen er lest. Avisene kan her ha en sentral pedagogisk funksjon i å høyne den sivile beredskap ved å lære folk å beskytte sine hjem mot ABC-våpen (jfr. det israelske sivilforsvarets tape- og plastaksjon under Golfkrigen), bygge improviserte tilfluktsrom, konservering av matvarer m.v.

5.3.1 Endret mediesituasjon

Mediesituasjonen har endret seg kraftig i Norge siden sist landet var i krig. Selv om vi er et av verdens mest avislesende folk, så har etermedia fått en stadig større betydning som informasjonsformidler. Med det utstyr som i dag er utviklet er det mulig å sende radio og dels fjernsyn med relativt enkelt bærbart utstyr. Den kraftige utbyggingen av satelittfjernsyn, og derav muligheten til å kunne ta inn de store internasjonale nyhetskanalene, gir selv den minste lokalavis – og den enkelte forbruker – muligheten til å motta internasjonale nyheter og kommentarer. Energibehov og personellbehov er lave, og forutsatt at det er sendemuligheter over link, linje og/eller satelitt vil man kunne nå fram til publikum.

Vi skal ikke se bort fra at publikum, ved kriser i vårt eget område, kritisk vil vurdere informasjon fra nasjonale medier opp mot det de hører i internasjonale media. Erfaringer tilsier at publikum i slike situasjoner vil ha mest tiltro til det medium som har høyest krisemaksimering.

5.3.2 Avisproduksjon i en krigssituasjon

I kap.4 «Avisproduksjon i den norske dagspresse», er det beskrevet hvordan den teknologiske utvikling har gitt muligheter og skapt begrensninger for avisproduksjon i krigstid. Begrensningene har sin bakgrunn i:

- store energibehov/energimangel
- store personellbehov/mannskap blir mobilisert
- mangel på innsatsfaktorer/produksjon og transport
- fintfølende utstyr/vanskelig med reservedeler
- stort kapitalbehov/bortfall av inntekter

Avisbedriftenes tekniske produksjonsapparat er lite mobilt, dvs. at presseinstallasjon og pakkeri under enhver omstendighet må basere seg på å forbli på sin geografiske plass i krig. Selv om avisene altså trolig relativt raskt vil måtte stoppe sin stedlige produksjon hvis en alvorlig krigssituasjon skulle oppstå, vil det være mulig å bygge opp nettverk basert på telefax, PC-basert layout og fjerndrykk i alternative trykkerier, selv i en situasjon der deler av landet er okkupert. Noen av de mindre avisene leietrykker i andre trykkerier, og mulighet for leietrykk i alternative trykkerier er stor.

I tillegg til eventuelle krigshandlinger vil avisene under krise- og krigssituasjoner bli påvirket av to hovedfaktorer: utviklingen i det internasjonale markedet og iverksettelsen av eventuelle statlige beredskapstiltak.

Utviklingen i markedet vil sannsynligvis innebære redusert tilgang på innsatsfaktorer til avisproduksjonen ved at markedet ikke kan forsyne kundene i takt med etterspørselen. Det er vanskelig å anslå hvor lang tid det tar før denne situasjonen vil arte seg kritisk for dagspressen. Det er imidlertid grunn til å tro at markedet vil fange opp krisesignaler på et tidlig tidspunkt, og at dette muliggjør en planlegging som kan styrke forsyningssituasjonen dersom forholdene forverrer seg. I denne forbindelse viser imidlertid utvalget til St.melding nr. 24 (1992-93) hvor det hevdes følgende: «*Mens det i tidligere planleggingsgrunnlag for det sivile beredskap har vært lagt til grunn at man skal se bort fra mulig import, er det idag lite sannsynlig at man vil kunne avskjære Norge – eller Vest-Europa – fra forsyninger utenfra*»

Tilgangen på avisapir forventes ikke å bli problematisk, siden landet er selvforsynt med dette produktet. Trykkfargeproduksjonen i Norge er avhengig av importerte råvarer, men krisehandelsavtalen mellom Norge og Sverige vil totalt sett trolig sikre en tilstrekkelig tilgang av ressurser på dette området. Fotomateriell og trykkplater importeres i sin helhet, og det er for disse varenes del at forsyningssituasjonen vil kunne bli vanskeligst. I ["Undersøkelse hos importører og leverandører av innsatsfaktorer til produksjonen"](#) i kap. 8.2 drøftes markedssituasjonen for de enkelte hovedinnsatsfaktorer til avisproduksjonen i krise og krig.

Avisene forventes å oppleve et inntektstap som følge av at annonsemengden vil minke, og likviditetsproblemer kan også ventes å oppstå som følge av andre faktorer. Dette vil raskt kunne få negative virkninger for avisenes mulighet til fortsatt produksjon.

5.3.3 Konsekvenser ved iverksettelse av statlige beredskapstiltak

I en sikkerhetspolitisk krise/krigssituasjon vil Regjeringen kunne iverksette tiltak fra Sivil hovedomleggingsplan. Dette er en samling av forberedte tiltak som skal sette landet i stand til å møte en eventuell krigssituasjon. Iverksettelse av statlige beredskapstiltak vil berøre avisene på flere områder. Et av tiltakene omhandler Regjeringens mulighet til å ta kontroll over samfunnets ressurser. De viktigste

områdene for avisene i denne sammenheng er regulering av omsetning av innsatsfaktorer, arbeidskraft, transport/drivstoff og elektrisitetsforsyning.

De fleste aviser og trykkerier som trykker aviser er registrert i de regionale industriberedskapsregistre. Dermed vil avisene bli prioritert ved kjøp av innsatsfaktorer og tjenester på de ovennevnte områdene, i forhold til bedrifter som ikke er registrert. Det er vanskelig å si konkret hvilke konsekvenser dette vil ha for avisene. Utgangspunktet for at beredskapstiltak på denne sektoren skal bli iverksatt, vil trolig være at det allerede har oppstått en knapphet på viktige innsatsfaktorer. Det kan derfor bli nødvendig å regulere fordelingen av knappe ressurser mellom avisene.

Den statlige målsettingen for avisproduksjon i krig har hittil vært at alle aviser skal kunne opprettholde driften i minst tre måneder med visse begrensninger, bl.a. i volumet. Utvalget viser her til drøftingen av denne målsettingen i "[Utvalgets vurderinger og forslag](#)" i kap. 9, hvor utvalget fremmer forslag til nye mål for denne delen av presseberedskapen.

Avisene må forvente å miste arbeidskraft som følge av en eventuell mobilisering av Forsvarets og Sivilforsvarets styrker. For å bøte på dette er avisene med i to beredskapsordninger. NAL-avisene har anledning til å søke om utsettelse med frammøte ved mobilisering. Dette innebærer at den enkelte avis kan søke nøkkelpersonell fritatt fra frammøte de første 30 dagene etter at mobiliseringsordre er gitt. I tillegg registrerer fylkesarbeidskontorene behovet for tilleggsarbeidskraft etter en eventuell mobilisering. Gjennom denne ordningen vil avisene som er registrert i de regionale industriberedskapsregistre kunne be om ytterligere personell i tillegg til de som har fått utsettelse med frammøte. For aviser som er inkludert i disse to beredskapsordningene vil tap av arbeidskraft som følge av mobilisering trolig ikke medføre avgjørende problemer for fortsatt drift i avisen.

I avisene vil det i tillegg alltid være et antall medarbeidere som grunnet alder ikke vil bli innkalt til mobilisering, og som dermed kan fortsette i sitt ordinære arbeid. Tatt i betraktning at avisene i denne situasjonen trolig vil gi ut et redusert produkt som følge av knapphet på ressurser, vil tapet av arbeidskraft neppe få alvorlige konsekvenser med de kompensasjonsordningene det her er lagt opp til.

Et av avisenes store problem, og det de kanskje først vil møte, er transport av råvarer fram til avisenes produksjonssted. Det neste problemet vil bli å få transportert det ferdige produktet frem til forbruker. Personell vil kunne være mobiliseringsdisponert til andre oppgaver. Det samme vil være tilfellet for transportmidler. Skulle man ha sikret seg på alle disse områder er det ikke sikkert at man har drivstoff til å distribuere avisene.

Drivstoff forventes å bli mangelvare på et tidlig tidspunkt i en krise. Det er i NOE utarbeidet et opplegg for rasjonering av drivstoff som kan iverksettes ved behov, også i fredstid. Hvis en sikkerhetspolitisk krise inntreffer, vil trolig oljemarkedet raskt reagere på en måte som vil gjøre det nødvendig å innføre en form for begrensning av salg av drivstoff/petroleumsprodukter.

Norske aviser disponerer en større bilpark dominert av mindre kjøretøyer. I en tidlig fase av utviklingen er det særlig større kjøretøyer som vil bli rekvirert av statlige myndigheter. I denne perioden ventes ikke avisene å bli spesielt berørt, forutsatt at transport av papir og andre innsatsfaktorer til avisene kan gå som normalt. Hvis krisen forverrer seg, vil imidlertid alle kjøretøyer i utgangspunktet kunne rekvireres av Forsvaret eller Sivilforsvaret. For kjøretøyer som ikke blir rekvirert, vil det bli innført registreringsplikt. For de av avisenes kjøretøyer som i en beredskapssituasjon eventuelt ikke blir rekvirert, skal det innhentes en kjøretillatelse fra det lokale transportkontoret. Kjøretillatelsen gir rett til en rasjoneringsbok for tildeling av drivstoff. Drivstoff kan kun tildeles i den utstrekning det er å oppdrive, og forutsetter at virksomheten er prioritert for tildeling.

Det er vanskelig å si hvor hardt samordning av transporttjenestene og drivstoffrasjonering vil ramme avisene. Det er trolig slik at i en tidlig fase av krise vil virkningene ikke være så store, men ved full iverksetting av begge typer tiltak vil dette kunne gå ut over driften og distribusjonen. Det er imidlertid vanskelig for avisene å planlegge for å unngå virkningene av en slik situasjon, da de her vil være prisgitt ytre faktorer som de ikke har herredømme over.

5.3.4 Aviser som sabotasjemål

Forsøk på å skaffe kontroll over eller å påvirke informasjonsstrømmen vil være viktig for potensielle fiender. Aviser bli dermed et mulig sabotasje- og angrepsmål i krise- og krigssituasjoner. Gjennom sikringstiltak bør avisene forberede seg på dette allerede i fredstid. Denne beredskapsplanleggingen har egenverdi også under normale forhold. Ansvar for krise- og krigsplanlegging ligger på ledelsen i den enkelte avis, og må være klart presisert i bedriftens interne organisasjonsplan.

Adgangskontroll og tiltak mot ulovlig inntrengning bør bygge på en analyse av de risiki og konsekvenser som ledelsen mener gjelder for avisen. Analysen bør ta hensyn til kostnadene ved de tiltak som det er ønskelig å gjennomføre, og til det forhold at aviser i sin funksjon ønsker god kontakt med befolkningen og det omliggende miljø.

Områdesikring vil avhenge av avisens beliggenhet. Et frittliggende avishus krever andre sikringstiltak i form av gjerder, portarrangementer, belysning mv. enn avishus beliggende i bymiljø med offentlig gategrunn og trafikk.

Forskrift om internkontroll stiller krav til sikkerhetsarbeidet i avisene. Bedriftsbrannvern, førstehjelpspersonell og verneombud kan hver på sin måte bidra til økt sikkerhet.

Datasikkerhet er et vesentlig område for avisene, og omfatter hele området fra back-up for maskiner og programmer til datakriminalitet og elektromagnetiske impulser.

Enkelte aviser har allerede et rimelig godt sikkerhetsopplegg, noe som foruten sikkerhet for personalet, utstyr og bygninger, gir ikke ubetydelige besparelser i forsikringskostnader. Disse avisene har også den fordel at de ved krise og krig allerede har et sikkerhetsapparat som lett kan bygges ut til det omfang situasjonen måtte kreve.

Elektrisitetsforsyning og telekommunikasjon vil også være et sannsynlig sabotasjemål i en krisesituasjon. For avisene vil det være viktig å ha tilgang på reservestrøm. Avisproduksjonens stadig stigende avhengighet av EDB vil gjøre avisene sårbare dersom strømforsyningen skulle stanse eller anlegget bli forstyrret av andre årsaker. Et nødstrømsaggregat vil være et viktig supplement til den ordinære kraftforsyningen. Nødstrøm vil likevel ikke kunne erstatte den ordinære strømforsyningen som trengs til drift av trykkpressene.

5.3.5 Sammendrag

I en krise/førkrigssituasjon vil avisene kunne være et sentralt medium for informasjon og oppbygning av motivasjon for personlig sivil beredskap i befolkningen. Med vår høye avisavhengighet vil kanskje særlig den lokale og regionale avis være et viktig trygghetsskapende medium.

Det knytter seg usikkerhet mht. muligheten for å opprettholde ordinær avisproduksjon under kriser og krig. Det må imidlertid kunne påregnes en viss import av innsatsfaktorer til avisproduksjon. I særlige tilfeller vil alternative produksjons- og distribusjonsmetoder være en løsning.

Beredskapsforberedelser utført i den enkelte avis er en forutsetning for en tilfredsstillende håndtering av kriser i fred og krig. Den enkelte bedrifts funksjonsmuligheter i krig avhenger også av samfunnets evne til å organisere de nødvendige tjenester.

For å være forberedt på å møte en krise/krigssituasjon er det nødvendig at avisene har utarbeidet egne beredskapsplaner. Beredskapsplanene må kunne fungere som et praktisk hjelpemiddel i en krisesituasjon.

Dagspressens beredskapstiltak i fred vil være et samspill mellom hver enkelt avis, den samlede norske dagspresse, fylkesmennene og statens organer med regjeringen som øverste instans.

KAPITTEL 6

Pressen i sivil beredskapssammenheng**6.1 GENERELT OM SIVILT BEREDSKAP****6.1.1 Totalforsvaret**

Norge har lagt en totalforsvarsløsning til grunn for landets forsvarsberedskap. Totalforsvaret omfatter de samlede tiltak på ulike områder for å opprettholde forsvarsviljen, yte størst mulig motstand mot angrep, verne liv og helse, opprettholde et organisert samfunn og forebygge og avhjelpe skader i krig. Totalforsvarstanken betinger at en i tillegg til det militære forsvar har et sterkt og troverdig sivilt beredskap, hvor landets samlede ressurser søkes utnyttet for å løse krise- og krigsoppgaver.

Hele samfunnet, med det apparat som driver samfunnet i fredstid, omfattes således av totalforsvarsbegrepet. Forberedelsene til forsvar går som følge av dette ut på å tilrettelegge hele samfunnsmaskineriet med sikte på omstilling av samfunnet fra fred til krig.

Slik vårt totalforsvar er bygget opp, er det en meget nær sammenheng mellom det militære forsvar og det sivile beredskap. Det er totalforsvaret som helhet som gir uttrykk for vår evne og vilje til forsvar, og det er totalforsvarets motstandskraft som danner grunnlaget for troverdigheten av vår forsvarsevne og forsvarsvilje.

6.1.2 Virksomhetsidé og hovedmål for det sivile beredskap

Regjeringen la i februar 1993 fram Stortingsmelding nr. 24 (1992-93) Det fremtidige sivile beredskap. Dette var en perspektivmelding for det sivile beredskap med det formål å drøfte grunnleggende og prinsipielle organisatoriske spørsmål, og foreta en gjennomgang av de arbeidsmetoder som hittil er benyttet i sivil beredskapssammenheng. Flere av de forslagene som legges fram vedrørende mål og arbeidsmetoder vil ha innvirkning på organiseringen av presseberedskapen.

Meldingen understreker gjennom virksomhetsidé og hovedmål at hovedbegrunnelsen for å opprettholde en sivil beredskapsorganisasjon fortsatt vil være faren for krig, men beredskap mot kriser og katastrofer i fred må integreres i beredskapsplanleggingen. Siktemålet vil være det samme, nemlig å kartlegge sårbarhet og planlegge og iverksette tiltak for å redusere konsekvensene av uønskede hendelser.

Meldingen vil danne utgangspunkt for utarbeidelse av en ny langtidsplan for det sivile beredskap for perioden 1995-98, hvor det vil bli foretatt en konkretisering av hvilke overordnede forutsetninger og målsetninger som skal legges til grunn for beredskapsplanleggingen.

6.1.3 Det sivile beredskaps organisasjon

Et overordnet prinsipp innen sivilt beredskap er at den som har ansvaret for en virksomhet i fred, også har dette ansvaret i krig. Ansvarsforholdene innen det sivile beredskap kan i hovedtrekk skisseres slik:

- Regjeringen har det øverste ansvar for samordning av beredskapstiltak.
- Det enkelte departement er ansvarlig for beredskapen innen sitt fagområde, herunder også departementets undeliggende etater. Ansvaret omfatter beredskapsplanlegging i fred, slik at tilstrekkelige forberedelser er gjort for å sikre tilgang

på ressurser og fortsatt drift under beredskap og krig innen de etater og på de fagområder som er departementets ansvar. Departementet har instruksjonsmyndighet overfor underliggende etater og organer, og er ansvarlig for at disse gjennomfører de nødvendige beredskapsforberedelser.

- Direktoratet for sivilt beredskap og fylkesmennene har på henholdsvis nasjonalt nivå og fylkesnivået som oppgave å sørge for den praktiske samordning av beredskapsforberedelsene. De skal holde seg underrettet om beredskapsplanleggingen innen de forskjellige sektorer og føre tilsyn med at beredskapsplaner og -tiltak blir innpasset i landets totalforsvar. Videre skal de yte assistanse overfor fagmyndighetene i deres beredskapsplanlegging.

Fylkesmannen har en egen beredskapsavdeling som planlegger beredskapstiltak og samordner beredskapsforberedelser innen det enkelte fylke.

I krigstid kan forbindelsen til de sentrale myndigheter bli brutt, eller en avgjørelse haste så mye at det ikke er tid til å fremme en sak via ordinær tjenestevei. I slike tilfeller vil fylkesmannen ha myndighet til å fatte de nødvendige beslutninger på Regjeringens vegne.

6.1.4 Dagspressen og statlige beredskapsordninger

Dagspressen er Kulturdepartementets ansvarsområde, og departementet er dermed, i forhold til den sivile beredskaps organisering, ansvarlig for å foreslå tiltak og ordninger for dagspressen i beredskapssammenheng. Det bevilges i dag ingen midler, hverken over Direktoratet for sivilt beredskaps budsjett (kap. 05 i statsbudsjettet) eller over Kulturdepartementets eget budsjett til beredskapsforberedelser for dagspressen.

Dagspressen inngår i en rekke beredskapsordninger som omfatter livs- og krigsviktige bedrifter. Disse ordningene har som siktemål å bidra til at driften kan opprettholdes, med visse begrensninger, under sikkerhetspolitiske kriser og i krig. Med unntak av ordningen med viktige prioriterte telefoner (VPT), er ikrafttredelse av de andre beredskapsordningene omtalt under, avhengig av at Regjeringen har iverksatt særskilte beredskapstiltak i henhold til Sivil hovedomleggingsplan.

6.1.4.1 Industriberedskapsregisteret

Det sentrale industriberedskapsregisteret har sin opprinnelse i Direktoratet for økonomisk forsvarsberedskap (DØF) i begynnelsen av 1950-årene. Ansvar for registeret har siden ligget i Industridepartementet, og fra 1988 i Nærings- og energidepartementet. Med virkning fra 1. januar 1989 ble aviser/trykkerier overført fra det sentrale til de regionale registrene. Hjemmel for registeret og bedriftenes opplysningsplikt er gitt i Lov av 14. desember 1956 om Forsynings- og beredskapstiltak, § 26.

Som grunnlag for fordelingen av planlagt krigstidsproduksjon på de enkelte bedrifter, blir det både på sentralt og regionalt plan utarbeidet og kontinuerlig ajourført registre over de beredskapsmessig sett viktigste industribedriftene/foretakene. Registrene inneholder opplysninger om de enkelte bedrifters produksjons- og sysselsettingsforhold m.v. som er nødvendig for en vurdering av bedriftenes produksjonsmuligheter i krig.

Registrene er rettighetsregistre. I tillegg til å gi rett til prioritert kjøp/tildeling av knappe ressurser i en beredskaps-/krigssituasjon, gir en registrering også rett til utsettelse med frammøte ved mobilisering for bedriftens nøkkelpersonell. Det føl-

ger ingen plikter med å være oppført i registrene. De eneste juridiske plikter som bedriftene har er i de tilfeller hvor det er inngått en kontrakt om bestemte leveranser.

Det sentrale industriberedskapsregisteret

Det sentrale industriberedskapsregisteret omfatter produksjonsbedrifter av nasjonal verdi. Opplysninger om de enkelte bedrifter fås fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) på grunnlag av fullmakter fra de berørte bedrifter til å benytte opplysninger som sendes SSB i forbindelse med utarbeidelsen av industristatistikken. Registeret utarbeides av Nærings- og energidepartementet (NOE). Det er ingen aviser med i dette registeret.

Av bedriftene som er oppført i det sentrale industriberedskapsregisteret, er de bedrifter som er gitt konkret prioritet oppført i et eget register, Prioritetsregisteret. Her framkommer hvilken prioritetsgruppe den enkelte bedrift er gitt, og for hvilke varer det er gitt prioritet.

Det regionale industriberedskapsregisteret

Det regionale industriberedskapsregisteret inneholder regionale og lokale produksjons- og servicebedrifter. I pressesammenheng er det formelt bare Norske Avisers Landsforbunds (NAL) medlemmer som inngår i denne ordningen. Alle NAL-aviser (trykkeridelen) og alle trykkerier som trykker NAL-aviser skal være oppført i det regionale industriberedskapsregisteret. Registeret utarbeides av fylkesmannen i hvert fylke, men utvelgelse og prioritering av bedrifter skjer i samråd med fylkesindustrikontaktmennene. Opplysninger om prioritet føres direkte inn i registeret.

Som et ledd i oppfølgingen av St.melding nr. 24 (1992-93) vurderer NOE en sammenslåing av det sentrale og de regionale industriberedskapsregistrene. Målet er å få et rasjonelt, oversiktlig og mer tidsmessig databasert system. Det vil bl.a. lette arbeidet med ajourføring og revisjon av registeret.

Prioritetsbevis

Myndighetene vil i en beredskapssituasjon ha fullmakter med hjemmel i forsyningsloven til å regulere omsetningen av produksjonsmateriell til avisproduksjonen. Som legitimasjon ved søknad om assistanse hos berørte myndigheter i beredskap og krig, og ved kjøp av produksjonsmateriell etter at rasjonering er innført, skal bedriftene i registeret utstyres med et prioritetsbevis. Her skal det angis hvorfor vedkommende bedrift er prioritert (produksjon/vare). Beviset vil dermed også tjene som en underretning om forutsatt krigsproduksjon/virksomhet til de bedrifter som ikke er meddelt konkrete oppdrag, eller som vanskelig kan meddeles dette på forhånd.

Kjøretøyer som tilhører prioriterte bedrifter skal etter gjeldende bestemmelser i første omgang fritas for rekvisisjon til Forsvaret og Siviltforsvaret ved beredskap/krig. Det innebærer at de prioriterte bedrifter likevel ikke automatisk får beholde kjøretøyene på lengre sikt. Dette vanskeliggjør dermed planleggingen for bedriftene.

Samferdselsdepartementet (SD) nedsatte i februar 1992 en arbeidsgruppe til å gjennomgå Transportberedskapsorganisasjonen (TBO). Arbeidsgruppen leverte sin utredning sommeren 1993, og kom med forslag til endringer i TBOs organisering.

Arbeidsgruppen foreslo bl.a. at kjøretøy tilhørende prioriterte bedrifter skal unntas fra rekvisisjon, slik at bedriftene får beholde sine egne kjøretøy. I tillegg ble det foreslått at prioriterte bedrifter får adgang til egentildeling av drivstoff, slik at

bedriftene ikke må gå via det kommunale rasjoneringskontor for å få drivstoff til sine kjøretøyer.

SD vil ta stilling til forslagene i arbeidsgruppens utredning i løpet av 1994.

6.1.4.2 *Utsettelse med frammøte ved mobilisering*

Regler om fritak for og utsettelse med frammøte i Forsvaret ved mobilisering er fastsatt ved kongelig resolusjon av 9. august 1974. Regelverket ble revidert 1. juli 1985.

Tiltak for å sikre industrien nødvendig arbeidskraft inngår som et viktig ledd i beredskapsplanleggingen. Reglene om fritak for og utsettelse med frammøte i Forsvaret ved mobilisering pålegger NOE/fylkesmennene ansvaret for å innrapportere den krigstidsbemanning som må opprettholdes innen industrien. Ved mobilisering vil det være virksomheter utenfor det militære forsvar som må opprettholdes for at samfunnet skal fortsette å fungere. Disse virksomhetene vil ved mobilisering få mulighet til fortsatt å disponere en viss andel av sitt nøkkelpersonell for et kortere eller lengre tidsrom. Nøkkelpersonellet deles inn i to hovedgrupper:

Gruppe 1 omfatter samfunnsviktige stillinger og verv som bare kan ivaretas av de personer som innehar disse i fred, eller som er utpekt til slike ved mobilisering. Disse fritas helt for frammøte ved mobilisering, og skal fortsette i sin fredsfunksjon under hele beredskaps-/krigsfasen.

Gruppe 2 omfatter funksjoner innen offentlige og private virksomheter hvor det vil kunne føre til avbrudd eller store ulemper for virksomheten dersom et minimum av nøkkelpersoner, ut over de som evt. er fritatt under gruppe 1, ikke kan fortsette arbeidet etter mobilisering. For denne kategorien nøkkelpersoner kan det søkes om utsettelse med frammøte ved mobilisering. Pressevirksomhet faller inn under gruppe 2.

Avisene kan søke om utsettelse med frammøte for to kategorier personell; redaksjonelt personell og teknisk personell. Ordningen administreres ved at den redaksjonelle delen og trykkeridelen i avisene behandles hver for seg.

- En kvote på totalt 320 stillinger er fordelt til fylkesmennene. På denne kvoten søkes det om utsettelse med frammøte for redaksjonelt og administrativt personell i avisene. Hele kvoten er forbeholdt redaksjonelt nøkkelpersonell i dagspressen. Statsministerens kontor er ansvarlig for kvoten.
- Det søkes om utsettelse for teknisk personell i avistrykkeriene gjennom en kvote på 1152 personer for bedrifter som er registrert i fylkenes industriberedskapsregistre. I tillegg til avistrykkeriene omfatter denne kvoten alle bedrifter som er oppført i de regionale registrene. NOE er ansvarlig for kvoten.

En gang pr. år sender fylkesmennene brev til medlemsavisene i NAL og de trykkerier som er registrert i fylkets industriberedskapsregister. Adressatene fører opp nøkkelpersonell som de ønsker skal få utsettelse med frammøte ved mobilisering. På grunnlag av avisenes innmelding fremmer fylkesmannen (som rapporterende ledd) en samlet søknad til Vernepliktsverket. Vernepliktsverket behandler søknaden og meddeler resultatet til fylkesmannen.

Det er menig personell som får utsettelse på de to ovennevnte kvotene (gruppe 2A). Hvis det søkes om utsettelse for personell som er mobiliseringsdisponert som befal (gruppe 2B), vil Vernepliktsverket i hvert enkelt tilfelle vurdere hvorvidt utsettelse med frammøte kan gis.

For å søke om utsettelse med frammøte ved mobilisering må avisen/trykkeriet være oppført i det regionale industriberedskapsregisteret innen sitt fylke. Det er medlemsavisene i NAL som blir oppført i registeret, og trykkerier som trykker

NALs medlemsaviser. Medlemsavisene i Landslaget for Lokalaviser (LLA) har hittil ikke kunnet søke om utsettelse med frammøte for sitt personell.

De gjeldende retningslinjene gir ikke avisene anledning til å søke om utsettelse med frammøte ved mobilisering for EDB-personell som ikke er tilsatt i bedriften.

6.1.4.3 Viktige prioriterte telefoner (VPT)

Bestemmelser om bruk av sperreutstyr for å hindre trafikkblokkering av automatiske telefonsentraler under beredskap og krig, og under katastrofeartede situasjoner ellers, er fastsatt av Samferdselsdepartementet 3. januar 1980, med hjemmel i kgl.res. av 21. mai 1965 og Norsk telefonreglement.

Bestemmelsene er beregnet på situasjoner med meget stor trafikkbelastning på nettet. Sperreutstyret skal kunne tas i bruk for å sikre totalforsvarets behov for tilgang på teletjenester. Ved bruk av sperreutstyret vil omlag 95% av telefonabonnentene midlertidig fratas summetonen for det tidsrom hvor belastningen på nettet er svært stor. Abonnentene vil da bare kunne motta inngående telefonsamtaler, og mister muligheten til selv å ringe ut. Linjene skal frigis når trafikkmengden igjen avtar. Telesjefene er bemyndighet til å iverksette ordningen når det er nødvendig.

Unntak fra regelen om avsperring

Unntatt fra den midlertidige utkoblingen er de viktige prioriterte telefonene (VPT-abonnentene). Dette er spesielt samfunnsviktige abonnenter som får beholde muligheten til å ringe ut i en krise-/ krigssituasjon, selv om sperretiltakene er iverksatt.

Direktoratet for sivilt beredskap og Televerket har i 1993 utarbeidet forslag til nye retningslinjer for hvilke telefonabonnenter som skal registreres som VPT-abonnenter. Abonnentene deles i to grupper: gruppe A-abonnenter som *skal* ha mulighet til å ringe ut, gruppe B-abonnenter som *bør* ha denne muligheten.

Hittil har avisene hatt en blanding av både A- og B-status i fylkene. Etter det nye forslaget til retningslinjer vil dagspressen inngå som VPT-abonnenter med B-status i alle fylker.

Gjennomføring av VPT-ordningen

Alle dagsavisene i hvert fylke skal unntas fra utkobling, med status som gruppe B-abonnenter. Televerket plukker ut telefonnumrene for abonnentene i hver kategori, og sørger for at disse abonnentene blir VPT-koblet. Televerket vil også sørge for en kontinuerlig oppdatering av abonnentlistene. Tidligere var det fylkesmannens beredskapsavdeling som foretok denne ajourføringen.

6.1.4.4 Registrering av behov for tilleggsarbeidskraft

Tiltaket er hjemlet i Lov om forsynings- og beredskapstiltak av 14. desember 1956 (§ 30) og St.melding nr. 14 (1977-78) om sysselsettingspolitikken. Den praktiske ramme for arbeidet er fastsatt av Arbeidsdirektøren i «Beredskapsdirektiv for den ytre etat» av 4. mai 1981.

Arbeidskraftmyndighetene kartlegger tilleggsbehov for arbeidskraft under beredskap og krig ved samfunnsviktige bedrifter og virksomheter. Dette er arbeidskraft bedriftene vil trenge som følge av at medarbeidere blir mobilisert, og hvor tapet av arbeidskraft ikke dekkes opp gjennom ordningen med utsettelse med frammøte ved mobilisering. Den ekstra arbeidskraften kommer i tillegg til bedriftenes egne ansatte og må skaffes til veie ved aktivisering av landets arbeidskraftreserver og ved omdisponering av arbeidstakere fra uprioritert eller lavere prioritert virk-

somhet i en beredskapssituasjon. Arbeidskraftbehovet skal beregnes ut fra målsettingen om å søke å opprettholde normal drift i den enkelte virksomhet.

Med utgangspunkt i de NAL-avisene som er registrert i det regionale industriberedskapsregisteret, henvender fylkesarbeidskontoret seg én gang pr. år til disse avisene og ber om en oversikt over det antatte behovet for arbeidskraft i bedriften etter mobilisering. Innmelding av ekstrabehov omfatter både teknisk personell og personell i den administrative/redaksjonelle delen av avisen. Oversikten skal danne grunnlaget for evt. tildeling av arbeidskraft til den enkelte avis utover de nøkkelpersonene avisene får disponere gjennom ordningen med utsettelse med frammøte (jfr. "[Utsettelse med frammøte ved mobilisering](#)" i pkt. 6.1.4.2).

Ifølge Arbeidsdirektoratet er det utarbeidet oversikt i de respektive fylkene for alle NALs medlemsaviser. Det innmeldte behovet for ekstra arbeidskraft i dagspressen er pr. 1.1.93 på totalt 823 personer. Oversiktene over forhåndsinnmeldte arbeidskraftbehov er innarbeidet i arbeidskontorenes beredskapsplaner, og forutsettes oppdatert i en beredskapssituasjon.

6.1.4.5 Utvalgets kommentar

St.melding nr. 24 (1992-93) innevarsler en kursendring på viktige områder innen den sivile beredskapen. Blant annet har det endrede trusselbildet redusert behovet for beredskapslagring.

Felles for de fire beredskapsordningene som omtales er at NAL-avisene formelt sett er de eneste avisene som kan registreres i disse ordningene. LLAs medlemsaviser er idag ikke berettiget til registrering.

Utvalget merker seg de forslag til endringer i regelverket for TBO som nå er til behandling i Samferdselsdepartementet. Hvis avisenes kjøretøyer kan unntas fra rekvisisjonsbestemmelsen, og prioriterte bedrifter får adgang til egentildeling av rasjonert drivstoff, vil dette i vesentlig grad styrke avisenes mulighet til å opprettholde distribusjon og å fylle avisenes transportbehov i en krise- og krigssituasjon.

Avisene blir i økende grad avhengig av EDB i produksjonen. Dette gjør EDB-servicepersonellet til en viktig faktor i avisenes planlegging mot driftsforstyrrelser på EDB-siden. Imidlertid gir ikke dagens retningslinjer anledning for avisene til å søke om utsettelse med frammøte ved mobilisering for eksternt EDB-servicepersonell. Problemstillingen vil særlig være aktuell for aviser med store EDB-installasjoner.

Forslaget til nye retningslinjer for VPT-ordningen inneholder bestemmelser om at dagspressen skal registreres som gruppe B-abonnenter. Dette innebærer en svekkelse av avisenes status i forhold til den tidligere ordningen, der avisene i flere fylker ble gitt A-status.

6.2 PRESSEBEREDSKAP

6.2.1 Produksjonsplan for avispapir, trykksverte og typemetall, Industridepartementet (1977)

I 1961 utarbeidet det daværende Industridepartementet, etter samråd med NAL, Statsministerens kontor, og det tidligere Direktoratet for økonomisk forsvarsberedskap m.fl. en plan for produksjon av avispapir, trykksverte og typemetall for de tre første månedene av en krig.

Produksjonsplanen ble revidert i 1977, men er senere ikke revidert i takt med den tekniske utviklingen som har foregått i avisbransjen. Planen er trukket tilbake, og NOE planlegger om mulig å ajourføre produksjonsplanen etter at utvalgets anbefalinger foreligger.

6.2.2 Forslag til beredskapslagring av avispapir, fotosatspapir m.v., Direktoratet for sivilt beredskap (1979)

Etter et møte i Den sentrale beredskapsnemd for Regjeringens pressetjeneste i krig i mai 1977 iverksatte Direktoratet for sivilt beredskap, i samarbeid med Statsministerens kontor, arbeidet med å kartlegge mulighetene for fortsatt produksjon av aviser under beredskap og krig. Tiltakene ble begrenset til Nord-Norge. Sammen med representanter fra bransjen ble det utarbeidet forslag til et opplegg for lagring av viktige innsatsfaktorer i avisproduksjonen.

I februar 1979 forelå en tilråding med kostnadsoverslag for statlige langtidslagre av avispapir for landsdelen, og beredskaps-/rulleringslager av fotosatspapir m.v. ved den enkelte avis i Nord-Norge. Grunnet manglende prioritering fra sentrale beredskapsmyndigheter har forslaget ikke blitt fulgt opp i ettertid.

6.2.3 Stortingsmelding nr. 77 (1980-81) Om det sivile beredskap

St.meldingens program 9: Informasjon, var det daværende Forbruker- og administrasjonsdepartementets (FAD) ansvarsområde. Målsettingen som ble trukket opp for beredskapsarbeidet på informasjonssektoren var at befolkningen i krig og under kriser i fred skal kunne motta nødvendig informasjon samt veiledning og direktiver fra ansvarlige myndigheter.

Meldingen slo fast at det til enhver tid finnes avispapir i landet som tilsvarer mer enn seks måneders utgivelse av dagsavisene, forutsatt at sideantallet i gjennomsnitt blir redusert med inntil 50%. Det ble imidlertid påpekt at den geografiske fordeling av lagrene på produksjonsstedene er skjev. Meldingen understreket i tillegg nødvendigheten av å ha reservelagre av materiell til avisproduksjonen, uten at det ble angitt noen status på dette området. Norsk produksjon av innsatsfaktorer ble nevnt som en mulig løsning.

FAD understreket viktigheten av at de materielle forberedelsene for en beredskapssituasjon er tilfredsstillende. Meldingen reiste spørsmål om beredskapslagre for avispapir og andre innsatsfaktorer burde opprettes slik at avisene kan komme ut med et begrenset sideantall i en krisesituasjon.

Justiskomiteen understreket i sin kommentar (innst. S. nr. 323 (1980-81)) den betydning som informasjonssektoren vil ha i en krise-/krigssituasjon. Komiteen hevdet at radio vil være det viktigste medium for formidling av nyheter og informasjon, men at også pressen vil spille en viktig rolle. En oppbygging av nødvendige materiellagre for avisene må til for å sikre fortsatt produksjon i avisene under beredskap og krig.

6.2.4 Avtale om svensk – norsk krisehandel (1986)

Den 3. mars 1986 ble det undertegnet en protokoll om handel mellom Norge og Sverige i internasjonale krisesituasjoner. Krisehandelsavtalen skal sikre tilførsel av forsyninger i en beredskapssituasjon.

I protokollen er det understreket at den normale handel mellom de to land skal utgjøre basis for handelen i internasjonale krisesituasjoner og under krig. Handelen med varer som omfattes av protokollen skal ikke utsettes for andre restriksjoner enn de som gjelder for eget lands forsyning. Bedrifter skal gis samme prioritet i begge land med hensyn til behov for nødvendige ressurser for å oppfylle leveranseavtalen. Produkter som det inngås krisehandelsavtale om, bør i størst mulig utstrekning ha sin basis i innenlandske innsatsvarer.

Representanter for de respektive lands offentlige myndigheter er med når varer som det bør inngås avtale om plukkes ut, men avtalene blir inngått mellom bedrifter

på vanlig kommersielle vilkår. Det er pr. november -93 inngått 41 avtaler mellom norske og svenske bedrifter. De avtalte leveranser fra Sverige gjelder i det alt vesentlige ferdige industriprodukter som Norge anser som viktige i en krisesituasjon, mens Sveriges valg av produkter i alt vesentlig utgjør råstoffer fra Norge.

På dagspressens område er det inngått en avtale mellom Casco-Nobel Inks i Norge og AB G-man i Sverige om leveranser av svart trykkfarge i en beredskaps-/krigssituasjon. Leveransebehovet er anslått til ca. 500 tonn pr. år.

6.2.5 Mal for beredskapsplaner i avisene, Statsministerens kontor (1987)

Statsministerens kontor er ansvarlig for informasjonsberedskapen under sikkerhetspolitiske kriser og krig. I 1987 ble det utgitt et forslag til mal for innholdet i en beredskapsplan for avisene. Forslaget inneholdt en punktvis opplisting av beredskapsmessige forhold som bør være avklart i den enkelte avis. Malen er gjengitt som et vedlegg i det foreløpige utkast til «Orientering om bestemmelser og organisasjon for Regjeringens presse- og informasjonstjeneste (RPI)». I denne orienteringen er det i tillegg angitt hvilket ansvar som påhviler fylkesmennene i presseberedskaps-sammenheng.

Utkastet har vært ute til høring, og den endelige « Orientering om bestemmelser og organisasjon for RPI» vil foreligge i løpet av første halvår av 1994.

6.2.6 Stortingsmelding nr. 52 (1988-89) Langtidsplan for det sivile beredskap 1990-93

Stortingsmelding nr. 52 (1988-89) er den gjeldende langtidsplanen for det sivile beredskap. Program 15 i langtidsplanen omhandler beredskapstiltak på informasjonssiden.

Delprogram 15.2 Presse, tar i første rekke sikte på å sikre at avisenes materielle forberedelser til en beredskapssituasjon er tilfredsstillende. Her sies det at det er en overordnet målsetting at alle dagsaviser i utgangspunktet skal ha mulighet til å utkomme i en krise/krigssituasjon. Å opprettholde en fri og uavhengig presse i krise og krig er en klar målsetting for myndighetene.

I delprogrammet heter det videre at avisene skal ta sikte på å utkomme så lenge dette er praktisk mulig. Dette forutsetter at det finnes hensiktsmessig plasserte beredskapslagre for avisepapir, trykksverte, trykkipapir, fotosatspapir og kjemikalier. Hittil har en arbeidet ut fra forutsetninger om forsyninger for 90 dagers krigsforbruk, best mulig geografisk fordelt. Krigsforbruk er satt til en reduksjon på inntil 50% av det normale volumet i en avis.

I delprogrammet tas det dessuten til orde for at det bør utarbeides en plan for hvordan statsstøtte til avisene kan utbetales i en krise- og krigssituasjon.

St.melding nr. 52 (1988-89) fastslår at det finnes tilstrekkelige råstoffer i landet til å kunne utgi aviser i minst tre måneder ved et regulert krigsforbruk. Problemet vil oppstå når det gjelder å få papiret og andre innsatsfaktorer fram til den enkelte avis, spesielt der hvor en har lange og sårbare transportlinjer. Avisene nord for Saltfjellet er svært utsatt i denne sammenheng.

FAD mener det er viktig at det foretas en bred kartlegging av lagerkapasiteten ved den enkelte avisbedrift med tanke på beredskapslagring av papir og øvrige innsatsfaktorer i avisproduksjonen. I neste omgang kan det bli aktuelt å forberede opprettelsen av lagre som skal dekke flere aviser innen et geografisk område. Spesielt gjelder dette de avisene som utkommer nord for Saltfjellet. Avisepapir vil ikke bli en minusfaktor i krise/krig forutsatt at avisepapirfabrikkene ikke settes ut av drift.

Derimot sies det at annet materiell til produksjonen vil vise seg å bli en kritisk faktor under en beredskap og krig. Trykksverte, fotosattpapir, sidefilm og plater er alle råvarer som importeres direkte, eller produseres i Norge basert på import av råvarer. En koordinering av innkjøpene gjennom avisenes innkjøpssammenslutninger kan øke sikkerheten noe når det gjelder lagerbeholdningen. Gjennom en viss forskningsinnsats burde det imidlertid være mulig å produsere råstoffene til trykkfargen i Norge. Når det gjelder de andre innsatsfaktorene, bør det også vurderes nærmere om det kan igangsettes forskning med tanke på norsk produksjon. Her bør Grafisk Institutt, opprettet av den grafiske bransjens eier- og arbeidstakerorganisasjoner, kunne spille en aktiv rolle.

Justiskomiteens merknader til St.melding nr. 52 (1988-89)

I innstillingen fra Justiskomiteen (Innst. S. nr. 258 (1988-89)) til delprogrammet om dagspressen, sa komiteen følgende:

«...komiteen antar at det er et for ambisiøst mål å opprettholde dagens presetetthet slik at alle dagsaviser skal komme ut i en krigs- og krisesituasjon. Komiteen ber om at denne målsetting blir revurdert, men understreker at regional avisdekning bør søkes opprettholdt».

6.2.7 Stortingsmelding nr. 24 (1992-93) Det fremtidige sivile beredskap

Justisdepartementet signaliserte i St.melding nr. 52 (1988-89) at tiden var inne til å se på om de gjeldende målsettingene for det sivile beredskap fortsatt var de mest hensiktsmessige. På denne bakgrunn mente departementet at det burde foretas en omfattende vurdering av det sivile beredskaps organisasjon, mål og metoder, med sikte på å legge fram en ny perspektivplan for det sivile beredskap. Justiskomiteen sluttet seg til denne vurderingen, og mente bl.a. at sivil beredskapsplanlegging må ha som mål å sikre befolkningen i både fred og krig. Katastrofer både i fred og krig berører hele samfunnet, og krever derfor helhetsløsninger.

Justisdepartementet nedsatte derfor i februar 1990 et bredt sammensatt utvalg som skulle vurdere forutsetninger, målsettinger og metode for det sivile beredskap; det såkalte Buvik-utvalget. Utvalget la fram sin innstilling for Justisdepartementet i april 1992.

På bakgrunn av denne innstillingen la Justisdepartementet i februar 1993 fram St.melding nr. 24 (1992-93) Det fremtidige sivile beredskap. Meldingen er en perspektivmelding, og skal danne utgangspunkt for utarbeidelse av en ny langtidsplan for det sivile beredskap for perioden 1995-98. Meldingen omhandler derfor ikke det enkelte programfelt innen sivilt beredskap, men konsentrerer seg om forutsetninger og målsettinger for det sivile beredskap, og om hvilke arbeidsmetoder som vil være mest hensiktsmessig for å oppnå en økt beredskap. Imidlertid vil enkelte av de forslagene som er framlagt vedrørende arbeidsmetoder og mål, indirekte ha virkning for hvordan presseberedskapen legges opp.

I meldingen heter det at hovedbegrunnelsen for å opprettholde en sivil beredskapsorganisasjon fortsatt vil være faren for krig, men behovet for beredskap mot kriser og katastrofer i fred understrekes sterkere enn tidligere i de nye hovedmålene og i virksomhetsideen. Å utnytte beredskapsapparatet i fred vil gi en bedre utnyttelse av ressursene. Siktemålet for beredskap mot kriser i fred og mot krig vil være det samme, nemlig å kartlegge sårbarhet og å planlegge og iverksette tiltak for å redusere konsekvensene av uønskede hendelser. Generelt skal derfor den framtidige beredskapsplanleggingen rettes både mot kriser/katastrofer i fred og en krigssitua-

sjon. Dette vil også gjelde de beredskapsforberedelser som gjøres innen dagspressens område.

Meldingen tar til orde for å endre arbeidsmetode innen det sivile beredskap gjennom å gå bort fra det nåværende regelstyrte systemet, der overordnede beredskapsorganer ikke bare fastsetter målene, men også hvordan målene skal oppnås. Denne styringsmetoden skal erstattes av internkontrollmetoden (IK). IK innebærer at de enkelte virksomheter med beredskapsansvar, både offentlige og private, gis ansvar for å etablere et system for egenkontroll som dokumenterer i hvilken grad de er i stand til å løse de beredskapsoppgaver og oppfylle de krav som blir stilt. Gjennomføring av en sårbarhetsanalyse ved virksomheten/bedriften skal danne grunnlaget for utarbeidelse av beredskapsplanen. IK-metoden innebærer en presisering av det ansvar den enkelte virksomhet/bedrift har for at nødvendige forberedelser er gjort for å kunne møte en ekstraordinær situasjon på en mest mulig planmessig måte.

Regjeringen anbefaler en gradvis innføring av denne metoden. Dette innebærer at man i første rekke vil satse på å inngå kontrakter for utarbeidelse av planverk basert på sårbarhetsanalyse/internkontroll, med kommuner eller bedrifter med stor beredskapsmessig betydning. Imidlertid vil innføringen av selve arbeidsmetoden gjelde alle etater/bedrifter med beredskapsansvar. I prinsippet vil dagspressen også bli omfattet av denne metoden.

Meldingen peker også på konsekvenser av at den sikkerhetspolitiske situasjonen er vesentlig endret de senere år. Økt varslingsstid forut for et væpnet angrep, og en redusert sikkerhetspolitisk trussel mot Norge, medfører at tiltak og målsettinger for det sivile beredskap må tas opp til fornyet vurdering. Dette gjelder i særlig grad tiltak innen den økonomiske beredskapen. Et sentralt poeng blir å gjennomgå dagens beredskapslagring, og vurdere om det fortsatt vil være behov for lagring av innsatsvarer på dagens nivå, evt. hvor mye de eksisterende lagrene kan reduseres.

6.2.8 Utvalgets kommentar

Begge de to Stortingsmeldingene, nr. 77 (1980-81) og nr. 52 (1988-89), framhever betydningen av beredskapslagre som en viktig forutsetning for fortsatt avisproduksjon i krise og krig. Utvalget merker seg imidlertid at da det i 1979 ble fremmet et forslag om beredskapslagring av innsatsfaktorer til dagspressen, ble dette ikke fulgt opp fra beredskapsmyndighetenes side. Av den nye St.melding nr. 24 (1992-93) følger at den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen har redusert behovet for beredskapslagring. Utvalget gjør oppmerksom på at det idag ikke bevilges midler til beredskapslagring av innsatsfaktorer på pressesektoren.

Utvalget merker seg målsettingen som trekkes fram i St.melding nr. 24 (1992-93) om at beredskapsplanleggingen i sterkere grad må tilpasses krisesituasjoner i fred så vel som krig. Dette må også være utgangspunktet for avisenes beredskapsplanlegging.

Utvalget vil også peke på den betydelige reserven av trykkfarge som ligger i krisehandelsavtalen som er inngått mellom Norge og Sverige. Forutsatt at avtalen oppfylles, vil dette bety en vesentlig forbedring av forsyningssituasjonen for trykkfarger.

6.3 INFORMASJONSBEREDSKAP

6.3.1 Den statlige informasjonsberedskap

6.3.1.1 Den statlige informasjonsberedskap i fred

Regjeringen har bestemt at det i fred er det enkelte departement/etat som er ansvarlig for informasjonsarbeidet, også kriseinformasjon, på sine forvaltningsområder.

På noen områder der det kreves statlig innsats er det etablert en særlig informasjonsberedskap. Ved fare for omfattende forurensning til sjøs vil Aksjonsutvalget for Staten (AKU) tre ikraft. AKUs organisasjon og oppgaver er idag til vurdering. Ved fare for radioaktiv forurensning har Aksjonsutvalget ved Atomulykker (AVA) blitt erstattet av et faglig råd underlagt Statens Strålevern. Ordningen trådte i kraft 1.1.93. Det er etablert et sekretariat og en informasjonsgruppe for rådet.

Den enkelte fylkesmann har en organisasjon for informasjonsberedskap beregnet på sikkerhetspolitiske kriser og krig. Det vil bli vurdert hvorvidt hele eller deler av denne organisasjonen også skal kunne benyttes under kriser i fred.

Samtidig som Regjeringen har bestemt at informasjonsansvaret ligger på det enkelte forvaltningsområde, har den også erkjent at personellressursene og kompetansen er begrenset. Det er derfor opprettet en hjelpeenhet som heter «Regjeringens kriseinformasjonsenhet» (KRISEINFO), som skal kunne fungere som rådgivere og/eller personellmessig støtte for etater som kommer i kritiske informasjonssituasjoner. Enheten er sammensatt av erfarne informasjonsmedarbeidere fra flere departementer, og er i beredskap på døgnbasis. Det blir gjennomført regelmessige øvelser. Enheten er administrativt underlagt Administrasjonsdepartementet, med Statens Informasjonstjeneste som sekretariat.

6.3.1.2 Det statlige informasjonsberedskap i kriser og krig

Ved mer alvorlige kriser og krig vil statlig informasjon bli samordnet og styrt. I slike situasjoner kan Regjeringen iverksette sin sentrale beredskap gjennom å opprette «Regjeringens presse- og informasjonstjeneste for sikkerhetspolitiske kriser og krig» (RPI).

Dette er en stor organisasjon bestående av en rådgivende enhet: Statsministerens presse- og informasjonsavdeling, og en utøvende enhet: Regjeringens presse- og informasjonssenter. På fylkesnivå har hver fylkesmann en egen presse- og informasjonsavdeling tilknyttet sin krigstidsstab.

Når RPI etableres vil denne enheten ha ansvaret for å lede og koordinere all statlig informasjonsvirksomhet.

6.3.2 Informasjonsformidlere

6.3.2.1 Kringkasting

Tilbudet innen etermediene har blitt kraftig utvidet det siste ti-året. NRK har utvidet sitt radiotilbud i tillegg til at nærradiovirksomheten er blitt landsdekkende. På fjernsynssiden har NRK fått nasjonale konkurrenter i tillegg til internasjonale kabel-TV selskaper som sender til Norge via satellitt.

Norsk rikskringkasting (NRK)

NRK utgjør et viktig element i informasjonsberedskapen. Det bakkebaserte sender-nettet består av 47 hovedsendere og mer enn 4000 frekvensomformere, og både radio og fjernsyn når i dag fram til det store flertallet av landets befolkning. I tillegg

til hovedproduksjon i Oslo og Trondheim finnes det 17 distriktskontor fordelt på landets fylker.

Det er fastsatt egne forskrifter for virksomheten i NRK under beredskap og krig. I prinsippet fortsetter NRK sin vanlige nyhets- og informasjonsvirksomhet, men etter forskriftene vedtatt for RPI skal det treffes særskilte beredskapstiltak for å sikre at hurtig og saklig informasjon fra regjering og øvrige myndigheter når ut til befolkningen. Forskriftene pålegger NRK å utarbeide og holde ajour nødvendige beredskapsplaner. Hovedmålet for planene er å legge forholdene til rette for en effektiv innsats av radio og fjernsyn under kriser, beredskap og krig.

I utgangspunktet beholder NRK sin vanlige organisasjon, men sendemønsteret vil nødvendigvis måtte tilpasses den aktuelle situasjonen. Målsettingen er å opprettholde ett riksdekkende program i radio og fjernsyn, og distriktssendingene i radio. Programproduksjonen vil foregå i de ordinære studioanleggene så lenge dette er praktisk og teknisk mulig. I tillegg er det etablert egne beredskapsstudioanlegg, både sentralt og på fylkesplanet. Ellers vil mobilitet og evne til improvisasjon være en vesentlig del av NRKs beredskap. I prinsippet skal man kunne sende fra et hvilket som helst sted med fri sikt til en hovedsender.

TV 2 A/S

TV 2 er et norskeiet kringkastingsselskap med hovedkontor i Bergen. TV 2 formidler sine sendinger over satelitt, og leier det bakkebaserte sendernettet av Televerket. Selskapet leier også mobile senderenheter av Televerket. I konsesjonsvilkårene til TV 2 heter det at «*selskapet plikter å sende meldinger etter krav fra statsmyndighet når meldingen er av vesentlig betydning for offentligheten*». Selskapet skal samarbeide med NRK om beredskapsplanlegging for å sikre at informasjon fra Regjeringen når ut til befolkningen under beredskap og krig, og plikter samtidig å holde seg til de retningslinjene som myndighetene fastsetter på området. TV 2 har begynt samarbeidet med NRK på dette området.

Andre TV-selskaper

TV Norge er et utenlandsk-eiet kringkastingsselskap som sender via satelitt og kabel til norske husstander. TV Norge har ikke formell konsesjon for sine sendinger, men sender tv-programmer med en midlertidig tillatelse fra Kulturdepartementet. Tillatelsen inneholder ingen krav til beredskapsforberedelser.

I tillegg kommer en rekke internasjonale nyhetskanaler som sender til Norge via satelitt og kabel-overføring til den enkelte husstand. Dette er ressurssterke TV-selskaper som vil få stor innflytelse på den informasjonen som gis i en krise-/krigs-situasjon. Dette er nærmere drøftet i "*Medier i krise og krig*" i kapittel 5.

Nærradioer

Det er pr. 1. november 1992 gitt 426 nærradio-konsesjoner, hvorav ca. 380 er i bruk. Konsesjonene er jevnt fordelt over hele landet, med rekkevidde primært innen den enkelte kommunegrense. Nærradiostasjonene sender ved hjelp av relativt enkelt teknisk utstyr. Nærradioene har et stort potensiale som informasjonsformidler i en beredskaps- og krigssituasjon. Dette ble demonstrert under krisen som fulgte etter uværet på Nordvestlandet i januar 1992 (jfr. vedlegg 2).

I september 1992 nedsatte Den sentrale beredskapsnemda for RPI et utvalg for å utrede nærradioenes rolle i beredskapssammenheng. Utvalget fremmet i mai 1993 utkast til avtale i forbindelse med nærradioenes informasjonsvirksomhet under

krise- eller katastrofesituasjoner i fred og ved sikkerhetspolitiske kriser, beredskap og i krig. I avtaleutkastet fastslås at nærradioene skal drive fri og uavhengig journalistikk. Et samarbeid skal opprettes mellom NRK og de av Norsk Nærradioforbunds medlemmer som blir pekt ut til å ha en rolle i beredskapssammenheng, med tanke på videreformidling av NRKs program, samtidig og uendret på nærradioenes frekvenser. RPI utpeker i samråd med avtalepartene (Statsministerens kontor, Televerket, NRK og Norsk Nærradioforbund) hvilke nærradiostasjoner som skal inngå i et slikt samarbeid. Det tilligger RPI å bestemme når et slikt samarbeid skal iverksettes.

Iht. utkastet til avtale kan Norsk Nærradioforbund søke fritak for og utsettelse med frammøte ved mobilisering for personer som inngår i redaksjonen eller teknikken i de nærradioer som skal delta i opplegget. De utpekte nærradiostasjonene plikter på sin side å utarbeide de nødvendige beredskapsplanene. De enkelte avtaleparter skal dekke egne utgifter, mens utgifter til særskilte beredskapstiltak dekkes ved bevilgninger over statsbudsjettet etter avtale med Statsministerens kontor.

6.3.2.2 *Pressebyrå*

Norsk Telegrambyrå (NTB) er det største norske pressebyrået med hoveddelen av den norske dagspresse som abonnenter. I tillegg kommer byråene Norpress, A-presens Oslo-redaksjon, Nynorsk pressekontor og en rekke mindre byrå.

Norsk Telegrambyrå (NTB)

NTB er et aksjeselskap og eies av norske aviser. Byrået har seks distriktskontor og korrespondenter over hele landet. NTB formidler døgnet rundt nyhetsmateriale i tekst og foto over satelitt og linjenett til norske aviser, radio og TV-stasjoner, samt bedrifter, organisasjoner og institusjoner.

Byrået samarbeider med de største nyhetsbyråene i verden, og har i tillegg egne korrespondenter i Washington og Brussel, og i samarbeid med de øvrige nyhetsbyråer, i Bonn og Moskva. NTB's fotoarkiv er det største i landet og betjener dagspresse, ukepresse, TV, fagpresse, forlag og reklamebyråer. Over NTB's satelittbaserte kommunikasjonssystem formidles også stoff og bilder for andre pressebyråer.

NTB har som det eneste nyhetsbyrå avtale med RPI om fritak for personell ved mobilisering. Byrået har ingen beredskapsplaner for en krigssituasjon utover de rutiner som benyttes for å dekke større ulykker i fredstid.

Pressebyrået Norpress

Norpress har den ikke-sosialistiske presse som eiere, abonnenter og samarbeidspartnere. Byrået ligger i Oslo, og har syv redaksjonelle medarbeidere. Byrået leverer daglig redaksjonelt stoff til avisene i form av lederartikler, nyhetsstoff og reportasjer. Byrået fungerer også som Oslo-kontor for hver enkelt avis i gruppen. Norpress distribuerer til samarbeidende aviser på DATEX-nettet, som drives av Televerket.

Beredskapsopplegget til Norpress er hovedsaklig knyttet til det tekniske utstyret, og forankret i serviceavtaler med leverandørene. Byrået har i tillegg avtale med egen datakonsulent for bistand på kort varsel.

Norpress har ikke utarbeidet spesielle beredskapsplaner beregnet på en krigssituasjon. Dette fordi svært få av byråets nåværende ansatte vil bli mobilisert, og fordi en krigssituasjon uansett vil tvinge fram improvisasjoner på distribusjonssiden tilpasset de deler av kommunikasjonssettet som eventuelt blir satt ut av spill.

Andre pressebyråer

Arbeiderpressens Oslo-redaksjon har hovedkontor i Oslo, og er eid av A-pressen. Byrået distribuerer meldinger over NTBs sendernet. Det har imidlertid under utvikling et eget nett, A-nett, som bygger på Televerkets ISDN-tilbud. Mot slutten av 1993 er nettet delvis i drift for sending av avissider og bilder. A-pressens Oslo-redaksjon har ikke foretatt noen konkrete beredskapsforberedelser for å sikre fortsatt drift i en krigssituasjon.

Nynorsk pressekontor (NPK) har hovedkontor i Oslo med fem ansatte, og sender daglig ut meldinger til omlag 50 abonnenter. Stoffet blir distribuert via NTBs nett, og via database, telefax og post. NPK har sitt tyngdepunkt i lokal- og regional-avisene i Sør-Norge, NRK og noen nærradioer. Kontoret har en høy teknologisk standard, og kan forsyne aviser med stoff både fra kontoret, mobilt via hjemmekontor eller bærbare PCer. Byrået utnytter idag bare en mindre del av kapasiteten for utsending av stoff.

Det er idag ikke utarbeidet spesielle beredskapsplaner ved kontoret i tilfelle beredskap eller krig.

6.3.2.3 *Aviser*

I Norge bli det daglig produsert et avisopplag på opp mot 3 millioner eksemplarer på nesten 200 aviser. Dette fordeler seg på 148 aviser organisert i NAL (2.957.932 eks. pr. dag, 1992-tall) og 48 aviser organisert i LLA (ca. 100.000 eks. pr. utgivelse). Målt i opplag pr. 1000 innbyggere blir nordmenn dermed det mest avislesende folket i verden. Alle de nordiske land, med unntak av Danmark, ligger i verdenstoppen på dette området.

De norske avisene kan kategoriseres på flere måter, avhengig av hvilke kriterier man velger. I beredskapssammenheng kan det være tjenlig å dele avisene inn i:

- riksaviser: aviser med godt utbygd nasjonal distribusjon
- regionaviser: aviser med en klar regional forankring, men med en viss nasjonal distribusjon
- lokalaviser: aviser med en klart lokal forankring, begrenset regional og liten nasjonal distribusjon

Noe forenklet kan det hevdes at det pr. husstand leses én riks- eller regionavis og én lokalavis hver dag.

De undersøkelser utvalget har gjennomført (jfr. kap.8) viser at det er lite fokus på beredskapsplanlegging i norske aviser. Unntaket er den planlegging som er gjennomført for typiske driftskriser med høy sannsynlighet i fredstid, men også her viser undersøkelsen og erfaringer fra konkrete kriser/katastrofer at mye er ugjort.

I forhold til etermedia (kringkasting) er avisene sårbare på grunn av sine råvarebehov og en ressurskrevende distribusjon.

6.3.3 **Utvalgets kommentar**

NRKs sentrale rolle i opplegget rundt RPIs informasjonsformidling gjør at planleggingen på dette området er godt ivaretatt. De andre kringkastingsselskapene vil også ha en viktig funksjon som nyhetsformidlere i en krise- og krigssituasjon til tross for at satelittbaserte sendinger trolig er mer sårbare med tanke på sabotasje og krigshandlinger enn et bakkebasert sendernet.

Konsesjonsvilkårene regulerer rollen som TV 2 skal ha under beredskap og krig, men det gjenstår å gi bestemmelsene et konkret innhold. Gitt den store innflytelsen som kringkastingsselskapenes nyhetssendinger vil få i en krise- og krigssitu-

asjon, ser utvalget det som viktig at norske TV-selskapers rolle i slike situasjoner blir avklart.

Utvalget er oppmerksom på det verdifulle supplementet nærradioene utgjør som lokalt informasjonsmedium under krisesituasjoner, såvel i fred som i krig. Den foreslåtte avtalen gjør utvalgte nærradiostasjoner til en viktig del av informasjonssystemet for slike situasjoner. Utvalget merker seg forslaget om at de enkelte avtaleparter selv skal bære kostnadene ved oppfylling av avtalen, og at utgifter til særskilte beredskapstiltak dekkes ved bevilgninger over statsbudsjettet etter forutgående avtale med Statsministerens kontor.

NTB er en sentral nyhetsleverandør til norske aviser. NTB's formidling av nyhetsstoff over satelitt skjer gjennom én-veis forbindelse fra byrået til avisene. Hvis satelitten blir satt ut av drift, vil muligheten til å sende ut stoff til avisene falle bort. Fra et beredskapsmessig synspunkt er det gunstig at Norpress benytter et annet sendernet enn NTB. Dette åpner for muligheter dersom NTB's satelitt-baserte distribusjonsnett blir satt ut av spill. NTB's abonnenter kan imidlertid ikke uten videre kobles til Norpress sendernet, og heller ikke ISDN-nettet kan uten videre tas i bruk. Utvalget stiller derfor spørsmålsteget ved om avisenes muligheter til å motta informasjon fra RPI i en sikkerhetspolitisk krise-/krigssituasjon er god nok.

Med det store aviskonsumet i Norge vil avisene være en sentral nyhets- og informasjonskanal i krise og/eller krig. Avisenes fordel som informasjonsformidler er at informasjonen er tilstede etter at produktet er mottatt og kan kopieres, henges opp og drøftes i familien eller på arbeidsplassen. Særlig i situasjoner der man ønsker å påvirke publikums handlinger, vil slik tilstedeværende informasjon ha stor verdi for å øke den sivile beredskap og publikums overlevelsessevne og livskvalitet.

KAPITTEL 7

Presseberedskap i Norden**7.1 SVERIGE****7.1.1 Innledning og målsetting**

Ambisjonsnivået for dagspresseberedskapen i Sverige er høyt. Målsettingen er at alle dagsaviser skal komme ut i krigstid. Avisen skal ha samme heading og distribueres i samme omfang. Sidetallet forventes å bli redusert til ca. 1/3 av vanlig volum, hovedsakelig som følge av et redusert annonsevolum.

Tanken bak målsettingen er at befolkningen skal kunne holde seg informert gjennom å lese den avisen de vanligvis leser. Det er dessuten viktig at avisene beholder den layout leserne er vant til. Dette virker tillitsskapende, og vanskeliggjør desinformasjon og avisutgivelser under falskt navn. Det kan imidlertid bli aktuelt å oppfordre mindre aviser, som dekker samme geografiske område, til å gå sammen om utgivelser.

7.1.2 Ansvar for beredskapsplanleggingen

Överstyrelsen för Civilt Beredskap (ÖCB) og Styrelsen för Psykologiskt Försvar (SPF) deler ansvaret for dagspressens beredskap i Sverige. Arbeidet gjennomføres i nært samarbeid med Tidningarnas Tekniske Nemd (TTN).

Överstyrelsen för Civilt Beredskap

ÖCB har ansvaret for industriell beredskap, beredskapslagring, sivil ledelse og samordning. Arbeidet er organisert slik at en rekke ulike myndigheter, f.eks. Statens Jordbruksverk, Arbetsmarknadsverket m.fl. har beredskapsansvar, mens ÖCB har samordningsansvar innen totalforsvaret.

Styrelsen för Psykologiskt Försvar

Det psykologiske forsvaret i Sverige er en funksjon innen sivilforsvaret, underordnet det svenske Forsvarsdepartementet. Organisasjonen er den samme i krigstid som i fredstid. Viktige oppgaver er rekruttering og utdanning av SPF's krigsorganisasjon, og bistand til sentrale myndigheter i planlegging av informasjonsberedskapen.

En sentral oppgave i fredstid er forskning og utvikling. Det gjennomføres blant annet årlige opinionsundersøkelser av det svenske folks holdning til væpnet forsvar mot et militært angrep. SPF's forskning er også rettet mot informasjon i ulike krisesituasjoner. Forskningen skal bidra til en forbedret kriseinformasjon. SPF følger forøvrig utviklingen innen psykologisk krigføring i utlandet.

SPF skal i tillegg spre kunnskap om svensk sikkerhetspolitikk og det svenske totalforsvaret, og samordne sentrale myndigheters forsvarsinformasjon.

Tidningarnas Tekniske Nemd (TTN)

TTN er et underutvalg av Svenska Tidningsutgivare-föreningen. TTN arbeider med tekniske spørsmål innen avisproduksjon, deriblant sikkerhetsspørsmål. TTN har

vært en sentral samarbeidspartner for svenske myndigheter i beredskapsplanleggingen, både når det gjelder forbruksmateriell og elektronikk.

Svenska Tidningsutgivareföreningen har sammen med Danske Dagblades For-
ening, Tidningarnas Förbund (Finland) og Norske Avisers Landsforbund, stiftet
Nordisk Avis-Teknisk Samarbetsnämnd (NATS). NATS har utgitt håndboken
«Avissikkerhet» (Gunnar Strandenes, Stockholm 1989).

7.1.3 Dagspressens beredskap i Sverige

7.1.3.1 Beredskapsplaner

Beredskapsplanleggingen på området dags- og ukepresse er sluttført i Sverige. De fleste aviser, ukeblad og organisasjonsblad har beredskapsplaner. Beredskapsplanene for dagspressen ajourføres hvert tredje år, planene for ukepresse og tidsskrift hvert femte år. Planleggingen omfatter også personell. Ajourføring av planene er overlatt de enkelte länsstyrelser, og inngår i det øvrige arbeid med beredskapsplaner på regionalt nivå.

7.1.3.2 Lagring av forbruksmateriell

Avisene har selv ansvaret for tilstrekkelig lagring av film, fotopapir og trykkplater. Det skal til enhver tid finnes materiell for to måneders fredstidsproduksjon i den enkelte avis. Dette skal dekke behovet for seks måneders krigstidsproduksjon, når avisproduksjonen begrenses til 1/3 av vanlig volum. Etter seks måneder skal erstatningsproduksjon av ovennevnte innsatsvarer ha kommet igang. Avisene er selv ansvarlige for å overholde denne avtalen. Nærmere spesifiseringer om hva som bør finnes på lager er overlatt til den enkelte avis.

Papir og trykkfarge er unntatt fra regelen om lagerhold, fordi disse innsatsfaktorene i det vesentlige produseres i Sverige. Det er imidlertid et problem at produksjon av trykkfarger er basert på importert mineralolje. I samarbeid med svenske trykkfargefabrikanter er det derfor utviklet en spesiell krisetrykkfarge, som helt og holdent er basert på svenske råvarer. Alt forbruk av film, fotopapir, trykkplater og kjemikalier må importeres.

Myndighetene foretar fra tid til annen stikkprøver for å sjekke at avisene holder det foreskrevne beredskapslageret.

7.1.3.3 Kraftforsyning og telekommunikasjon

Svenske aviser er klassifisert som K-foretak (krise-foretak). Dette innebærer prioritering av foretakets produksjon i krise- og krigstid. Det er lagt planer for energikanaliserings ved et eventuelt kraftunderskudd, og K-foretak skal ha fortrinnsrett hvis en slik situasjon oppstår. Det er også lagt opp et reservenett for telekommunikasjon som kan aktiviseres hvis telenettet settes ut av drift. K-foretakene skal prioriteres også i denne sammenheng.

7.1.3.4 Personell

Ansatte i K-foretak er nøkkelpersonell i krise- og krigstid. Avispersonell fritas derfor for militær verneplikt, og utfører isteden sin tjeneste innen det enkelte foretak. De skal dermed ikke mobiliseres, men holdes i arbeid i krigstid så lenge som mulig.

7.1.3.5 Distribusjon

Distribusjonssammenslutningen Presam er et K-foretak. Presam har et regionalt krisenettverk som muliggjør opprettelse av 60 lokalkontorer i krigstid, mot normalt 30 i fredstid. Målsettingen er å kunne distribuere aviser med bil i hele Sverige også i krigstid. Datasamband, hvis operativt, vil imidlertid kunne lette distribusjonen gjennom langdistanse-overføring av lyd og bilde. Dette tillater trykking av avisene flere steder samtidig.

Dersom datasambandet i avisene skulle falle ut, slik at distribusjonsgrunnlaget går tapt, planlegges det for bruk av manuelt grunnlag. Siste utvei er løsningsnummerdistribusjon, hvor bunker av aviser plasseres på fortauet. Ved løsningsnummerdistribusjon regner man anslagsvis én avis pr. åttende innbygger, fordelt på 3/4 lokalaviser og 1/4 riksaviser.

7.1.3.6 Beredskap på EDB-området

Leddene i avisenes produksjonskjede er svært avhengige av EDB i en eller annen form. Dette gjelder særlig under setting og repro, men også i stadig større grad på trykkerisiden. I en krigssituasjon vil de kommersielle EDB-lagrene fort bli tømt. Dette bidrar til å øke avisenes sårbarhet.

I en krigssituasjon er det ÖCB og næringslivets ansvar å sørge for at avisene klarer seg i det kritiske tidsrommet fra den eksisterende produksjon lammes og til alternativ produksjon kan igangsettes. På EDB-området er det derfor inngått avtaler med leverandørene, og ikke med brukere (aviser).

ÖCB har behandlet denne problemstillingen fra flere vinkler. I samarbeid med TTN er det sendt ut en enquete til den grafiske industrien for å kartlegge mulige EDB-problemområder. Spørsmålene dreier seg om data- og elektronikk-avhengighet, service- og vedlikeholdsplaner, reserve/alternativ drift, alternative produksjonssteder, alternativer til datastyrte distribusjonsnett og omfanget av reservedelslagre. Konklusjonen er at selv om det finnes back-up systemer og alternative løsninger, vil det fort oppstå problemer, fordi svært få aviser har egne serviceavdelinger og reservedelslagre. De fleste har kun en serviceavtale med sin dataleverandør, som igjen har reservedelslager i utlandet. Da produktutviklingen innen EDB går svært raskt, opprettholder avisene bare små lagre. Åpne flyplasser er en forutsetning for at produksjonen skal kunne gå som normalt.

Ordrelistene over EDB-varer er viktig kriseinformasjon, fordi listene gir markedsinformasjon på et tidlig tidspunkt. ÖCB har derfor inngått avtaler om utlevering av listene i krisetid. Videre utarbeider ÖCB ekvivalentlister (lister over kompatible reservedeler) for å kunne legge planer for regulering og rasjonering av service og vedlikehold.

Flere utstys- og serviceleverandører er klassifisert som K-foretak. ÖCBs målsetting er at K-foretakene skal ha lagre som utgjør en viss prosent av omsetningen. Med enkelte av disse foretakene er det inngått funksjonssikkerhetsavtaler. Avtalen er at foretakene holder et overlager som finansieres av ÖCB. Overlageret skal til enhver tid holde den samme profil som det kommersielle lageret; altså et rullerende lager. Som insentiv mottar foretaket et beredskapslån i form av et engangsbeløp ved inngåelse av avtale. Dessuten kan en viss årlig erstatning utbetales for å dekke kostnader til eventuelt lagerhold og -omsetning.

Kundelistene til dataleverandørene er brukt som grunnlag for å klassifisere flere K-foretak. Det gav samtidig innsikt i hvilke applikasjoner disse kundene hadde, og derved viktig informasjon om behov angående lagerhold.

7.1.4 Oppsummering

Målsettingen for presseberedskapet i Sverige er at alle aviser skal komme ut begrenset til 1/3 av vanlig volum. Sentralt er Överstyrelsen för Civilt Beredskap ansvarlig for samordning av beredskapsarbeidet, mens ajourføring av eksisterende beredskapsplaner er overlatt til regionale myndigheter (länsstyrelser).

Det er den enkelte avis' eget ansvar å holde seg med forbruksmateriell tilsvarende to måneders fredstidsproduksjon. Sentrale myndigheter foretar imidlertid stikkprøver. Papir og farge er unntatt fra regelen om lagerhold, da disse innsatsfaktorene produseres i Sverige. Distribusjonsberedskap ivaretas av Presam.

EDB later til å være det mest sårbare området mht. beredskap og lagerhold. ÖCB arbeider både med kartlegging, økonomiske avtaler med næringslivet og planer for sentrale lagre innen dette området.

7.2 FINLAND

7.2.1 Innledning og målsetting

Målsettingen i Finland er at alle aviser skal komme ut i krigstid, med inntil 50% reduksjon av volumet. Annonsemengden skal begrenses, noe som vil medføre inntektssvikt for avisene. Handels- og industridepartementet er derfor i gang med utarbeidelsen av et forslag til beredskapsplan for utbetaling av pressestøtte i krigstid. Størrelsen på støtten skal beregnes ut fra opplagstallene i fredstid.

7.2.2 Ansvar for beredskapsplanleggingen

Beredskapsarbeidet er frivillig, og desentralisert helt ned til bransjesammenslutninger (pool) og foretaksnivå. Samordning av beredskapsarbeidet er et offentlig ansvar, men det offentlige utøver ingen kontroll overfor bransjesammenslutningene på det arbeid som utføres. Det er en sterk og historisk betinget forsvarsvilje hos befolkningen som gjør en slik organisering mulig.

7.2.2.1 Den Försvarsekonomiska Planeringskommisionen

Kommisjonen er underlagt Handels- og industridepartementet, og består av representanter for sentral- og lokalforvaltning, forsvar, næringsliv, handel, samferdsel, jord- og skogbruk, i tillegg til penge- og kredittinstitusjonene. Leder og medlemmer i kommisjonen utnevnes i statsråd for fire år av gangen.

I tillegg til denne planleggingskommisjonen er det etablert en sentralseksjon (leder og ti medlemmer) med en styrefunksjon. Denne seksjonen overvåker og koordinerer arbeidet mellom de organer den utnevner. Disse organene er seksjoner/komiteer (12) og pooler (13) som representerer den avtaleregulerte industriens ulike områder. Den grafiske poolen har ansvaret for pressen.

7.2.2.2 Den Grafiska Poolen

Den grafiske poolen samarbeider med bransjesammenslutningen Grafiska Centralförbundet, som også omfatter Tidningarnas Förbund. Poolens sentrale virksomhetsområder er å:

- Planlegge og forberede virksomheten for pressens kommunikasjonsforbindelser i krisetid
- Planlegge og forberede økonomiske beredskapstiltak innrettet mot å sikre pressens virksomhet, og levere proposisjoner til statsmakten
- Fremme sikkerhetslagring innen bransjen

- Fremme beredskapsplanlegging innen det enkelte foretak
- Sørge for kompetanseutvikling av personalet med sikte på oppdrag innen poolen og beredskapsplanleggingen

Poolen peker dessuten ut 1.klasse foretak som skal prioriteres i krisetider (jfr. K-foretak i Sverige). 62 grafiske foretak i Finland er klassifisert som 1.klasse foretak.

7.2.2.3 *Det enkelte foretak*

I det enkelte foretak utpekes det beredskapssjefer, som går på to-dagers kurs i regi av den grafiske poolen. Kursene avholdes ca. hvert annet år. Beredskapssjefen (som regel direktøren) får så et oppdrag fra poolen.

Beredskapssjefens oppgaver på den enkelte arbeidsplass er å delta i utarbeiding, slutføring og oppdatering av foretakets beredskapsplan. Videre har han ansvaret for å følge opp og gjennomføre de beredskapstiltak som den aktuelle pool definerer. Dette kan for eksempel gå ut på å:

- følge opp bruken av og lagersituasjonen for materiell som er kritisk for virksomheten
- utrede mulighetene for endring av produksjonen
- utrede mulighetene for å sette igang erstatningsproduksjon
- sikring av reparasjons- og servicevirksomhet
- sikring av energitilgang og utredning av alternative energikilder
- transportreservering
- reservering av arbeidskraft gjennom særskilt fritak for moblisering
- utredning av omorganisering av arbeidskraft og utdanningsbehov, samt sette opp planer for eventuell anskaffelse av ekstra arbeidskraft
- alle andre oppdrag som kan bidra til å sikre forutsetningene for produksjonsvirksomheten og koordineringen av denne (f.eks. data, EDB, og telekommunikasjon så langt disse ikke faller inn under andre ansvarsområder)

Med hensyn til oppfølgingen av de ovennevnte faktorer er det i tillegg beredskapssjefens ansvar å komme med forslag til forbedring, utvikling og fornyelse, bidra til gjennomføring av spørreundersøkelser eller utredninger av ulike slag som iverksettes av poolen eller myndighetene, og organisere beredskapsutdanning på arbeidsplassen

Poolen har ansvaret for gjennomføring av beredskapsøvelser.

7.2.3 **Beredskapsplaner og lagerhold**

Dette arbeidet har høy prioritet i finske aviser. Ansvaret for beredskapsplanlegging og lagerhold er delegert til bransje- og foretaksnivå, og myndighetene utøver ingen kontrollfunksjon i denne sammenheng. Det er imidlertid visse insentiver knyttet til beredskapsplanlegging i foretakene. Innsamlede fakta kan benyttes i egen planlegging, og det blir utarbeidet praktiske løsningsmodeller og planer i foretaket. Det gir videre nyttige kontakter og hjelp til å forbedre egen beredskapsplanlegging.

Det er imidlertid visse problemer forbundet med lagringssystemer for elektronikk og enkelte viktige råvarer. På dette området kan det derfor bli nødvendig med en viss statlig innsats. Hittil har innsatsen begrenset seg til et tilbud om 5% rentestøtte og redusert skatt ved lagerhold. Den finske staten bruker hvert år totalt 11 millioner finske mark (1991-mark) på rentebetaling for beredskapslagre som de ulike bransjene holder.

Staten støtter dessuten forskning på alternativ krigstidsproduksjon av innsatsvarer.

7.2.4 Oppsummering

I Finland gjøres beredskapstanken gjeldende på alle samfunnsområder, og har et sterkt rotfeste i befolkningen. Ansvaret for beredskapsarbeidet er desentralisert, og det påhviler den enkelte pool/foretak å utarbeide beredskapsplaner. Målsettingen er at alle aviser skal fortsette å komme ut i krig, men at volumet i den enkelte avis begrenses til 50% av normalt sidetall.

Sentrale aktører er Den Försvarsekonomiska Planerings-kommisionen, bransje-poolene og de enkelte foretak. Det utnevnes også en beredskapssjef i de enkelte foretak. Både organisasjons- og produksjonsberedskap er godt utbygget i grafisk industri.

7.3 DANMARK

7.3.1 Civilforsvarsstyrelsen

Civilforsvarsstyrelsen med sete i København har et overordnet ansvar for presseberedskapen. Styrelsens rolle tilsvarende Direktoratet for sivilt beredskapssammenheng i Norge. Presseberedskapen blir håndtert gjennom Informasjonsberedskapsutvalget. Danmarks Dagblades Udgiverorganisasjon (DDU, tilsvarende NAL i Norge) har en representant i dette utvalget.

Sivil beredskapsplanlegging i Danmark er mindre omfattende enn i Norge. På informasjonssiden satser danske myndigheter på etermediene radio og TV mht. opplegg for statlig informasjonsberedskap.

Danmark har ingen pressestøtte. Med pressens frihet som argument kommer danske myndigheter ikke med krav eller pålegg til avisene i beredskapssammenheng, utover at de er pålagt å trykke en begrenset mengde informasjon i en krigssituasjon. Dette er den eneste avtalen mellom myndighetene og danske aviser. Satsen til et informasjonsblad om tiltak i en krigssituasjon ligger ferdig i de enkelte kommunene. Det er her tale om ren praktisk informasjon om hvordan befolkningen skal forholde seg i krise- og krigssituasjoner.

Danske bedrifter er klassifisert iht. prioritet i krise- og krigssituasjoner. Det er under vurdering hvorvidt aviser som gruppe skal komme inn under denne ordningen. Med dagens ordning kan enkeltbedrifter søke om å bli godkjent som prioriterte, og bedriften vil da få prioritet ved tildeling av elektrisitet. Det eksisterer ingen avtaler vedrørende fritak av personell fra mobilisering.

7.3.2 Den Danske Presses Fællesinnkøbs-Forening (DDPFF)

Danmark har omlag 45 dagsaviser. Avisene må komme ut minst 3 dager pr. uke for å bli definert som dagsaviser.

DDPFF har en sentral plass i produksjonen av danske aviser ved at den foretar sentraliserte råvareinnkjøp til alle danske aviser. Foreningen er en stiftelse og eies av avisene. Foreningen har vedtekter som gjør den vanskelig å oppløse og har dermed en stabiliserende effekt på dansk avisproduksjon. Innkjøp av materiell til avisene startet med papir, og har siden utviklet seg til å omfatte andre produkter som er nødvendig for avisdrift (farger, fotomateriell m.m.), og i de senere år også elektronisk utstyr. DDPFF har fire lagre på forskjellige steder i Danmark.

DDPFF har leveringsplikt på avisepapir til avisene, og håndterer totalt 200 000 tonn avisepapir pr. år. Den kjøper papir og trykkfarger for 1 mill. Dkr. pr. år, og trykkplater og film m.m. for 500 000 Dkr. pr. år (1991-tall). Omsetningen av de ulike produkter øker i volum, selv om danske avisers opplag er svakt synkende. Avisene har en avtale som sikrer at DDPFF har 20-30 000 tonn avisepapir på lager

til enhver tid. Dette tilsvarer ca. 3 måneders forbruk. Danmark importerer alt papir og fordeler innkjøpet mellom produsentlandene Finland, Sverige og Norge. Det er ensartethet blant danske avistrykkerier mht. rullbreddene på avispapiret, et arbeid som DDPFF har vært pådriver i.

Problemstillingen og arbeid rundt beredskapsplanlegging på produksjonssiden er lavt prioritert i danske aviser. Avisene har generelt ikke nedlagt arbeid på dette området, men overlatt mer eller mindre bevisst til DDPFF å ta seg av beredskapsplanleggingen, som f.eks. innkjøp av materiell.

DDPFF er styrt av avisene, og den blir krumtappen i et system for fordeling av produksjonsfaktorer under krise- eller krigstid. Under oljekrisen i 1973 handlet DDPFF olje på spotmarkedet for avisene.

7.3.3 Oppsummering

Gjennom fellesinnkjøpene av produksjonsmateriell som DDPFF foretar, er den danske dagspressen sikret lagre av 3 måneders varighet for avispapir. Utover dette er det foretatt få beredskapsforberedelser i dagspressesammenheng.

De statlige myndighetene i Danmark vil i krise- og krigssituasjoner primært satse på etermediene som informasjonsformidlere.

7.3.4 Utvalgets kommentar

I både Sverige og Finland har dagspressen en utbredelse og posisjon som nyhetsformidler som har store likhetstrekk med norske forhold. I Danmark er antall aviser og det totale opplaget pr. dag forholdsvis lavere sammenliknet med de tre andre landene.

Sverige og Finland legger i likhet med Norge totalforsvarstanken til grunn for sine beredskapsforberedelser, og begge land har et relativt omfattende opplegg for presseberedskapen. Det er store likhetstrekk mellom de tre landene i synet på viktigheten av at avisene fortsatt skal komme ut i en krigssituasjon, og hvilke tiltak som er nødvendig for å sikre at et slikt mål blir oppfylt. Utvalget merker seg at ansvaret for presseberedskapen i stor grad er desentralisert, enten til den enkelte avis eller til bransjesammenslutningene.

MÅLSETTING I KRIG/FRED	RESSURSER	AVISENES BEREDSK.ANSV.	STATENS BEREDSK.ANSV.
SVERIGE har pressestøtte			
<i>Krig:</i> Alle dagsaviser skal komme ut: 33% av normalt volum -samme opplag -samme layout <i>Forsyningskrise i fred:</i> Uendret virksomhet i avisene	<i>Import</i> film, fotopapir, trykkplater <i>Egenprod.:</i> papir trykkfarge	Avisene er i prinsippet selv ansvarlig for egen beredskapsplanlegging Pålagt å lagre film, fotopapir, trykkplater (for 2 mnd. fredsforbruk, tilsv. 6 mnd. krigsforbruk). Staten fører kontroll med lagringen.	<i>Statlig koord. ansvar</i> (ÖCB, SPF og TTN) Beredsk.planl. for dags-/ukepresse/aviser ferdig, inkl. erstatn.prod. av farge i krig Avisene er <i>K-foretak</i>: krigsprioritet på energi, varer, telekom., personell, distribusjon EDB: statens/nær.livets ansvar inntil erstatningsprod kommer igang. Avtaler inngått med EDB-leverandører. Leverandører er K-foretak
DANMARK ingen pressestøtte			
Ingen offentlig målsetting for krig eller fred	<i>Import:</i> alle innsatsvarer importeres	Ingen pålegg fra det offentlige, lite/intet gjort i den enkelte avis Pressens fellesinnkjøpsforening (DDPFF) har ansvaret for materiellforsyning i krisesituasjoner	Intet ansvar for avisenes beredskapsarbeid. Det eneste som er forberedt er et standardisert opplegg for en begrenset mengde trykt informasjon fra myndighetene til befolkningen en krigssituasjon.
FINLAND har pressestøtte			
<i>Krig:</i> Alle aviser skal komme ut med 50% av normalt volum (bortfall) av annonser	<i>Import:</i> trykkplater, fotomateriell, trykkfarge <i>Egenprod.,</i> papir	Avisene utpeker beredskapssjefer: ansvarlig for at avisen gjennomfører alle de beredskapstiltak som poolen anbefaler Ansvar for lagerhold er delegert til bransjen og det enkelte foretak	Staten koordinerer, men utøver ingen kontroll med arbeidet Frivillig beredskapsplanlegging gj. statlig oppnevnte pooler som samarbeider med bransjesammenslutningene. Poolen peker ut 1.kl. foretak (prioriterte foretak), og gjennomfører beredskapsøvelser Staten oppmerksom på behovet for en viss innsats mht. lagring av EDB-komponenter
NORGE har pressestøtte			
<i>Krig:</i> Alle dagsaviser skal komme ut: 50% av normalt volum, målsettingen tidsbegrenset til 3 måneder	<i>Import:</i> fotomateriell sidefilm trykkplater råstoffer til trykkfargeprod. <i>Egenprod.:</i> papir	Fordeling av ansvar mellom stat og den enkelte avis til vurdering Innmelding av behov til fylkesmannen i fbm. de statlige beredskapsordningene	Direktoratet for sivilt beredskap har generelt koordineringsansvar Gjennom industrieredskapsregisteret har avisene prioritet ved tildeling av strøm, varer, transportbehov i tilfelle krig Kulturdepartementet ansvarlig for beredskapsforberedelsene på presseområdet

Fiaur 7.1 Skjematisk framstilling av hovedtrekkene i dagspressens beredskapsforberedelser i de nordiske land

Kilde:

KAPITTEL 8

Undersøkelser om forbruk av produksjonsmateriell og beredskapsforberedelser i avisene

Utvalget engasjerte i 1991 Grafisk Institutt (GI) til å gjennomføre to undersøkelser. GI utformet et spørreskjema som ble sendt ut til alle medlemsaviser i Norske Avisers Landsforening (NAL) og Landslaget for Lokalaviser (LLA).

GI rettet i tillegg en forespørsel til leverandører av produksjonsmaterialer til aviser om hvilke kvanta som årlig forbrukes av norske aviser. På bakgrunn av tallene fra undersøkelsen har GI beregnet hvor lenge dagspressen vil kunne opprettholde avisproduksjonen under en handelsmessig avskjæring fra utlandet, med visse begrensninger i volumet.

Utvalget har dessuten gjennomført en undersøkelse ved fylkesmennenes beredskapsavdelinger for å kartlegge hvordan de gjeldende beredskapsordninger for dagspressen administreres, og hvor god utnyttelsesgraden er for de ulike ordningene. Undersøkelsen omfatter de regionale industriberedskapsregistrene, ordningen med utsettelse med fremmøte ved mobilisering og viktige prioriterte telefoner.

Videre har utvalget henvendt seg til Arbeidsdirektoratet og enkelte fylkesarbeidskontor for å kartlegge hvordan ordningen med registrering av behovet for arbeidskraft til dagspressen i krise og krig fungerer.

8.1 UNDERSØKELSE FOR Å KARTLEGGE AVISENES BEREDSKAPSFORBEREDELSE**8.1.1 Innledning**

Formålet med undersøkelsen var å skaffe tilveie en oversikt over de beredskapsforberedelser som er foretatt i avisene. Den enkelte avis ble spurt om det er utarbeidet en beredskapsplan for bedriften, i hvilken grad denne er oppdatert, og hvorvidt avisen trykkes i eget trykkeri eller benytter leietrykking. Utvalget ønsket også avisenes vurdering av egen reparasjonskompetanse og teknisk beredskap i ulike avdelinger av avisproduksjonen. GI har bearbeidet de innkomne svarene. Spørreskjemaet er gjengitt som vedlegg til rapporten (jfr. vedl. 4).

Henvendelsen ble sendt til de 150 medlemsavisene i NAL og 45 medlemsavisene i LLA. Svarprosenten og fordelingen av avisene, både regionsmessig og størrelsesmessig, er slik at de innkomne svar kan betraktes som representative for norske aviser som helhet. I tillegg er det i ettertid innhentet ytterligere opplysninger vedrørende avisenes trykkested. Det må dessuten påpekes at enkelte av spørsmålene var utformet på en måte som ikke ga et entydig bilde av situasjonen. Likevel viser de innkomne resultatene en klar trend, og kan etter utvalgets oppfatning tjene som et tilstrekkelig grunnlagsmateriale for en generell vurdering av avisenes beredskapsforberedelser.

LLA-avisene har generelt sett små opplag, og kommer ut én og to dager pr. uke. De er små bedrifter med få heltidsansatte, og legger beslag på en meget liten andel av de samlede ressurser for avisproduksjon. Deres størrelse gjør også at mulighetene for improvisasjon i kriser er langt bedre enn for NAL-avisene. De nevnte faktorer gjør derfor at LLA-avisene bare i liten grad er omtalt i undersøkelsen.

Tallmaterialet er brutt ned på følgende seks avisregioner:

Østlandet:	Oslo, Akershus, Østfold, Vestfold, Buskerud
Indre Østlandet:	Hedmark, Oppland
Sørlandet:	Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder
Vestlandet:	Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane
Midt-Norge:	Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag
Nord-Norge:	Nordland, Troms, Finnmark

En drøfting med utgangspunkt i fylkesnivå vil være uhensiktsmessig, fordi de geografiske forholdene skaper ulikheter mellom landsdeler snarere enn mellom hvert enkelt fylke.

Betingelsene for avisproduksjon varierer fra region til region. Ulik avstand fra leverandører av produksjonsmateriell og -utstyr stiller avisene overfor differensierte krav og betingelser. Avisproduksjon i utkantstrøk skjer under andre forhold enn i det sentrale østlandsområdet. Besvarelsene fra avisene er derfor delvis brutt ned på de enkelte regioner. Dette gir informasjon om hvorvidt beredskapsforberedelsene varierer mellom regionene.

Avisene ble stilt spørsmål om personellbehovet ved mobilisering, og om det er gitt utsettelse med frammøte ved mobilisering for nøkkelpersonell. Svarene på dette punktet var av svært varierende kvalitet. Punktet er derfor tatt ut av dette kapitlet, og omtalt under kapitlet om fylkesmennenes håndtering av gjeldende beredskapsordninger for dagspressen.

8.1.2 Avisenes beredskapsplaner

Utvalget stilte spørsmål om hvorvidt avisen har utarbeidet en beredskapsplan for en krise- og/eller krigssituasjon, og om rutineene for oppdatering av denne. Bare 13 NAL-aviser oppgav at de har en beredskapsplan. Ingen av LLA-avisene oppgav at de har utarbeidet en beredskapsplan. Avisene som svarte positivt på forespørselen fordeler seg jevnt på de ulike regionene. Unntaket er Vestlandet, der ingen aviser har gitt et positivt svar. Hoveddelen av de 13 avisene som oppgav å ha en beredskapsplan er mellomstore aviser.

Det eksisterer i dag ingen objektive krav til hva en beredskapsplan for den enkelte avis skal inneholde. Hvilke forberedelser som skal betraktes som tilstrekkelig for at det samlet kan anses å utgjøre en beredskapsplan, vil derfor variere fra avis til avis. Svarene gir dermed heller ingen opplysninger om kvaliteten på den enkelte avisbedrifts beredskapsplan. Arbeid for å utforme en beredskapsplan kan i tillegg være iverksatt i enkelte aviser, uten at det av den grunn er svart bekræftende på om en slik plan allerede foreligger.

Det ble dessuten spurt konkret etter en beredskapsplan for krise- og/eller krigssituasjoner. Det kan derfor hevdes at skjemaet ikke fanget opp eventuelle beredskapsforberedelser som kun retter seg mot kriser i fredstid. Her må det også nevnes at omtrent 25 av landets største aviser og trykkerier har et industrivern i bedriften, som bl.a. innebærer plikt til å planlegge tiltak mot brann og eksplosjon. Hovedinntrykket er likevel at svært få aviser i dag er forberedt på å møte en krise- eller krigssituasjon på en planmessig måte.

8.1.3 Leietrykking og alternativt trykkested

107 NAL-aviser trykker i eget trykkeri, mens 43 NAL-aviser leier trykkekapasitet i andre aviser eller andre trykkerier. Av LLA-avisene trykkes 17 aviser hos medlemsbedrifter i NAL, 22 aviser leietrykker i andre trykkerier, mens seks LLA-aviser trykkes i eget trykkeri.

En trykkpresse er en stor investering for den enkelte avis. Utviklingen mot større bruk av kulører i avisene medfører at det stilles økt krav til et stort antall trykkverk i trykkpressene. 67 norske aviser har et opplag på over 10 000 eksemplarer. En gjennomsnittlig trykkpresse har en kapasitet på 15 000 – 20 000 eksemplarer pr. time. Dette illustrerer hvor stor ledig trykkekapasitet som finnes for produksjon av aviser. Det er i de senere år inngått en rekke avtaler om felles trykkesteder for flere aviser. Utviklingen peker klart i retning av at stadig flere aviser velger å samordne trykkingen, noe som vil føre til en mer rasjonell drift.

24 av NAL-avisene oppgav at de har ett eller flere trykkerier som alternativt trykkested i de tilfeller hvor enten eget trykkeri eller den faste trykkeriforbindelsen er ute av stand til å trykke avisen. Dette må kunne karakteriseres som et forholdsvis lavt tall. En forklaring kan være at avisene anser strømforsyningen for å være så stabil at behovet for å inngå en avtale om alternativt trykkested anses som unødvendig. Dessuten kan andre uhell ved trykkpressen, som f.eks. tretthetsbrudd, betraktes som lite sannsynlig. Det lave tallet kan også skyldes at avisene betrakter problemstillingen som så lite aktuell at den av den grunn ikke er ofret oppmerksomhet. Besvarelsene skiller ikke mellom skriftlige og muntlige avtaler om alternativt trykkested.

Av avisene som har oppgitt at de har alternativt trykkested, befinner ca. halvparten seg i de to østlandsregionene. Kun fem av avisene i Midt- og Nord-Norge har inngått en slik avtale. Blant de aviser som svarte positivt er det flest mellomstore aviser, men størrelsesmessig er alle grupper representert.

Det er usikkert i hvor stor grad aviser uten eget trykkeri har sørget for å skaffe seg en avtale om alternativt trykkested, men det antas at ansvaret for en slik tilleggssavtale i dette tilfellet oftest vil ligge på det trykkeri som avisen har inngått kontrakten om leietrykk med.

8.1.4 Beredskap og reparasjonskompetanse ved produksjonsutstyr

Utvalget stilte spørsmål om avisenes egen reparasjonskompetanse for utbedring av tekniske feil i produksjonsutstyret. Utvalget ba også om en oversikt over hvilke aviser som har tilgang på elektrisk strøm fra nødstrømsaggregat, og som har sikret riktig spenning for sitt datautstyr.

Elektrisitetsforsyning

Stabil tilgang på elektrisk kraft er av avgjørende betydning for avisproduksjonen. Ved oppstartning av trykkpressen stilles det spesielle krav til strømkapasiteten. Erfaringer fra kriser andre steder i verden viser i tillegg at spenningspulser på elektrisitetsnettet kan sette datautstyr ut av funksjon hvis dette ikke er forsynt med utstyr som sikrer at strømforsyningen til data-anlegget oppfyller spesifiserte krav til stabil spenning.

Tabell 8.1: Andel av NAL-aviser som har nødstrømsaggregat og anlegg for stabil spenning (prosentvis andel av avisene i regionen)

Region	Nødstrømsaggregat		Anlegg for stabil spenning	
	antall	%	antall	%
Hele landet	11	7	53	36
Østlandet	0	0	14	30
Indre Østlandet	0	0	3	25

Tabell 8.1: Andel av NAL-aviser som har nødstrømsaggregat og anlegg for stabil spenning (prosentvis andel av avisene i regionen)

Region	Nødstrømsaggregat		Anlegg for stabil spenning	
	antall	%	antall	%
Sørlandet	0	0	4	27
Vestlandet	5	14	11	31
Midt-Norge	4	17	10	43
Nord-Norge	2	10	11	55

Det er i de tre regionene Vestlandet, Midt-Norge og Nord-Norge at noen aviser har gått til anskaffelse av nødstrømsaggregat. Dette må trolig sees i sammenheng med at værforholdene i disse regionene øker sannsynligheten for at strømbrudd kan forekomme i perioder. Om avisen kan trykkes ved hjelp av et nødstrømsaggregat, vil avhenge av aggregatets størrelse. Når ingen av avisene i de andre regionene har gått til anskaffelse av nødstrømsaggregat, kan dette delvis forklares ved at strømforsyningen i de større byene anses for å være relativt sikker.

Behovet for å sikre stabil spenning er ivaretatt av 53 av avisene. Dette viser at avisene er oppmerksom på problemet som skiftende nettspenning kan forårsake også i fredstid.

Service- og backup-avtaler

Aviser har et meget avansert og sårbart teknisk produksjonsutstyr. Servicekontrakter og backup-avtaler med utstyrsleverandører er en måte avisene benytter seg av for å forebygge og løse problemer med feil i produksjonsutstyret. Ved at avisene i økende grad har tatt i bruk standard programvare og spesielt standard maskinutstyr, har avisenes sårbarhet på EDB-området blitt redusert.

Tallene på dette området viser så store sprik at de ikke gir grunnlag for å trekke noen konklusjoner om inngåtte service- og backup-avtaler i avisene.

Reservedeler og reparasjonskompetanse

Alternativet til service-/backup-avtaler er å inneha egen reparasjonskompetanse, og samtidig etablere et lager av reservedeler og -kretskort. Tabellene nedenfor (tabell 8.2 og 8.3) gjengir NAL-avisenes svar.

Tabell 8.2: Andel NAL-aviser som har etablert beredskap på reservemateriell (prosentvis andel av avisene i regionen).

Region	Total		Sats/EDB		Repro		Trykk	
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Hele landet	29	20	18	12	15	10	26	18
Østlandet	9	19	3	6	3	6	9	19
Indre Østlandet	3	25	2	17	3	25	3	25
Sørlandet	4	27	3	20	2	13	3	20
Vestlandet	4	11	3	9	2	6	4	11
Midt-Norge	6	26	5	22	4	17	5	22
Nord-Norge	3	15	2	10	1	5	2	10

Reservedelsberedskapen kan synes lav. Dette må vurderes ut fra at avisene for en stor del, spesielt på satssiden, nytter standard maskinutstyr. Her finnes reservedeler og – komponenter lett tilgjengelig over hele landet. Dernest har man som regel flere like maskinenheter.

Når reservedelsberedskapen er best på trykksiden, kan dette forklares ved at man som regel bare har en trykkpresse med tilhørende styreenhet. Her utsettes både mekaniske og elektriske deler for store påkjenninger. I tillegg er mye av dette spesialutstyr og – komponenter, noe som nødvendiggjør eget reservedelslager. På trykksiden er også tidsfaktoren langt mer kritisk enn ved de øvrige avdelinger.

Tabell 8.3: Andel NAL-aviser med reparasjonskompetanse i avisen (prosentvis andel av avisene i regionen)

Region	Sats/EDB		Repro		Trykk		Pakkeri	
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%
Hele landet	52	35	47	32	50	34	53	36
Østlandet	12	26	11	23	13	28	11	23
Indre Østlandet	5	42	4	33	5	42	5	42
Sørlandet	2	13	3	20	5	33	5	33
Vestlandet	11	31	10	29	12	34	12	34
Midt-Norge	14	61	12	52	10	43	12	52
Nord-Norge	8	40	7	35	7	35	8	40

Reparasjonskompetanse synes likt prioritert av avisene, selv om det eksisterer ulikheter mellom regionene. Det er gjennomgående en høyere kompetanse på trykk- og pakkerisiden sammenliknet med sats og repro. Dette kan ha sammenheng med at tidsfaktoren for pressen og pakkeriet er kritisk, og at man har fått spesialopplæring i forbindelse med større reservedelslager. Dernest har man i disse avdelinger tradisjon for systematisk forebyggende vedlikehold.

Reservedelsberedskap er størst for trykkeriet. Vi observerer at avisene mener å ha høyere reparasjonskompetanse enn beredskap på reservedeler. Det er mulig at regulariteten og transporttilbudet oppleves som så tilfredsstillende at det gjør beredskapslagring av deler lite aktuelt for den enkelte avis.

Tabellen viser hvilken reparasjonskompetanse som finnes i avisene i fredstid. Hvorvidt avisene vil få beholde denne kompetansen i en mobiliseringssituasjon avhenger av om avisene har søkt om utsettelse med frammøte ved mobilisering.

8.1.5 Sammendrag

Det er ingen formelle krav om beredskapsplaner for aviser. Kun 13 av medlemsavisene i NAL har utarbeidet beredskapsplaner.

42 av LLA-avisene og 43 av NAL-avisene har avtale om leietrykking. Bare 24 av NAL-avisene svarte positivt på om det er etablert avtaler om alternativt trykkested i tilfelle egen trykkpresse ikke kan anvendes.

Bare 11 aviser svarte at de disponerer nødstrømsaggregat. Disse avisene ligger langs kysten. 53 aviser har utstyr som sikrer stabil spenning. I Nord-Norge svarte omlag halvparten av avisene at de har anlegg for stabilisering av spenningen.

Omlag en fjerdedel av avisene har etablert beredskap på reservedeler og/eller reservekretskort. Omlag 1/3 av avisene har reparasjonskompetanse. Denne kompetanse er stort sett likt fordelt i bedriftens avdelinger for sats, repro, trykk og pakkeri.

8.1.6 Utvalgets kommentar

På grunnlag av undersøkelsen kan det fastslås at avisene generelt ikke er kommet særlig langt med hensyn til beredskapsforberedelser for å kunne møte krisesituasjoner på en planmessig måte. En rekke av de forhold det ble spurt om retter seg i like stor grad mot kriser som kan oppstå i fred som i krig, men det ser ikke ut til at dette har noen avgjørende innvirkning på avisenes vurdering av behovet for beredskapsforberedelser. Dette inntrykket bekreftes også av de kontaktene som utvalget gjennom sitt arbeid har hatt med representanter for avisbransjen.

En avtale om alternativt trykkested er en sikkerhet som etter utvalgets oppfatning vil være svært aktuell både i fred og i krig. Men det forholdsvis lave antallet aviser som har planlagt alternativt trykkested, bekrefter at avisene heller ikke på dette området er tilstrekkelig forberedt på krisesituasjoner. Fra et beredskapsmessig synspunkt vil imidlertid konsentrasjonen om større og færre trykkerier øke sårbarheten ved avisproduksjon i krise- og krigssituasjoner.

Selv om svært få aviser oppgir å ha utarbeidet egen beredskapsplan, viser likevel resultatene at mange aviser har arbeidet aktivt mot å forebygge konsekvensen av uønskede hendelser på enkeltområder. Utvalget mener derfor at det ligger et beredskapsmessig potensiale i avisene som kan utløses gjennom en mer systematisk planlegging utover de forberedelsene som allerede er gjort.

8.2 UNDERSØKELSE HOS IMPORTØRER OG LEVERANDØRER AV INNSATSFAKTORER TIL PRODUKSJONEN

8.2.1 Innledning

GI henvendte seg til leverandører av produksjonsmateriell til avisene med forespørsel om hvilke mengder som årlig forbrukes av norske aviser. Produksjonsmaterialet er delt inn i fire hovedkategorier; avisepapir, trykkfarger, trykkplater og fotomateriell.

Forespørselen gjaldt også andre forhold omkring forsyningssituasjonen på materiellsiden, slik som innenlandsk produksjon, lagerhold og lokalisering av varelageret. De norske avisepapirprodusentene ble kontaktet gjennom sin markedsorganisasjon Norske Skog Sales. GI har videre hatt kontakt med minst to leverandører innenfor hver av de andre typene produksjonsmateriell. Opplysningene er sammenholdt med det erfaringsmaterialet GI besitter. Opplysninger om forbruket danner grunnlaget for beregning av hvordan forsyningssituasjonen vil være for hovedkategoriene av innsatsfaktorer under krise og krig.

Avisepapir produseres i Norge av norske råvarer. Trykkfarge produseres også i Norge, men alle råvarene til fargeproduksjonen importeres. Trykkplater og fotomateriell importeres som ferdige produkter. Det samme gjelder nesten alt forbruk av fotografiske kjemikalier. Det er likevel en liten norsk produksjon av fremkallere og fiks til fotografisk film og papir. Denne utgjør omlag 10% av forbruket. Det produseres også noe offsetplatefremkallere i Norge. Volumet av den norske produksjonen er liten, men produksjonen kan økes ved behov i en krisesituasjon på grunn av god tilgang på råvarer.

Leverandører av materialet til avisproduksjon er nesten i sin helhet lokalisert til Oslo-området, det finnes bare enkelte mindre regionale lagre. Unntaket er produsentene av avisepapir, som er lokalisert i Buskerud, Telemark og Nord-Trøndelag.

Distribusjon av produksjonsmateriellet til avisene i Sør-Norge foregår i dag med bil fra Oslo-området, og til avisene i Nord-Norge med båt, bil og tog.

GI har ikke sett på transportbehovet ved distribusjon fra produsent og leverandør ut til den enkelte avis, og fra trykkeri til forbruker, utover å peke på at dette vil kunne bli en kritisk faktor i en krise- og krigssituasjon. Regulering og tilrettelegging av transporttjenesten under disse forhold er Samferdselsdepartementets ansvar (jfr. "[Nærmere om utvalgets mandat](#)" i kap. 2.1).

De fire kategoriene produksjonsmaterieell er behandlet hver for seg. GI har innhentet opplysninger om forsyningssituasjonen og det samlede forbruket i fredstid for den norske dagspresse. GI har også sett på hvor lenge det kvantum produksjonsmaterieell som befinner seg innenfor landets grenser vil kunne vare under bestemte forutsetninger.

Med dette som utgangspunkt har GI beregnet forbruket av produksjonsmaterieell ved produksjon av en «kriseavis». En kriseavis er definert som en avis med 1/3 av normalt sidetall, trykt med sort trykkfarge. Beregningene bygger på en total forsyningskrise, dvs. en situasjon hvor landet er fullstendig avskåret fra muligheten for tilførsel av forsyninger utenfra.

8.2.2 Trykkfarger

Trykkfarger for norske aviser blir produsert av tre norske trykkfargefabrikker. Alle de tre fabrikkene ligger i det sentrale østlandsområdet. Ingen av fabrikkene er i norsk eie. Coates-Lorilleux er fransk/engelsk eiet, mens de to andre, Casco-Nobel Inks og Torda Fabrikker, er kontrollert av svenske interesser. Fabrikkene har omlag like stor omsetning. Importen av ferdig trykkfarge er ubetydelig.

Framstillingen behandler kun sort trykkfarge. I utgangspunktet vil avisene i krise og krig hovedsaklig være et produkt uten stor bruk av kulører, med i alt vesentlig sort farge. Bruk av kulører i en krisesituasjon forutsettes å bli så lite at dette ikke vil være noe forsyningsmessig problem.

Hovedkomponentene i trykkfarge for aviser er i korthet fargestoff (sot for sort trykkfarge og organiske pigmenter for kulørte farger), ferniss (bindemiddel) og oljer. I tillegg kommer en gruppe tilsetningsstoffer som skal gi god vann-/fargebalanse og kjørbarhet. Kjørbarhet innebærer trykkfargens evne til å fungere godt i maskinen.

Det årlige forbruket av sot til trykkfarger i Norge er omlag 330 tonn. Omlag 1000 tonn oljer, 330 tonn bindemiddel og ca. 90 tonn tilsetningsstoffer kommer i tillegg. Alle råvarene til trykkfarger for avis blir produsert utenfor landets grenser. Oljen, som er hovedkomponent, blir utvunnet i Venezuela og raffinert i Sverige. Norske raffinerier produserer ikke den type olje som trykkfargeindustrien har behov for. De fleste råvarene importeres direkte av trykkfargefabrikkene. Det eksisterer derfor ikke mellomlager (bufferlager) for langt de fleste råvarers vedkommende utover det som finnes på produksjonsstedene.

Den kritiske komponenten ved produksjon av trykkfarger er sot. Det er denne råvaren produsentene tidligst vil slippe opp for. Sotmengden vil dermed bestemme hvor mye farge som kan produseres, under forutsetning av at landet blir avskåret fra forsyninger utenfra. Tre produsenter; Degussa, Cabot og Columbian Carbon er tilnærmet enerådende på verdensmarkedet. Alle produsentene har produksjonsanlegg i Europa. Degussa har i 1992 tatt opp sotproduksjon for trykkfarger i Sverige.

Trykkfargefabrikkene kjøper inn råvarene til avisfargene på forskjellig måter. Innkjøpsmåten avhenger av råvarens natur, de økonomiske betingelser som knytter seg til selve innkjøpet og hvordan råvaren leveres. Målet for produsenten er et tilstrekkelig råvarelager til økonomisk fordelaktige betingelser. Sot importeres van-

ligvis i partier på 8 tonn eller 20 tonn. Størrelsen er satt vesentlig utfra økonomiske kriterier, samt i hvilken form soten leveres. Frekvensen på bestillingene varierer fra produsent til produsent. De to største produsenter av avisfarger mottar omlag 10-12 partier årlig. Ut fra 8 tonn og 20 tonn sot kan det produseres henholdsvis 44 tonn eller 111 tonn sort trykkfarge.

Forsyning av sort trykkfarge i beredskaps- og krigssituasjoner

Forbruket av trykkfarge i norske avistrykkerier var i 1992 på ca. 1750 tonn. Dette gir et gjennomsnittlig månedsforbruk på ca. 145 tonn.

En normal lagersituasjon på råvaresiden i tillegg til lagerhold på ferdigvaresiden hos de norske trykkfargefabrikantene, vil gi en tilgang på totalt 150 tonn trykkfarge. Med utgangspunkt i en kriseavis, vil det kreve 48 tonn trykkfarge pr. måned å produsere alle norske aviser i en sikkerhetspolitisk krise-/krigssituasjon.

Ved en total avskjæring av handelsforbindelsene med utlandet vil det m.a.o. være mulig å produsere nok trykkfarge til å dekke behovet ved produksjon av alle aviser i 3 måneder med 1/3 av normalt sidetall.

I de senere år er forbruket av kulørt trykkfarge øket til ca. 20% av totalforbruket av avisfarge. Halvparten av dette volumet er så mørke nyanser at de kan anvendes til trykking av en én-fargeavis. Dette kommer i tillegg til den beregningen som er gjort på sort trykkfarge.

I tillegg forbruker et stort antall siviltrykkerier store mengder sort og kulørt trykkfarge. Hvis trykking av aviser prioriteres framfor sivilproduksjon i en krise- og krigssituasjon, vil forsyningssituasjonen bli ytterligere forbedret.

Krisehandelsavtalen mellom Norge og Sverige vil sikre ytterligere tilgang på trykkfarge. Handelsavtalen tilsvarer leveranser av ca. 40 tonn trykkfarge pr. måned når avtalen trer i kraft.

Tabell 8.4: Fordeling av antall trykkesteder, og trykkfargeforbruk med produksjon av 1/3-avis i tre måneder

Region	Trykkesteder	Trykkfargeforbruk
		tonn, 1/3-avis
Østlandet	23	87
Indre Østlandet	6	7
Sørlandet	15	10
Vestlandet	25	26
Midt-Norge	14	13
Nord-Norge	23	7
Hele landet	106*	150

* Det er i norsk presse flere eksempler på at aviser eier trykkerier sammen. Arbeiderpressen er et konsern med trykking av flere aviser på samme sted, hvor det er samme eier av både aviser og trykkerier. Schibsted trykker også sine aviser i ett felles trykkeri. Det blir i tillegg trykt aviser i trykkerier som ikke er rene avistrykkerier. Antallet trykkesteder blir dermed summen av de frittstående avistrykkeriene og avisbedriftenes/aviskonsernernes trykkerier. Antallet aviser som trykkes i eget hus vil derfor avvike fra antallet trykkesteder.

Alle de tre trykkfargefabrikkene ligger i Oslo-området. Ca. 60% av trykkfargeforbruket finner sted her, mens 40% av produksjonen må transporteres til de andre

regionene. Her vil tilgjengelighet til transporttjenester under krise- og krigssituasjoner kunne bli en kritisk faktor.

Forbruk av trykkfarge i små aviser

LLA hadde pr. desember 1993 48 medlemsaviser. Avisene kommer ut med varierende frekvens, få dager i uken. Opplaget varierer fra ca. 1000 til ca. 5500, med et gjennomsnittsoplag på 2234 aviser. 70% av avisene kommer ut én dag eller sjeldnere pr. uke, 24% kommer ut to dager i uken. LLA-avisenes volum regnet i opplag og årgangsvekt utgjør 0.2% av NAL-avisenes volum. Dette gjelder også trykkfarge- og papirforbruket.

Av det samlede forbruket av trykkfarge i norske aviser i 1992 brukte medlemsavisene i LLA bare omlag 4 tonn. Dette representerer et så lavt forbruk at det ikke vil ha vesentlig innvirkning på den totale forsyningssituasjonen. Utfordringen overfor LLA-avisene vil ligge i å få trykkfargen distribuert ut til de enkelte trykkerier. LLA-avisene trykkes i 26 ulike trykkerier, og bare fem av avisene har eget trykkeri.

8.2.3 Avispapir

Produksjon av avispapir finner sted tre steder i landet, og alle fabrikkene inngår i selskapet Norske Skogindustrier. Produksjonen skjer med norske råvarer, hvor tremasse er hovedkomponent. Forbruket av avispapir i norske aviser var i 1992 ca. 148 000 tonn. Leveransene fordelte seg på følgende måte: Follum Fabrikker på Hønefoss med 72 000 tonn, Union Bruk i Skien med 39 000 tonn og Nordenfjeldske Treforedling i Skogn med 37 000 tonn. Salget av avispapir foregår gjennom Norske Skog Sales, som er Norske Skogs salg- og markedsføringsselskap.

Transport av avispapiret fra produksjonssted til den enkelte avis er avisbedriftens ansvar, men papirprodusenten er behjelpelig med arrangementet. I de tilfeller hvor jernbane benyttes, skjer transporten oftest med papirprodusentens transportmateriell. Follum fabrikker er den eneste papirfabrikk som ligger i innlandet. Bedriften har eget kaianlegg i Oslo og frakter alt papiret til eksport med jernbane. Transporten fra produksjonssted til det enkelte avistrykkeri i Norge utføres hovedsakelig med bil. Transport til aviser i Nord-Norge foregår med båt, bil, og tog. De tre produksjonsstedene leverer stort sett til forskjellige regioner. Norske Skogindustrier har ca. 35 000 tonn avispapir på lager til enhver tid ved de tre produksjonsstedene på Hønefoss, i Skien og i Skogn. I tillegg til dette kommer papirlageret beregnet på eksport.

Bredden på papirrullene avhenger av avisenes trykkpresser, og avisene har pr. idag liten grad av standardisering av rullbredden.

Forsyningssituasjonen i beredskap og krig

I beregningene er det tatt utgangspunkt i 1992 som et normalår. Da var det innenlandske forbruket pr. måned på ca. 11 000 tonn. Det innenlandske forbruket utgjør bare ca. 10% av den totale produksjonen. Omlag 90% av produksjonen går til eksport.

Norske Skogindustriens lager alene er tilstrekkelig til å sikre leveranser til norske aviser i nesten tre måneder med normal avisproduksjon. Dette tilsvarer ni måneders produksjon av en kriseavis. Økende standardisering av rullbreddene har medført at rulldimensjonene som eksporteres er de samme som anvendes i Norge.

I tillegg kommer den løpende produksjonen av papir, hvor 90% går til eksport. Hvis handelsmessige hindringer skulle oppstå i en krisesituasjon, er det rimelig å

anta at dette ikke bare vil ha virkning for importen til Norge, men også for den norske eksporten av varer. Dette kan føre til at en større andel av den totale produksjonen tilfaller norske kunder, og vil ytterligere bidra til å trygge forsyningene til avis-trykkeriene.

I papirproduksjonen inngår det ingen kritiske råvarer som kan begrense produksjonen av avispapir i krise- eller krigstid. Men tekniske problemer ved produksjonsutstyret vil kunne skape vanskeligheter, likeledes strømbrydd eller ødeleggelser som følge av krigshandlinger.

Tallene viser at avispapir neppe vil bli noen knapphetsfaktor i en krise eller krigssituasjon.

Tabell 8.5: NAL-avisenes antall trykkesteder og papirforbruk fordelt på regionene

Region	Trykkesteder		Papirforbruk	
	antall	%-andel	tonn/år	% andel
Østlandet	23	22	87000	59
Indre Østlandet	6	6	7500	5
Sørlandet	15	14	8500	6
Vestlandet	25	23	21000	14
Midt-Norge	14	13	16000	11
Nord-Norge	23	22	8000	5
Hele landet	106	100	148000	100

Tabellen viser at papirforbruket er tolv ganger større på Østlandet enn i Nord-Norge til tross for det samme antallet trykkerier. Avistrykkeriene er minst i Nord-Norge, på Sørlandet og på Vestlandet, i nevnte rekkefølge.

Hele 89 av landets avistrykkerier bruker mer enn 50 tonn avispapir pr. år. De store avistrykkeriene med et forbruk på over 3000 tonn produserer riksdekkende aviser.

8.2.4 Trykkplater

Norske aviser produseres i offsettrykk, med unntak av Bergens Tidende. I offsettrykk overføres trykkbildet til papiret via en gummiduk fra en trykkplate som er spent rundt en platesylinder. Trykkplatene er aluminiumsplater med en lysømfintlig hinne. Mest brukt i aviser er offsetplater som fremkalles med nesten nøytrale, vannbaserte fremkallere. Det benyttes også plater med hinner som fordrer en basisk vannbasert fremkaller. Begge typer trykkplater kan brukes om hverandre i trykkeriet, men krever ulike fremkallere og kjemikalier. Trykkplater kan behandles med platekjemikalier fra forskjellige leverandører. Det årlige forbruket av trykkplater i den norske dagspresse ligger mellom 400 000 og 500 000 m².

Det er flere leverandører av trykkplater i Norge. De seks produsentene DuPont-Howson, Kalle (Hoechst), Polychrome, Fuji, Anitec-Horsell og Kodak dekker omlag hele avismarkedet. Avisene bruker tre typer trykkplater, vanlige negative offsetplater, direkte plater (elektrolith-plater) og blindplater. Trykkeriene anvender de ulike produsentenes plater om hverandre.

Platekjemikalier kan vanligvis også anvendes uten hensyn til hvilken produsent trykkplaten har. Alle plateprodusenter markedsfører egne kjemikalier. Disse går via lager hos importører som alle ligger i østlandsområdet. Leverandørene har i gjen-

nomsnitt ca. to måneders normalforbruk av kjemikalier på lager. Det antas at dette vil rekke fra fire til fem måneders produksjon av en kriseavis på 1/3 volum. Det er en norsk produsent av platekjemikalier, Den norske Eterfabrikk.

Forbruket av trykkplater er ikke direkte avhengig av opplaget, men av antall sider i avisen. Generelt gjelder at hver farge krever én plate. Avisen kan også produseres i dobbelt- eller flerdobbelt produksjon alt etter hvor mange falser som er i bruk. De fleste produserer én avisside pr. plate for broadsheet, og to avissider pr. plate ved tabloidformat.

Det brukes trykkplater i norske aviser for omlag 25 mill. kr. pr. år. Trykkplatene representerer en stor kostnad for den enkelte avis. Mens det tidligere fantes et visst lager hos den norske leverandøren, er dette av kostnadshensyn ikke tilfellet i dag. Leverandørene holder kun et bufferlager i de tilfellene hvor det er inngått spesifikke avtaler om dette for den enkelte avis. I praksis kan en se bort fra slike avtaler, de eksisterer bare i meget begrenset omfang.

Forsyningssituasjonen i beredskap og krig

Normalt gjør avisene avtale om leveranser av trykkplater hvert kvartal på 500 stk., 1000 stk., 2000 stk., eller det kvantum som årsforbruket tilsier. Trykkplatene bestilles av en norsk agent, men leveransen skjer direkte til avisen fra produsenten i utlandet. Normalt vil avisene ha en egen plate-beredskap som tilsvarer opp til ca. tre ukers produksjon av avisen i fredstid.

Produksjon av en kriseavis vil forlenge produksjonstiden til ni uker. Dessuten vil én-fargetrykk antagelig medføre en enda større reduksjon i forbruket av trykkplater enn reduksjonen i sidetallet.

Et moment som vil virke positivt inn på forsyningssituasjonen er at flere avis-trykkerier også har en sivilproduksjon i tillegg til avisproduksjonen. Siviloppdragene produseres med de samme trykkplater som avisen. Avisene vil dermed ha en reserve gjennom omdisponering av trykkplatene til produksjon av aviser.

Plateformatet bestemmes av trykkpressen. Pressene er av en rekke forskjellige fabrikater og konstruksjoner. Dette krever trykkplater av forskjellig format og tykkelse. Under en forsyningskrise vil dermed en eventuell leveringsstans av trykkplater berøre avisene ulikt. Årsaken til dette er den store variasjonen i trykkpresser og derfor også i plateformater som eksisterer. Det er også tilfeldig hvilke aviser som vil ha platetyper i ønskede dimensjoner tilgjengelig. Det er derfor usikkert om platemangel i en avis kan avhjelpes med trykkplater fra en annen avis.

I tillegg kommer at direkte-plater (elektrolith-plater) ikke kan anvendes på lik linje med vanlige trykkplater. Ved bruk av direkte-plater skjer produksjonen rett fra paste-up til trykkplaten, mens den konvensjonelle trykkplaten produseres via en sidefilm. Direkte-platene utgjør ca. 10% av det totale forbruket. Normalt vil avisene bruke platekjemikalier fra samme produsent som for platene. Likevel kan ulike produsenters platekjemikalier anvendes til andre produsenters plater. Det er som nevnt en norsk produsent av platekjemikalier, Den Norske Eterfabrikk. Fabrikken baserer deler av produksjonen på importerte råvarer, og har 30 % av det norske markedet. Produksjonen kan økes i en krisetid. Vi forventer derfor at tilgangen av platekjemikalier ikke vil være noe problem i en krisetid. Derimot vil toner til direkte-plater ikke kunne produseres i Norge.

Tabell 8.6: Gjennomsnittlig årsforbruk av trykkplater

Region	Ordinært forbruk		Kriseforbruk	
	antall	%	antall	%
	(1000 pl.)		(1000 pl.)	
Østlandet	326	49	97	47
Indre Østlandet	67	10	22	11
Sørlandet	30	5	10	5
Vestlandet	95	14	30	14
Midt-Norge	80	12	25	12
Nord-Norge	67	10	23	11
Hele landet	665	100	207	100

Tabellen gir et estimat på hvordan forbruket av trykkplater fordeler seg på landsbasis i fred og krig. I estimatet for produksjon av en kriseavis er det tatt hensyn til at bruken av kulører blir vesentlig redusert. Dette vil dermed gi en noe større reduksjon av forbruket enn 2/3.

8.2.5 Fotomateriell

Fotomateriell som brukes i avisproduksjonen kan hensiktsmessig deles inn i fire grupper; sidefilm, fotosatspapir, film for vanlig billedarbeid og copyproof-materiell. All film og fotosatsmaterieell importeres. Det samme gjelder den overveiende del av kjemikalierne som benyttes til fremkalling og fiksering av fotografisk film og papir. Alle leverandører av fotografisk materiell til den grafiske bransjen holder til i Oslo-området. Leveranser til avisene foregår med bil, dels gjennom egne transporter, eller på det generelle fraktgodsnettet. Det er en norsk produsent av fotokjemikalier for grafisk industri, Den norske Eterfabrikk, som dekker ca. 10% av markedet.

Sidefilmen benyttes som leddet før produksjon av trykkplaten, der hvor man ikke går direkte fra sidemontasje til plate (direkte-plater). Fotosatspapir brukes til utkjøring av tekst i avisen. Bilder i avisen håndteres ved hjelp av vanlig film, copyproof- eller scannerfilm.

Undersøkelsen viser at totalforbruket av fotomateriell i avisene i 1992 var ca. 880 000 m². I dette tallet inngår 150 000 m² sidefilm, 70 000 m² scannerfilm, 460 000 m² fotosatspapir og 200 000 m² copyproof. For å anvende dette i produksjonen kreves ca. 500 000 liter fotokjemikalier.

Det er flere leverandører av fotomateriell. Den dominerende leverandør er Agfa. Flere leverandører tilbyr sammenlignbare produkter, hvilket betyr at fotokjemikalier fra ulike produsenter i stor grad kan brukes om hverandre. Stort sett er det de samme produktene som brukes i aviser og i siviltrykkerier, men avisene har et stort forbruk av sidefilm i store format. Avisene forbruker også en stor andel av fotosatspapir.

Forsyningssituasjonen i beredskap og krig

Leverandører av fotomateriell har et lager tilsvarende gjennomsnittlig 40 dagers forbruk i fredstid av de viktigste produktene for hele den grafiske industri. Avisene

har i fredstid et forbruk som er omlag 25% av dette. Enkelte formater og typer av varer er mer brukt i aviser enn i grafisk industri forøvrig, men grovt sett skiller ikke avisenes forbruk seg spesielt fra forbruket i grafisk industri ellers. Lagersituasjonen i de enkelte avisene vil selvsagt variere, men materiell til omlag fire ukers produksjon er et normalt beredskapslager.

Det faktum at hele den grafiske bransjen benytter de samme produktene, vil ha positive konsekvenser for forsyningssituasjonen i en krise- og krigstid. Materiell som normalt ville blitt brukt til produksjon av sivilprodukter kan dermed kanaliseres til avisproduksjon. Aviser produsert i krise- eller krigssituasjoner vil inneholde meget lite kulører. Sivilprodukter, som f.eks. tidsskrifter og ukeblader, er fargerike produkter, og forbruket av fotomateriell er drastisk høyere ved firefarge-produksjon sammenlignet med én-fargeproduksjon.

Det finnes i tillegg alternative produksjonsmetoder for fremstilling av tekst. Fotosettere kan f.eks. erstattes av laserprintere.

Et annet moment er den tekniske utvikling innenfor elektronisk produksjon av tekst og bilder. Pressefotografene utstyres i stadig større grad med digitale kameraer, hvor bilder behandles elektronisk og ikke krever fotomateriell før ved utkjøring av det ferdige bildet. Redigering, billedbehandling og ombrekking på skjerm vil også radikalt minske behovet for fotomateriell.

Med utgangspunkt i avisproduksjon i fredstid er det derfor vanskelig å vurdere hvor stor mengde fotomateriell som vil være nødvendig for produksjon av en kriseavis. En kriseavis vil imidlertid kreve et lavere forbruk av fotomateriell siden det er et enklere produkt. Spesielt vil bortfallet av firefarge-illustrasjoner redusere forbruket. Myndighetenes mulighet for regulering av omsetningen av fotomateriell i en krisesituasjon vil også kunne bedre forsyningssituasjonen, dersom produktene blir forbeholdt prioritert avisproduksjon.

Med disse forhold tatt i betraktning bør beholdningen av fotomateriell kunne rekke til over seks måneders produksjon av en kriseavis.

8.2.6 Sammendrag: alle hovedkategorier produksjonsmateriell

GI har behandlet forsyningssituasjonen i fred og krig for de fire viktigste hovedkategoriene av produksjonsmateriell til avisproduksjon: trykkfarger, avisepapir, trykkplater og fotomateriell. Forsyningssituasjonen for krig tar utgangspunkt i produksjon av en kriseavis med 1/3 av normalt sidetall, trykt med sort trykkfarge.

Avisepapir produseres innenlands av norske råvarer. Det innenlandske forbruket utgjør ca. 10% av den totale produksjonen. Uavhengigheten av importerte råvarer gjør at en eventuell handelsmessig avskjæring av Norge fra utlandet neppe representerer noe problem mht. opprettholdelse av papirproduksjonen. Derimot er avistrykkeriene avhengig av jevn tilførsel av avisepapir, og fortsatte forsyninger til det enkelte trykkeri vil avhenge av prioritering av transportressurser til dette formål.

Trykkfarge til avisproduksjonen leveres av tre norske produsenter. Trykkfargen produseres utelukkende med importerte råvarer. Den kritiske komponent i produksjonen er sot. Mengden trykkfarge som kan produseres med de råvarer som befinner seg innenfor landets grenser ved en eventuell forsyningskrise anslås til ca. 150 tonn ferdig vare. Dette tilsvarer ca. tre måneders produksjon av en kriseavis. Det er inngått en krisehandelsavtale mellom Norge og Sverige som under krise- og krigssituasjoner skal sikre leveranser av ca. 40 tonn sort avisfarge pr. måned. Dette vil ytterligere bedre forsyningssituasjonen på dette området.

Ved regulering av omsetningen av trykkfarger kan dessuten en større andel av det totale forbruket i den grafiske bransjen forbeholdes avisproduksjon enn behovet i fredstid tilsier.

Trykkplater peker seg ut som den mest kritiske produksjonsfaktoren. Trykkplater og kjemikalier for fremkalling av platene produseres ikke i Norge. Alt importeres, og importen skjer direkte fra produsent i utlandet til den enkelte avis. Den enkelte ordre følger en syklus slik at den enkelte avis har tilstrekkelige leveranser i beredskap ved eventuelle fredskriser. Agentene for de ulike plateprodusentene holder ikke bufferlagre, med unntak av i spesielt avtalte tilfeller. Bruk av ulike platedimensjoner og platetyper vil også vanskeliggjøre en omfordeling av trykkplater mellom avistrykkeriene. Ved produksjon av en kriseavis vil reduksjonen både i volum og bruk av kulører føre til betydelige reduksjoner i plateforbruket. Beregningene viser at det i gjennomsnitt finnes trykkplater i den enkelte avis for minimum ni ukers produksjon av en kriseavis. Platefremkallere vurderes ikke som et problem, men tilgangen på toner til direkte-plater vil være det.

Fotografisk film og papir importeres i sin helhet. Ca. 10% av fotokjemikaliene produseres i Norge. Fotomateriellet som benyttes i avisproduksjonen brukes også i den generelle grafiske industri. Produksjon av aviser i en krisetid vil være mindre ressurskrevende enn i fredstid når det forutsettes overgang til bruk av i alt vesentlig sort trykkfarge og reduksjon av avisenes volum. Samtidig vil alternative produksjonsmåter kunne redusere ressursforbruket. Det er også muligheter for en omfordeling av fotomateriellet til avisproduksjon på bekostning av sivilproduksjon. Leverandørene har lagre som tilsier produksjon av en kriseavis i minst seks måneder.

Papirlageret som produsentene av avisepapir har til enhver tid er tilstrekkelig for produksjon av en kriseavis i 9 måneder. I tillegg kommer den løpende produksjonen av avisepapir som forventes å kunne fortsette inntil eventuelle tekniske mangler eller fysiske ødeleggelser hindrer produksjonen. En eventuell redusert eksport vil også føre til at en forholdsmessig større andel enn 10% av produksjonen vil kunne tilfalle norske kunder. Avisepapir kan derfor ikke sies å skulle bli en mangelvare i krise- og krigssituasjoner.

Ved regulering av omsetningen av trykkfarger kan dessuten en større andel av det totale forbruket i den grafiske bransjen forebeholdes avisproduksjon.

8.2.7 Utvalgets kommentar

Beregningene baserer seg på det verst tenkelige tilfellet; en total handelsmessig avskjæring av Norge fra utlandet. Mens det i det tidligere planleggingsgrunnlaget for det sivile beredskap har vært lagt til grunn at man skal se bort fra mulig import i en innledende fase av en krig, konkluderer både Forsvarskommisjonen av 1990 og den nye Stortingsmeldingen for det sivile beredskap (St.melding nr. 24 (1992-93)) med at det i dag er lite sannsynlig at man vil kunne avskjære Norge – eller Vest-Europa – fra forsyninger utenfra. Utvalget antar derfor at en viss mengde import vil kunne påregnes selv i en krise- eller krigssituasjon.

Videre forutsetter beregningene at myndighetene benytter seg av fullmaktene i beredskapslovgivningen til å kunne regulere omsetningen av produksjonsfaktorer dersom det skulle oppstå knapphet på viktige ressurser. Utvalget vil understreke den beredskapsmessige betydningen av de reservene som totalt sett befinner seg i den grafiske bransjen. Forutsatt at myndighetene benytter seg av hjemmelen til å kunne prioritere mellom ulike typer av kunder innen den grafiske bransjen hvis en knapphetskrise skulle oppstå, vil dette i vesentlig grad styrke avisenes muligheter for fortsatt produksjon.

GIs beregninger baserer seg på en volumreduksjon under beredskap og krig på 2/3 i forhold til avisenes ordinære sidetall. Utvalget legger til grunn at en reduksjon i volumet vil forekomme, men det er vanskelig å anslå hvor stor reduksjonen vil bli. Det vil avhenge av hvor stort bortfallet av annonser vil bli, og effekten av de to

ovennevnte faktorene. Utvalget vil i denne sammenheng vise til Sverige og Finland, som opererer med en volumreduksjon på henholdsvis 66% og 50%.

Undersøkelsen viser at forsyningssituasjonen vil være forskjellig for de fire hovedkategoriene av produksjonsmateriell. Men med utgangspunkt i 1/3 av ordinært sidetall for avisproduksjon under krise og krig, viser tallmaterialet at forsyningssituasjonen for en krise- eller krigssituasjon må kunne karakteriseres som tilfredsstillende.

Eventuelle problemer som knytter seg til den innenlandske distribusjonen av produksjonsmateriellet er ikke behandlet. Med papirfabrikkene beliggende på Hønefoss, i Skien og Skogn, og resten av leverandørene av produksjonsmateriell lokalisert til Oslo-området, er avstanden til avistrykkerier i andre landsdeler stor. Tildeling av tilstrekkelig transportkapasitet i krise og krig vil dermed bli avgjørende for opprettholdelse av avisproduksjon i hele landet.

8.3 UNDERSØKELSE AV HVORDAN GJELDENE BEREDSKAPS- ORDNINGER HÅNTERES HOS FYLKESMENNENE

Utvalget har foretatt en undersøkelse vedrørende fylkesmennenes administrering av de ulike beredskapsordningene som dagspressen inngår i. Undersøkelsen omfatter hvilke aviser og trykkerier som er med i de regionale industriberedskapsregistre, hvilke aviser og trykkerier som har fått utsettelse med frammøte ved mobilisering for sitt nøkkelpersonell, og hvilke aviser som er oppført som viktige prioriterte telefoner (VPT-abonnenter) i det enkelte fylke. Undersøkelsen følger som vedlegg til rapporten (jfr. vedl. 3).

Utvalgets vurderinger og forslag til endringer i beredskapsordningene behandles i *"Deltakelse i beredskapsordningene"* i kap. 9.3.2.

8.3.1 Det regionale industriberedskapsregisteret

Avisene og trykkeriene ble med virkning fra 01.01.89 samlet i det regionale industriberedskapsregisteret. Registeret skal inneholde viktige regionale og lokale produksjons- og servicebedrifter, i motsetning til det sentrale industriberedskapsregisteret som inneholder viktige bedrifter i nasjonal sammenheng.

Hvert fylke skal føre sitt eget regionale industriberedskapsregister, og fylkesmannen skal utarbeide og holde registeret ajour. Utvelgelse av bedrifter skal skje i samarbeid med fylkesindustrikontaktmennene. Registeret skal danne grunnlaget for fordeling av planlagt krigstidsproduksjon, og registreringen gir avisene prioritet ved kjøp av rasjonert produksjonsmateriell og transporttjenester i krise- og krigssituasjoner.

Undersøkelsen viser at alle fylker har et regionalt industriberedskapsregister. Møre og Romsdal og Nord-Trøndelag fylker anser imidlertid registeret for å være såpass foreldet på dagspressens område at det ikke kan sies å være operativt.

Registrering av LLAs medlemsaviser

Iht. retningslinjer fra Direktoratet for sivilt beredskap vedrørende registrering av dagspressen, skal kun medlemsaviser i NAL eller trykkerier som trykker NAL-aviser oppføres i de regionale industriberedskapsregistre. Undersøkelsen viser imidlertid at 10 av de 18 fylkene også har registrert LLAs medlemsaviser i registeret.

Hvilke aviser/trykkerier som registreres

Undersøkelsen viser at 15 fylker har et ajourført industriberedskapsregister på avis/trykkeri-siden.

Det er avisenes trykkerier, eller trykkerier som har trykkeoppdrag for aviser, som skal registreres i det regionale industriberedskapsregisteret. I besvarelsene oppgis det imidlertid at både «aviser», «trykkerier» og «trykkerier som trykker aviser» er registrert. Forklaringen på ulikheten i hva som registreres bunner trolig i en forskjell mht. hva respondentene har oppfattet med begrepene «avis» og «trykkeri». For aviser med eget trykkeri er det oppgitt at «avisen» er registrert, mens det i realiteten her refereres til avisens trykkeridel.

Ajourføring av registeret

Det regionale industriberedskapsregisteret skal revideres i etterkant av revisjonen i det sentrale registeret, dvs. hvert annet år. Undersøkelsen viser at praksis på dette området varierer. Flere fylker har ikke revidert registret siden det ble utarbeidet i 1989. Sør-Trøndelag og Østfold fylker reviderer registeret hvert år. Åtte fylker oppgir at de ikke har noen form for fast revisjon.

Bortsett fra endrede avtaler om leietrykking, vil antallet aviser i et fylke være forholdsvis stabilt over tid. At halvparten av fylkene ikke har faste rutiner for revidering av registeret, behøver derfor ikke å bety at registrene av den grunn ikke er tilstrekkelig oppdatert.

Prioritet

Det er utarbeidet et prioriteringssystem for industriberedskapsregistrene. I det regionale registeret føres prioriteten direkte inn i registeret, med betegnelsene gruppe 1, 2 eller 3. Gruppe 1 innebærer at bedrifter i denne gruppen vil ha høyeste prioritet ved kjøp/tildeling av ressurser for videre produksjon.

Undersøkelsen viser at alle registrerte aviser og trykkerier som trykker aviser er gitt prioritet 1, med unntak av Sogn og Fjordane fylke.

8.3.2 Utsettelse med frammøte ved mobilisering

En av rettighetene som følger av å være registrert i det regionale industriberedskapsregisteret, er at bedriftene kan søke om utsettelse med frammøte ved mobilisering for sitt nøkkelpersonell. Bedriftene pålegges ingen plikter i denne sammenheng, men oppfordres til å ha laget en arbeidsplan for en krise-/krigssituasjon ved bedriften, som bl.a. angir hvilket minimum av personer som trengs for å opprettholde avisutgivelsen.

Ordningen omfatter hele avisen, men administreres gjennom to ulike kvoter; én for trykkeriene og én for det redaksjonelle personellet. Trykkeriene får utsettelse med frammøte for nøkkelpersonell gjennom en kvote som administreres av Nærings- og energidepartementet (NOE) beregnet på industriberedskapsregistrene. Det redaksjonelle personellet i avisene søker om utsettelse med frammøte for sitt nøkkelpersonell gjennom en kvote som administreres av Statsministerens kontor.

Undersøkelsen viser at totalt 16 fylker gir utsettelse med frammøte til avisbedrifter og trykkerier med trykkeoppdrag for aviser. Undersøkelsen skiller ikke mellom de ulike kvotene.

Hvilke aviser som omfattes av ordningen

Det har hittil formelt bare vært NALs medlemsaviser som har kunnet søke om utsettelse for sitt nøkkelpersonell. For trykkeribedriftene har det ikke vært satt noen betingelser for å få utsettelse med frammøte ut over at de skal ha trykkeoppdrag for en eller flere av NALs medlemsaviser.

Undersøkelsen viser at det i åtte fylker kun er NALs medlemsaviser som innvilges utsettelse med frammøte, mens ti fylker også har innvilget utsettelse med frammøte til medlemsaviser i LLA.

Størrelsen på kvotene

Det er kun Vest-Agder fylke som har 100% utnyttelse av de tildelte kvotene på redaksjons- og trykkerisiden. På landsbasis er totalt bare 53% av kvotene utnyttet. Dette kan ha sammenheng med at den redaksjonelle kvoten i 1991 ble utvidet fra 250 til 320 personer, og at søknad om utsettelse gis liten prioritet ved den enkelte bedrift.

Som eksempel på dette nevnes en forespørsel utvalget rettet til avisproducentene om hvorvidt bedriftene hadde søkt om utsettelse med frammøte, og hvordan de vurderte mulighetene for å opprettholde driften med det nøkkelpersonellet det var innvilget utsettelse for. To av bedriftene hadde ikke meldt inn behov i det hele tatt. De to andre bedriftene hadde fått utsettelse for et begrenset antall nøkkelpersonell, og vurderte muligheten for fortsatt drift som tilfredsstillende.

I denne sammenheng må det dessuten gjøres oppmerksom på at menig personell over 45 år ikke blir innkalt ved mobilisering. Tilsvarende aldersgrense for befal er 53 år. Avisene vil derfor totalt ha til disposisjon mer personell under beredskap og krig enn den kvoten de får innvilget utsettelse med frammøte for. I tillegg kan det også søkes om eventuell tilleggsarbeidskraft fra arbeidskraftmyndighetene.

Det er fylkesmannen i det enkelte fylke som skal sørge for at søknadsskjema blir sendt ut til bedriftene.

Administrering av de to kvotene

Statsministerens kontor er ansvarlig for kvoten for avisenes redaksjonelle personell. Denne kvoten er på 320 personer. I tillegg kommer kvoten for avisenes tekniske personell som NOE er ansvarlig for. Det er imidlertid fylkesmennene som innhenter opplysninger fra bedriftene om hvilke personer det søkes om utsettelse med frammøte for, og dette gjøres i én og samme henvendelse.

8.3.3 Viktige prioriterte telefoner (VPT)

Undersøkelsen viste at 15 av 18 fylker registrerte aviser som VPT-abonnenter. Av de 15 fylkene hvor avisene var med, var det kun i fire av fylkene fullstendig samsvar mellom de aviser som var registrert i det regionale industriberedskapsregisteret og avisene som var VPT-abonnenter. Det er særlig LLAs medlemsaviser som faller utenfor i denne sammenheng. Undersøkelsen viste også at det var stor spredning på gruppe A- og gruppe B-status.

Tidligere var det bare NALs medlemsaviser som etter regelverket hadde adgang til å bli fritatt fra utkobling, men utvalgets spørrerunde viste at flere fylker også tok LLAs medlemsaviser med i denne ordningen. Det henger sammen med at flere fylkesmenn gir LLAs medlemsaviser denne muligheten på lik linje med de to ovennevnte beredskapsordningene.

I 1993 utarbeidet Televerket og Direktoratet for sivilt beredskap forslag til nye retningslinjer for VPT. I henhold til disse retningslinjene skal dagsavisene nå registreres som VPT-abonnenter med B-status.

8.4 REGISTRERING AV BEHOVET FOR TILLEGGSARBEIDSKRAFT

Utvalget kontaktet Arbeidsdirektoratet og enkelte fylkesarbeidskontorer for å kartlegge hvordan ordningen med registrering av behovet for arbeidskraft fungerer.

Fortegnelsen over aviser som fylkesarbeidskontorene benytter ved henvendelse til avisene i hvert fylke tilsvarende listene over de aviser/trykkerier som fylkesmennene har registrert i de regionale industriberedskapsregistrene. På denne måten oppnås et samsvar mellom avisene som fylkesmannen har registrert/gitt utsettelse med frammøte ved mobilisering, og fylkesarbeidskontorenes registrering av behov for tilleggsarbeidskraft under beredskap og krig. LLAs medlemsaviser er formelt sett ikke berettiget til tilleggsarbeidskraft i en krise- og krigssituasjon gjennom denne ordningen.

Pr. 01.01.93 er dagspressens registrerte behov for tilleggsarbeidskraft etter mobilisering på 823 personer. Dette utgjør det innmeldte behovet i de avisene som er registrert i de regionale industriberedskapsregistrene. Både teknisk personell og redaksjonelt/administrativt personell inngår i dette tallet, med hovedvekt på faglært teknisk personell til trykkeriene.

KAPITTEL 9

Utvalgets vurderinger og forslag

I dette kapitlet kommer utvalget med forslag til ny målformulering for presseberedskapen. Det drøftes deretter ulike tiltak og virkemidler innen presseberedskapen, og hvilke tiltak som bør iverksettes.

9.1 AVISENES ROLLE

Utvalget har som utgangspunkt for sine vurderinger og forslag lagt til grunn den rollen vi antar at avisene vil spille i en sikkerhetspolitisk krise- og krigssituasjon. Denne rollen vil i prinsippet ikke skille seg fra den rollen avisene har i fredstid. Avisene vil i beredskap og krig fortsatt fungere uavhengig av statlige myndigheter.

I en sikkerhetspolitisk krise- og krigssituasjon opprettes Regjeringens presse- og informasjonstjeneste (RPI). RPI vil styre og samordne myndighetenes informasjon overfor nyhetsmedia og publikum om hvilke beslutninger som tas. RPI har avtale med Norsk Rikskringkasting (NRK) og Norsk Telegrambyrå (NTB) om formidling av meldinger til befolkningen i sikkerhetspolitiske krise- og krigssituasjoner. I løpet av 1994 er det lagt opp til at en slik avtale også skal foreligge med nær-radioene.

NTB har et satelittbasert sendernett. Dersom dette sendernet settes ut av spill i en krigssituasjon, vil avisenes mulighet til å motta nasjonale og internasjonale nyhetsmeldinger og informasjon fra RPI bli sterkt redusert.

Utvalget vil understreke at avisene har en viktig rolle å spille som informasjonsformidler under beredskap og krig. Avisenes sterke posisjon som daglig informasjonskanal for publikum gjør at etterspørselen etter aviser vil være stor. Selv om avisene ikke kan konkurrere med etermedia når det gjelder hurtighet i informasjonsformidlingen, har avisene en levetid ut over informasjonsøyeblikket ved at informasjonen som gis kan hentes fram igjen ved en senere anledning. Dette gjør avisene godt egnet til spredning av kunngjøringer og informasjon, bl.a. fra statlige myndigheter.

Vi har få erfaringer med hensyn til om avisene vil makte å opprettholde utgivelsene under beredskap og krig. Avisenes situasjon i årene 1940-45 er i liten grad overførbare til dagens forhold.

På produksjonssiden har den tekniske utviklingen endret seg sterkt i løpet av de siste 25 år. Datateknologi og satelittkommunikasjon gjør at avisene i dag har langt bedre muligheter for å spre informasjon på kort tid, samtidig som denne utviklingen har gjort avisene mer sårbare overfor forstyrrelser i produksjonen. I en krigssituasjon hvor direkte ødeleggelser i produksjonsapparatet og manglende tilgang på innsatsfaktorer kan inntreffe, stiller dette avisene overfor store utfordringer. Hovedspørsmålet for avisene under krise og krig blir dermed om de vil være i stand til å komme ut med tilnærmet normal produksjon og distribusjon, og evne til omstilling.

9.2 MÅL**9.2.1 Gjeldende mål for presseberedskapen**

Stortingsmelding nr. 52 (1988-89) Langtidsplan for det sivile beredskap, trekker opp målsettingene for presseberedskapen under beredskap og krig. Som utgangspunkt sier meldingen at «*det er en overordnet målsetting at alle dagsaviser i utgangspunktet skal ha mulighet til å komme ut i en krise-/krigssituasjon.*»

Meldingen tok i første rekke sikte på å sikre at avisenes materielle forberedelser til en beredskapssituasjon er tilfredsstillende. Det innebærer at det ved den enkelte avis, eller i rimelig nærhet, bør finnes tilstrekkelig materielle innsatsfaktorer for å sikre tre måneders avisutgivelse ved regulert krigsforbruk. Krigsforbruk innebærer en reduksjon på 50% av volumet. Meldingen forutsetter videre at det finnes beredskapslagre hensiktsmessig plassert for avisepapir, trykksverte, trykkipapir, fotosatspapir og kjemikalier.

Justiskomiteen uttrykte i sin behandling av meldingen (Innst. S. nr. 258 (1988-89)) skepsis til den overordnede målsettingen om at alle dagsaviser skal kunne komme ut, og ba om at målsettingen blir revurdert. Komiteen understreket forøvrig at regional avisdekning bør søkes opprettholdt.

9.2.2 Nytt mål

Utvalget mener at de mål og tiltak som St.melding nr. 52 (1988-89) trekker opp, vil være vanskelig å realisere. Som følge av de endrede sikkerhetspolitiske trusselvurderingene er også enkelte tiltak blitt mindre aktuelle. Utvalget foreslår derfor følgende målformulering for presseberedskapen:

Det er et overordnet mål at flest mulig aviser skal komme ut så lenge som mulig i en krise- og krigssituasjon.

Forslaget til målformulering innebærer ikke at statlige myndigheter skal påta seg et overordnet ansvar i denne sammenheng. Etter utvalgets mening må det først og fremst være avisenes eget ansvar, i samarbeid med bransjeorganisasjonene, å sørge for tiltak som gjør at målet kan oppfylles i størst mulig grad. Det bør imidlertid være statlige myndigheters ansvar å gi gode rammebetingelser for å sikre at avisene skal kunne komme ut så lenge som mulig.

Med begrepet «aviser» siktes det her til aviser som tilfredsstiller kravene til medlemsskap i Norske Avisers Landsforbund (NAL) og Landslaget for Lokalaviser (LLA). Utvalget går dermed inn for å sidestille NALs og LLAs medlemsaviser når det gjelder alle forslag utvalget kommer med i beredskapsmessig sammenheng.

Produksjonsmål for avisene i krise og krig

Tre hovedfaktorer vil innvirke på avisenes evne til å komme ut under kriser og krig. For det første vil dette være avhengig av avisenes økonomiske grunnlag for fortsatt produksjon. Avisenes inntekter kan bli redusert, bl.a. som følge av redusert annonsemengde i en krise- og krigssituasjon. Utvalget viser her til den beregningen som er gjort av inntektsbortfall i en middels stor avis under beredskap og krig (jfr. vedl. 6).

For det andre vil tilgangen på materielle innsatsfaktorer være av avgjørende betydning for avisproduksjon. Utvalget legger imidlertid til grunn den trusselvurdering som St.melding nr. 24 (1992-93) baserer seg på, og antar at det er lite sannsynlig med en total handelsmessig avskjæring av landet i en krigssituasjon. Men utvalgets beregninger viser at selv ved en total handelsmessig avskjæring vil det være nok innsatsfaktorer innenfor landets grenser til å produsere alle aviser i tre måneder med en begrensning av volumet til 1/3 av vanlig størrelse. I tillegg vil det være innsatsfaktorer i andre deler av den grafiske bransjen som kan styres mot avisproduksjon, dersom myndighetene gjør bruk av fullmaktene i Lov om forsynings- og beredskapstiltak.

For det tredje kan det oppstå problemer med distribusjon av avisene grunnet manglende tilgang på drivstoff og/eller kjøretøy.

Utvalget forventer at konsekvensene vil bli en reduksjon i avisenes volum (sidetall og opplag). Det er imidlertid vanskelig å anslå hvor stor reduksjonen vil bli. Utvalget mener derfor det er lite hensiktsmessig å fastsette produksjonsmål for avisene i krise og krig, slik det gjøres bl.a. i St.melding nr. 52 (1988-89). Det ville medført en forpliktelse for staten til å fremme ulike tiltak for å nå produksjonsmålene, eller at staten i en krise- eller krigssituasjon begrenset produksjonen slik at den ikke overstiger et fastsatt nivå.

9.3 VURDERINGER OG FORSLAG

9.3.1 Utarbeidelse av mal til beredskapsplan og beredskapsarbeid i avisene

Utvalget vil understreke at det er dagspressen selv som har ansvaret for tilstrekkelige forberedelser for å kunne møte krisesituasjoner, så vel i fred som i krig. Utvalgets undersøkelse viser at arbeidet med beredskapsplaner er lavt prioritert i avisene. Dagspressen må derfor gjennom beredskapsplanlegging i fredstid høyne sitt generelle beredskapsnivå.

Økt vektlegging av beredskapsplanleggingen vil styrke avisenes muligheter til å håndtere situasjoner såvel i fred som i krig. Rapporten fra avisen Tidens Krav (jfr. vedl. 2) i Kristiansund etter kriedøgnene i januar 1992 dokumenterer behovet for at avisene også trenger beredskapsplaner for fredskriser. Utvalget mener bransjeorganisasjonene NAL og LLA må spille en aktiv pådriverrolle i dette arbeidet. Etter det utvalget erfarer har verken NAL eller LLA tatt initiativ overfor sine medlemsbedrifter i denne sammenheng. Etter utvalgets mening bør bransjeorganisasjonene medvirke, både i form av å tilrettelegge, bidra med kompetanse, og være pådrivere overfor avisenes beredskapsplanlegging.

Utvalget vil derfor foreslå at det bevilges økonomiske midler til et prosjekt for igangsetting av beredskapsarbeid i avisene. Som et utgangspunkt for dette skal det utarbeides en mal for beredskapsplan.

Utvalget har, blant annet med innspill fra pressehold, utarbeidet forslag til hvilke momenter en slik mal for beredskapsplan bør inneholde (jfr. vedl. 1). Forslaget bør danne utgangspunktet for prosjektet som foreslås iverksatt. Utvalget vil spesielt peke på de store utfordringene som ligger i å sikre avisene stabil drift i egne EDB/telekommunikasjonssystemer.

Utvalget vil legge vekt på den kompetansen på avisdrift og beredskap som allerede finnes i pressens organisasjoner og bransjen som helhet. Prosjektet bør forankres i NAL, og må gjennomføres i nært samarbeid mellom NAL, LLA og avisene. Utvalget ser det slik at bransjeorganisasjonene NAL og LLA har et særlig ansvar for å bidra til at medlemsbedriftene utarbeider tilfredsstillende beredskapsplaner.

Malen til beredskapsplan må vektlegge sammenhengen mellom kriser som kan oppstå i avisdriften, uansett om dette skyldes forhold i fredstid eller en krigssituasjon. Den skal peke på sårbare forhold ved avisdriften, og utformes slik at planen som den enkelte avis skal lage blir et praktisk verktøy til bruk i begge typer situasjoner. Den enkelte avis må trekke ut av malen de momentene som er av betydning, og selv utarbeide en egen beredskapsplan.

Forskriften om internkontroll trådte i kraft 1. januar 1992. Den pålegger bedriftene å opprette et bedriftsinternt kontrollsystem på områdene helse, miljø og sikkerhet, som skal underlegges tilsyn fra tilsynsmyndighetene. Et økende antall bedrifter innfører i tillegg kvalitetssikring etter ISO 9000-standarden. En mal for beredskapsplan må bygge på disse kontroll- og kvalitetssikringssystemene.

Malen må også angi hvilke minimumskrav en beredskapsplan for avisene bør tilfredsstillere.

9.3.2 Deltakelse i beredskapsordningene

Generelt for alle ordningene

Avisenes utbytte av deltakelsen i de statlige beredskapsordningene kan ikke bli fullgodt dersom ikke avisene også har utarbeidet en beredskapsplan. Utvalget går derfor inn for at statlige myndigheter bør stille krav til egen beredskapsplan i avisene som forutsetning for deltakelse i de beredskapsordningene staten tilbyr.

Dette innebærer at melding om at beredskapsplan er utarbeidet må gis til den respektive fylkesmannen i hvert fylke. Det er fylkesmannen som har det overordnede ansvaret for beredskapsplanleggingen. Fylkesmannens beredskapsavdeling har den kompetanse som skal til for å føre tilsyn med avisenes beredskapsplaner.

Industriberedskapsregisteret

Etter dagens retningslinjer er det kun NAL-aviser som skal oppføres i det regionale industriberedskapsregisteret. Utvalgets undersøkelse viser imidlertid at flere fylker også fører opp LLA-aviser. Dette kan trolig forklares ut fra fylkesmannens vurdering av pressestruktur og geografiske forhold i det enkelte fylke. I fylker med spredt bosetting og store avstander vil det være viktig å opprettholde avisutgivelsene i alle deler av fylket, og ikke bare satse på regionavisene og de større lokalavisene. Dette må bl.a. ses i sammenheng med at fylkesmannen i en beredskaps- og krigssituasjon har behov for å utstede kunngjøringer til publikum gjennom fylkets aviser.

Pr. 1.12.93 utgjør antallet LLA-aviser totalt 48 stk. LLA-avisene står for en svært lav andel av det samlede ressursforbruket i dagspressen, og en eventuell innlemming av disse avisene i ordningen vil derfor ikke nevneverdig svekke ressurstilgangen for andre aviser. På den annen side vil imidlertid en registrering øke mulighetene for LLAs aviser til fortsatt utgivelse i beredskaps- og krigssituasjoner, og vil gjøre beredskapsplanleggingen i disse avisene mer realistisk.

Utgangspunktet for oppføring av aviser/trykkerier i det regionale industriberedskapsregisteret har vært å sikre avisbedriftene tilgang på innsatsfaktorer, drivstoff, transporttjenester og elektrisitet, dersom myndighetene gjør bruk av forsyningsloven til å regulere omsetningen av viktige ressurser i en krise- eller krigssituasjon. Med de gjeldende retningslinjenes henvisning til «*aviser og trykkerier som trykker aviser*» har det derfor vært siktet til trykkeridelen i avisene. Den redaksjonelle siden i avisene er dermed ikke prioritert i de regionale industriberedskapsregistre.

I dagens situasjon er det ikke tilfredsstillende å operere med den to-delingen i redaksjonell del og trykkeridel som dagens ordning baserer seg på. Den tekniske utviklingen innen avisproduksjon har ført til at de tradisjonelle grensene mellom de ulike fasene i avisproduksjonen brytes gradvis ned. Avisene kjøper også i noen grad tjenester fra eksternt hold framfor å besitte kompetansen selv.

Det har også vært påpekt fra pressehold som lite tilfredsstillende at avisene kun har blitt tildelt prioritetsbevis for sitt trykkeri. Det er derfor ikke tilstrekkelig å prioritere trykkeridelen i avisene, når formålet er å opprettholde utgivelsene i krise- og krigssituasjoner. Avisenes samlede behov for varer og tjenester må betraktes under ett.

Utvalget går inn for at registrering i det regionale industriberedskapsregisteret og utstedelse av prioritetsbevis må omfatte hele avisen, og ikke bare trykkeridelen som idag. Dette innebærer at registeret må omfatte hele bedriften der avis og trykkeri er samme selskap, alle aviser som leietrykker, og alle trykkerier som trykker

aviser. En slik utvidelse vil gi økt sikkerhet for fortsatt utgivelse i krise- og krigssituasjoner.

Utvalget er kjent med at Nærings- og energidepartementet (NOE) planlegger en sammenslåing av det sentrale og de regionale industriberedskapsregistrene. Utvalget vil understreke betydningen av at avisene fortsatt blir prioritert i denne sammenheng.

Utsettelse med frammøte ved mobilisering

Statsministerens kontor, ved Den sentrale beredskapsnemd for Regjeringens presse- og informasjonstjeneste, er ansvarlig for utsettelseskvoten for det redaksjonelle personellet. På møtet i nemda i desember 1990 var det enighet om å se positivt på at medlemsavisene i LLA også skulle kunne søke om utsettelse med frammøte for sitt nøkkelpersonell. Beslutningen er imidlertid hittil ikke formelt gjort gjeldende overfor fylkesmennene.

Spørsmålet om hvilke aviser som skal kunne søke utsettelse med frammøte for sitt nøkkelpersonell må etter utvalgets oppfatning sees i sammenheng med hvilke aviser som registreres i de regionale industriberedskapsregistrene. En eventuell innlemmelse av LLA-avisene i denne ordningen fører etter utvalgets oppfatning ikke til noe behov for økte utsettelseskvoter til dagspressen totalt sett. Et antall av LLAs medlemsaviser er allerede medregnet i de 53% av kvotene som avisene idag utnytter. Utvalget anser derfor at de eksisterende kvotene til dagspressen er tilstrekkelig store.

Det gis i dag utsettelse med frammøte ved mobilisering fra to ulike kvoter for personell i dagspressen. Trykkeripersonell får utsettelse over NOEs kvote i industriberedskapsregisteret, mens personell tilknyttet avisenes redaksjoner får utsettelse med frammøte på en kvote for informasjonsberedskap tilhørende Statsministerens kontor.

Utvalget betrakter denne funksjonsdelingen som lite rasjonell. Det er ovenfor redegjort for hvorfor det ikke lenger kan skilles skarpt mellom avisen som et journalistisk og teknisk produkt, og utvalget mener at dette også må få konsekvenser for administreringen av utsettelseskvotene for avisenes nøkkelpersonell. For fylkesmennene vil det også innebære en forenkling av systemet dersom dagspressen disponerte én felles kvote for redaksjonelt- og trykkeripersonell. Søknadene vil da kunne behandles under ett, og personellbehovet i de ulike kategoriene vurderes opp mot hverandre.

Utvalget går derfor inn for at begge kvotene for utsettelse med frammøte samles i NOE.

Avisene baserer seg i økende grad på bruk av EDB i produksjonen, og er avhengige av eksterne service-tjenester på EDB-anleggene. Avhengigheten av EDB og behovet for ekstern reparasjons- og servicekompetanse gjør EDB til et sårbart punkt i avisdriften. Utvalget vil derfor foreslå at det for aviser som er avhengige av omfattende EDB-installasjoner, eller baserer seg på helelektronisk produksjon, blir gitt anledning til å søke om fritak for EDB-servicepersonell som ikke er tilsatt i bedriften. Vurdering av den enkelte søknaden foretas av fylkesmannen på bakgrunn av den samlede disponible kvoten i fylket. En slik utvidelse av grunnlaget for å søke utsettelse med frammøte ved mobilisering vil være aktuell for et mindretall av avisene, og må innpasses i de eksisterende kvotene.

Registrering av behovet for tilleggsarbeidskraft

Fylkesarbeidskontorene foretar en registrering av behovet for tilleggsarbeidskraft i avisene. Den ekstra arbeidskraften skal kompensere bortfallet av medarbeidere i prioriterte bedrifter som følge av mobilisering. Pr. januar 1993 er det registrert et behov for tilleggsarbeidskraft til NALs medlemsaviser på totalt 823 personer. Det kan stilles spørsmål ved i hvilken grad dette antallet reflekterer det reelle behovet for arbeidskraft som dagspressen vil ha i en beredskapssituasjon. På bakgrunn av resultatene fra undersøkelsen om hvilke beredskapsforberedelser som er foretatt i avisene, har utvalget grunn til å tro at det ikke har vært foretatt noen inngående vurdering av hvor stort det reelle behovet for tilleggsarbeidskraft vil bli etter en eventuell mobilisering. Det innmeldte behovet for tilleggsarbeidskraft må imidlertid sees i sammenheng med antallet nøkkelpersoner i dagspressen som har fått utsettelse med frammøte ved mobilisering. Dessuten er det bare medarbeidere under 45 år (53 år for befal) som blir mobilisert i den enkelte bedrift, hvilket betyr at et stort antall medarbeidere ikke vil bli berørt ved en evt. mobilisering. Stortingets vedtak om en langsiktig styrkereduksjon i Forsvaret vil på sikt også redusere antallet personer som vil bli innkalt ved mobilisering.

Et generelt trekk ved samfunnsutviklingen er den tiltagende spesialiseringen på ulike fagfelt. I en situasjon hvor deler av den faste arbeidsstokken blir mobilisert, kan det by på problemer for den enkelte avis å få tak i faglig kvalifisert personell som erstatning. Det siktes i særlig grad til teknisk personell. Utvalget vil imidlertid vise til den reserven som ligger i andre deler av den grafiske bransjen, som ikke er prioritert eller er lavere prioritert enn avisene i beredskapssammenheng.

Viktige prioriterte telefoner (VPT)

Denne ordningen skiller seg fra de ovennevnte ved at den ikke krever en erklæring av tiltak i beredskapssystemet for å bli iverksatt. Utkobling av telefonsentraler kan også bli foretatt under katastrofeartede situasjoner i fred.

Televerket og Direktoratet for sivilt beredskap utarbeidet i 1993 forslag til nye retningslinjer for VPT. Skillet mellom A-status (skal unntas fra utkobling) og B-status (bør unntas fra utkobling) er beholdt, og dagspressen foreslås gitt B-status. Utvalget vil peke på avisenes absolutte avhengighet av telekommunikasjonslinjer, og at det må gis størst mulig sikkerhet for at dette skjer gjennom å gi avisene A-status. Utvalget anbefaler at Televerket og Direktoratet for sivilt beredskap revurderer avisenes B-status i denne sammenheng.

9.3.3 Pressestøtten

Pressestøtten ble innført i 1969 og har hatt som hovedmål å opprettholde en differensiert pressestruktur. Den viktigste støtteformen er produksjonstilskuddet, som spesielt er rettet mot aviser i en ugunstig konkurranseposisjon. Det alt vesentlige av tilskuddet har fungert som delvis kompensasjon for sviktende annonseinntekter. Produksjonstilskuddet vil i 1994 beløpe seg til vel 200 mill. kroner.

I en krigssituasjon antar utvalget at dagsavisene generelt sett vil få et betydelig annonsebortfall. Dersom pressestøtten opprettholdes med det regelverk vi har idag, vil denne inntektssvikten relativt raskt kunne føre til en konkurranseforskyvning mellom avisene. Av den grunn må en eventuell tildeling av pressestøtte i en krigssituasjon basere seg på andre prinsipper enn det som gjelder for pressestøtten i fred.

Utvalgets målsetting om at så mange aviser som mulig skal komme ut så lenge som mulig i en krise- og krigssituasjon, tilsier en lik behandling av alle dagsaviser når det gjelder pressestøtten i krig. Skulle pressestøtten fordeles ut til alle dagsavi-

sene og få en reell effekt i en slik situasjon, måtte eventuelt rammene for produksjonstilskuddet økes vesentlig i forhold til dagens nivå. Utvalget stiller seg imidlertid tvilende til realismen i en slik ordning. Utvalget har derfor valgt å se på andre rammebetingelser fra statens side som kan avhjelpe avisutgivelse i krig, og finner det ikke ønskelig å fremme forslag om videreføring av pressestøtte i en slik situasjon.

9.3.4 Reetablering av aviser

I løpet av en krigssituasjon kan det inntreffe store endringer i pressemønsteret som følge av produksjonsproblemer, mangel på innsatsfaktorer til produksjonen eller forbud mot at aviser kommer ut. Utvalget mener at denne delen av presseberedskapen bør vies oppmerksomhet ved at statlige myndigheter har en strategi for hvordan det tidligere pressemønsteret i størst mulig grad kan reetableres.

Når en beredskaps- eller krigssituasjon inntreffer, foreslår utvalget at Kulturdepartementet, i nært samarbeid med bransjeorganisasjonene, overvåker pressestøtten og stanser den på det tidspunkt den begynner å virke konkurransevridende.

Hvis tildeling av pressestøtte opphører som følge av at en krigssituasjon inntreffer, avsettes det årlige pressestøttebeløpet i et eget fond. Et «Statens reetableringsfond for aviser» skal ha som målsetting å yte støtte til reetablering av aviser som har gått inn, med det mål å gjenskape det differensierte pressemønsteret. Utvalget har lagt som en forutsetning for forslaget at det årlige beløpet som avsettes i et reetableringsfond minimum må tilsvare 1994-nivået på pressestøtten. Dersom nivået på pressestøtten blir vesentlig redusert, vil effekten ved et reetableringsfond svekkes.

9.3.5 Støtte til kjøp av avispapir

Da avisene vil være en viktig informasjonskanal i beredskaps- og krigssituasjoner, har utvalget foreslått som målformulering for presseberedskapen at flest mulig aviser må komme ut så lenge som mulig. Hvis en beredskaps-/krigssituasjon inntreffer, vil avisenes økonomiske grunnlag bli svekket, i første rekke som følge av bortfallet av annonseinntekter. Dette vil kunne bli avgjørende for avisenes evne til fortsatt å komme ut. Utvalget vil derfor peke på behovet for at statlige myndigheter vurderer forebyggende tiltak som kan bidra til å redusere konsekvensene av en slik situasjon.

Utvalget foreslår at det etableres en refusjonsordning for kjøp av avispapir, fordi avispapir representerer den største enkeltkostnaden på innsatsfaktorsiden for avisene. Støtten skal dekke inntil 1/3 av kostnaden ved avisens ordinære papirforbruk i fred, avhengig av avisens inntektsbortfall. Ved å sette grensen til 1/3 av det ordinære forbruket unngår man samtidig at volumet på avisene økes uforsvarlig i forhold til mengden av de andre innsatsfaktorene som vil være tilgjengelig i en krigssituasjon.

Fylkesmannen forestår refusjonen. Tiltaket skal kun omfatte de avisene som har utarbeidet en beredskapsplan.

Tiltaket bør iverksettes på det tidspunkt hvor krig erklæres. Men dersom en langvarig beredskapssituasjon med negativ effekt på avisenes økonomi skulle inntreffe, bør Kulturdepartementet i samarbeid med dagspressens bransjeorganisasjoner, overvåke situasjonen. Det må da vurderes løpende om tiltaket eventuelt kan iverksettes også før en krigserklæring foreligger.

9.3.6 Statlig annonsering i krise- og krigssituasjoner

I krise- og krigssituasjoner vil statlige myndigheter ha behov for å formidle kunngjøringer og å informere befolkningen gjennom annonser i avisene. Etter det utvalget kjenner til er det ikke utarbeidet særskilte regler for statlig annonsering i krise og krig.

Utvalget foreslår at den statlige annonsepolitikken i krise- og krigssituasjoner revurderes i henhold til myndighetenes spesielle informasjonsansvar. Staten har et særlig informasjonsansvar, både sentralt og regionalt, overfor befolkningen. Utvalget foreslår at den regionale informasjonsformidlingen som koordineres gjennom fylkesmannens presse- og informasjonsavdeling (FMPIA), skjer på en slik måte at hele fylket blir dekket ved avisannonsering.

9.3.7 Avisenes forhold til Regjeringens presse- og informasjonstjeneste (RPI)

RPI vil basere seg på NRK, nærradioene og NTB for formidling av informasjon fra statlige myndigheter til befolkningen i en sikkerhetspolitisk krise- og krigssituasjon. Utvalget har påpekt hvordan NTBs satellittbaserte sendernett er sårbart overfor krigshandlinger. Utvalget har også påpekt det spesielle informasjonsansvaret som statlige myndigheter har overfor publikum i en krise- og krigssituasjon.

Ut fra avisenes viktige rolle som informasjonsformidler ved krise og krig anbefaler utvalget derfor at RPI vurderer tiltak som kan sikre at formidlingen av informasjon til avisene sikres, dersom NTBs sendernett settes ut av funksjon.

9.3.8 Beredskapslagring

Statlige myndigheter har så langt ikke tatt konkrete initiativ til opprettelse av beredskapslagre av materielle innsatsfaktorer til avisproduksjon. Det er derfor ingen reserver av innsatsfaktorer utover det som importører og produsenter holder av kommersielle hensyn, og de lagrene som den enkelte avis selv sitter med. Utvalget vil minne om at det allerede i 1979 ble fremmet forslag til en begrenset lagring av innsatsfaktorer til avisproduksjon i Nord-Norge (jfr. *"Forslag til beredskapslagring av avisepapir, fotosattpapir m.v., Direktoratet for sivilt beredskap (1979)"* i kap. 6.2.2) med en kostnadsramme beregnet til 1.3 mill. kroner pr. år. Forslaget ble imidlertid ikke fulgt opp av bevilgende myndigheter.

Siden oppnevningen av Dagspressens beredskapsutvalg i 1990 er en rekke forutsetninger for den sivile beredskapsplanleggingen endret. Endringene er nedfelt i St.melding nr. 24 (1992-93) Det fremtidige sivile beredskap. Meldingen berører bl.a. synet på beredskapslagring som virkemiddel i sivil beredskapssammenheng. Kostnadene ved beredskapslagring veid opp mot de bedre mulighetene for å opprettholde handelsforbindelsene i en krise- og krigssituasjon, gjør at beredskapslagring som generelt virkemiddel nå skal revurderes. Et viktig premiss for en slik revurdering er at lengre varslingsstid forut for et væpnet angrep på Norge åpner for muligheter til å fatte beslutninger som kan bedre forsyningssituasjonen på lengre sikt.

Utvalgets undersøkelse (*"Undersøkelse hos importører og leverandører av innsatsfaktorer til produksjonen"* i kap. 8.2) viser at avisepapir ikke vil bli mangelvare innenfor landets grenser i en krise-/krigssituasjon, og krisehandelsavtalen med Sverige vil sikre tilstrekkelig tilgang på trykkfarger. For fotomateriell og trykkplater vil forsyningssituasjonen kunne bli problematisk, siden disse er avhengig av import. Men undersøkelsen viser at avisene kan produseres med 1/3 av normalt volum i minst tre måneder i en krigssituasjon, selv ved en total handelsmessig avskjæring

av Norge. En slik avskjæring anses imidlertid idag for å være lite sannsynlig, med den følge at forsyningssituasjonen med rimelig sikkerhet kan sies å være bedre enn det utvalgets beregninger viser.

Beregningene tar utgangspunkt i den totale beholdningen av innsatsfaktorer innen landets grenser. Beregningene sier imidlertid ikke noe om situasjonen i den enkelte avis. Med den anstrengte økonomiske situasjonen som avisene opplevde på slutten av 80-tallet fulgte en rasjonalisering av avisdriften, bl.a. av avisenes innkjøpsrutiner og lagerhold. Lagrene av innsatsfaktorer i den enkelte bedrift ble av bedriftsøkonomiske hensyn skåret ned. Det vil trolig være store forskjeller mellom avisene, bl.a. som følge av ulik geografisk avstand til importører og produsenter som ligger i det sentrale østlandsområdet. Avispapir er trolig også den innsatsfaktor som først tar slutt, idet de fleste aviser er avhengig av regelmessige tilførsler med korte intervaller.

Utvalget ønsker ikke å fremme forslag om at statlige myndigheter skal påta seg ansvar for opprettelse av beredskapslagre for innsatsfaktorer til avisproduksjon. Dette ville bryte med de retningslinjer for beredskapslagring som trekkes opp i St.melding nr. 24 (1992-93). Men utvalget vil peke på at problemer med transporten i en beredskaps- eller krigssituasjon vil kunne sette avisene i Nord-Norge i en vanskelig situasjon.

9.3.9 Norsk kriseproduksjon av viktige innsatsfaktorer

St.melding nr. 52 (1988-89) nevner forskning med norsk kriseproduksjon av viktige innsatsfaktorer som siktemål, som et mulig virkemiddel for å bedre forsyningssituasjonen for innsatsfaktorer til avisproduksjon. Behovet for en slik forskning vil i utgangspunktet begrense seg til hovedkategoriene trykkplater og fotomateriell. Dette er innsatsfaktorer som importeres som ferdige produkter.

NOE har en finansieringsordning for utviklingskontrakter (FoU-kontrakter) der offentlig virksomhet er part. En FoU-kontrakt er en avtale mellom en produsent og en bruker om utvikling av et nytt produkt, eller en avtale om forsknings- og utredningsarbeider. Kontraktene gjelder produkter eller tjenester som ikke kan kjøpes i markedet, eller som det offentlige av forskjellige grunner ønsker skal utvikles i Norge. NOE kan dekke inntil 50% av utgiftene, men normalt dekkes bare 33%. Produsenten og brukeren deler de resterende kostnadene med 1/3 hver.

Utvalget har forelagt problemstillingen for Grafisk Institutt (GI). Det vil ikke by på store utfordringer å utvikle produkter som kan egne seg for kriseproduksjon, men det vil være et økonomisk spørsmål. Blant annet vil et slikt prosjekt kreve investeringer i en maskinpark.

Utvalget mener at et FoU-prosjekt innen områdene fotomateriell og trykkplater bør vurderes nærmere. Utvalgets beregninger viser at det er innen disse to områdene at forsyningssituasjonen er svakest, og mulighetene for norsk produksjon av disse innsatsfaktorene vil kunne bedre denne situasjonen vesentlig.

Utvalget vil imidlertid peke på det ansvaret som bransjen selv har i denne sammenheng. Dagspressens egne organisasjoner må foreta en vurdering av behovet for å bedre forsyningssituasjonen, bl.a. med bakgrunn i de beregningene utvalget har lagt fram. FoU-kontraktene baserer seg på at produsent og bruker normalt dekker 66% av kostnadene ved et prosjekt. Det er derfor naturlig at bransjen tar initiativ overfor NOE dersom konklusjonen blir at det er behov for å iverksette et slikt prosjekt.

9.3.10 Transport av råvarer og distribusjon

Transportproblematikken, dvs. hvordan frakte innsatsvarer til produsenten og ferdigproduktet ut til brukeren, vil bli en flaskehals i en beredskaps- eller krigssituasjon fordi Forsvaret vil legge beslag på store deler av transportparken. Transportsystemet skal imidlertid dekke både militære og sivile transportoppgaver. I en beredskapssituasjon vil Transportberedskapsorganisasjonen (TBO) bli opprettet, og denne skal kunne overta og styre all transport i løpet av 1 til 2 uker. Dette innebærer at bedriftenes kjøretøyer etter kort tid kan bli rekvirert. Hvor stor andel som vil bli rekvirert vil være avhengig av den faktiske situasjonen og hvilke transportmidler det er snakk om.

Transportnettet vil også være sårbart. Vei- og tognettet vil i enkelte deler av landet lett kunne settes ut av funksjon. Det er særlig transportene av innsatsvarer til avisproduksjonen over store strekninger som vil kunne bli et problem, fordi store deler av produksjon og lagerkapasitet er lokalisert til det sentrale østlandsområdet. Sjøtransport vil kunne dekke en vesentlig del av det forventede transportbehovet. Kystflåten er bra rustet og vil være vanskelig å sette ut av drift pga. den uoversiktlige kystlinjen. Over kortere strekninger vil vegtransport være anvendelig.

Transport av det ferdige produktet ut til brukeren vil vesentlig omfatte transport over kortere strekninger som kan foretas med ethvert tilgjengelig transportmiddel på vei.

Samferdselsdepartementet har til behandling en utredning fra en arbeidsgruppe som har kommet med forslag til endringer i TBOs regelverk. Utredningens forslag om unntak fra regelen om rekvisisjon for prioriterte bedrifters kjøretøyer og egentildeling av drivstoff, vil bedre avisenes mulighet til å opprettholde distribusjonen. Utvalget støtter dette forslaget.

Med utgangspunkt i den nye trusselvurderingen må myndighetene vurdere tiltak for å prioritere forsyningssituasjonen for avisepapir i Nord-Norge. Utvalget viser i denne forbindelse til omtalen av Nord-Norges spesielle forsyningssituasjon i St.melding nr. 24 (1992-93), hvor det framgår at Nord-Norge vil være særlig utsatt. TBO bør ta hensyn til dette i sin planlegging.

KAPITTEL 10

Administrative og økonomiske konsekvenser**10.1 ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER***Avisenes beredskapsplaner*

Utvalget vil gjøre deltakelse i de statlige beredskapsordningene avhengig av at avisene har utarbeidet en beredskapsplan. Når en avis har utarbeidet en beredskapsplan, skal melding om dette oversendes fylkesmannen. Fylkesmannens beredskapsavdeling har den kompetansen som skal til for å føre tilsyn med beredskapsplanen. Planen bør ajourføres med minst 2 års mellomrom.

Utvalget forutsetter at ordningen trer i kraft innen 1. januar 1998. Dette innebærer at de avisene som da ikke har utarbeidet beredskapsplan, vil falle ut av de eksisterende beredskapsordningene.

Sidestilling av NALs og LLAs medlemsaviser

Utvalget foreslår at både NALs og LLAs medlemsaviser skal sidestilles med hensyn til deltakelse i de statlige beredskapsordningene. Dette må innarbeides i retningslinjene for de ulike ordningene, hhv. av NOE for industriberedskapsregistrene, Den sentrale beredskapsnemda for RPI for utsettelse med frammøte ved mobilisering og Televerket/Direktoratet for sivilt beredskap for VPT-ordningen.

Utvalget vil peke på at dette ikke innebærer noen vesentlig endring i forhold til dagens praksis, siden utvalgets undersøkelser viser at en rekke av LLAs medlemsaviser allerede er registrert i disse ordningene i flere fylker. Utvalget vil minne om at Den sentrale beredskapsnemda for RPI allerede har stilt seg positiv til et slikt forslag mht. ordningen med utsettelse med frammøte ved mobilisering. Størrelsen på dagens kvoter for utsettelse med frammøte ved mobilisering er tilstrekkelig til at LLAs medlemsaviser kan inkluderes uten at det er behov for en økning av kvotene.

Registrering av hele avisbedriften i industriberedskapsregistrene

Utvalget foreslår at både avisenes redaksjonelle del og trykkeridelen i avisene blir registrert som én enhet i industriberedskapsregistrene. Endringen må innarbeides av NOE i retningslinjene for de regionale industriberedskapsregistrene.

Fylkesmennene må etablere en rutine for å innhente nødvendige opplysninger om aviser/trykkerier som trykker aviser, slik at opplysninger om skifte av trykkeriforbindelse blir fanget opp ved revisjon.

Utvalget er kjent med at NOE arbeider med en sammenslåing av det sentrale og de regionale industriberedskapsregistrene, og at dette vil kunne føre til strengere krav til registrering i det felles registeret som vurderes opprettet. Utvalget vil minne om viktigheten av at dagspressen får prioritert tilgang på ressurser i krig, og at det derfor vil være viktig å beholde avisene også i det nye registeret.

Sammenslåing av kvotene for utsettelse med frammøte ved mobilisering

Utsettelse med frammøte ved mobilisering for avisenes nøkkelpersonell gis idag på to ulike kvoter, hhv. for redaksjonelt personell av Statsministerens kontor og for trykkeripersonell av NOE. Utvalget foreslår at disse kvotene samles i NOE.

Søknad om utsettelse med frammøte ved mobilisering

Utvalgets forslag om utvidelse av grunnlaget for å søke utsettelse med frammøte til også å gjelde EDB-personell som ikke er tilsatt i avisbedriften, må innarbeides i retningslinjene for denne ordningen. Forslaget vil kun være aktuelt for et mindretall av avisene, og forutsetter ingen økning i dagens kvoter.

Overvåkning av pressestøtten og avisenes økonomiske situasjon

Utvalget foreslår at Kulturdepartementet i samarbeid med pressens organisasjoner overvåker pressestøtten i en krigssituasjon, og at produksjonstilskuddet stanses når støtten begynner å virke konkurransevridende.

Dersom en langvarig beredskapssituasjon inntreffer og får negativ effekt på avisenes økonomi, må Kulturdepartementet i samarbeid med pressens organisasjoner løpende vurdere utviklingen med tanke på å iverksette støtteordningen med refusjon av 1/3 av avisenes kostnader ved papirinnkjøp. Dersom denne ordningen trer i kraft, skal fylkesmannen forestå refusjonen overfor avisene.

Utarbeidelse av beredskapsplan i avisene

Det er usikkert hvor mye arbeid det vil kreve å utarbeide en beredskapsplan i den enkelte avis. De store avisene vil ha behov for en mer omfattende beredskapsplan enn de mindre avisene. Det understrekes imidlertid at utarbeidelse av en beredskapsplan i hovedsak er et engangsarbeid, og at ajourføringen av beredskapsplanen hvert annet år ikke vil kreve særlige ressurser.

Utvalget vil dessuten peke på muligheten for reduserte økonomiske tap på grunn av større driftssikkerhet dersom brann eller større ulykker i driften skulle inntreffe. Det vil også kunne åpne for forhandlinger om reduserte forsikringspremier dersom avisen har gode og systematiske planer for å møte uønskede hendelser i fred og krig.

10.2 ØKONOMISKE KONSEKVENSER*Prosjekt for iverksettelse av beredskapsarbeid i avisene*

Utvalget foreslår at det bevilges 800 000 kr. over en periode på 1 1/2 år til opprettelse av et prosjekt for utarbeidelse av en mal for beredskapsplan, og iverksettelse av beredskapsarbeid i avisene. Beregningen er basert på en heldagsstilling med tillegg av sosiale utgifter samt reise- og kursvirksomhet overfor avisene. Utvalget foreslår at Kulturdepartementet dekker disse utgiftene. I tillegg forutsettes det at NAL og LLA engasjerer seg i prosjektet gjennom å stille kontorplass og -utstyr til disposisjon.

Reetableringsfond for aviser

Kulturdepartementet og avisenes bransjeorganisasjoner skal overvåke pressestøtten i en krigssituasjon. Produksjonstilskuddet stanses når støtten begynner å virke konkurransevridende. Utvalget foreslår at det da opprettes et reetableringsfond for avisene. Til dette fondet avsettes det et årlig beløp som minimum tilsvarer nivået for produksjonstilskuddet i 1994 (ca. 200 mill. kr.). Midlene skal brukes til reetablering av aviser som har vært nødt til å innstille driften i krigssituasjon. Forslaget innebærer ingen økonomiske bevilgninger utover det som idag bevilges til pressestøtte.

Støtte til kjøp av avispapir

Utvalget foreslår at det etableres en støtteordning for kjøp av avispapir i en krigssituasjon. Støtten skal dekke inntil 1/3 av kostnadene ved avisenes ordinære papirforbruk i fred. Det årlige papirforbruket i dagspressen er på ca. 150 000 tonn. Dette representerer en total innkjøpskostnad for dagspressen på omlag 570 mill. kr. i 1993. Utvalget kostnadsberegner dermed et slikt tiltak til maksimum 190 mill. kroner pr. år. Tiltaket vil kun omfatte de avisene som har utarbeidet beredskapsplan. Da pressestøtten tilligger Kulturdepartementet (KD), er det naturlig at støtte til kjøp av avispapir blir lagt til KDs budsjett.

Utarbeidelse av beredskapsplan i avisene

Det er usikkert hvor mye utarbeidelse av en beredskapsplan vil koste den enkelte bedrift økonomisk. Det utelukkes ikke at avisenes gjennomgang av dagens sikkerhetsopplegg vil avsløre behov for økonomiske investeringer på enkelte områder.

Utvalget vil imidlertid ikke gjøre økonomiske investeringer som et ledd i beredskapsplanleggingen, til et krav overfor avisene. Det må være opp til den enkelte avis å avgjøre i hvilken grad man ønsker å følge opp de behov som avdekkes.

Vedlegg 1

Momenter til mal for en beredskapsplan for avisene

FUNKSJON/ TRUSLER	ÅRSAK	SANNSYNL.	KONSEKV.	MOTTILTAK
Personalmangel	Mobilisering (epidemier/ulykker)			Søke fritak, alternative produksj.metoder, legge om (redusere) driften (størrelsen på produktet)
Brann/eksplosjon Vannutstrømming / lekkasje Storm Flom	Manglende tilsyn, kontroll- og alarm-system			Alternativt produksjonssted Alternativt møtested/produksjonsmåte Instruks Nødplan
Sabotasje Terrorisme	Mangelfull adgangs- kontroll Manglende sikkerhetsklarering			Varslingsrutiner/alarm Instruks vedrørende forholdsregler/ holdninger
Radioaktivt nedfall	Atomulykke			Instruks - nødplan
Kjemikalieulykker	Ulykke - uhell			Instruks - nødplan
Brudd i strømforsyning	Naturskade, div.			Datasikring med batteri/aggregat Ringkobling av strømtilførsel
Brudd i vannforsyn.	Naturskader, div.			Ringkobling av vanntilførsel
Sikkerhetsklarering av ansatte - uautorisert adgang - sabotasje	- manglende adgangskort - manglende vakthold - manglende sikkerhets- og alarmsystem			- Adgangsbegr. ved kontrollsystem - Vakter - Etablering av rutiner ved bombetrusler og ikke autorisert adgang.
Redaksjonell produksjon - svikt i EDB-utstyr - svikt i tele- kommunikasj.	- manglende kompetanse - teknisk feil - div.			Opplæring, standardløsninger, reserve-komponenter, backup-avtale
Repro - svikt i utstyr	- manglende kompetanse - teknisk feil			Opplæring, standardløsninger, reserve-komponenter, redusert volum
Trykking - teknisk svikt	- uhell - slitasje			- alternativt trykkested - egne reservedeler - alternative reservedelskilder - redusert volum
Materielle innsatsfaktorer: - papir - plater - farge - kjemikalier - film/fotopapir	Brudd i levering			Alternative leverandører Reservedeler Reduksjon i størrelsen av avisen
Distribusjon - transport, post - bil - bud	Manglende kapasitet			Alternative løsninger

Vedlegg 2

Rapport fra avisen Tidens Krav, Kristiansund, om hvordan orkanen i januar 1992 rammet avisen

Tidens Krav er avisen for Nord-Møre og utgis i Kristiansund. Orkanen som passerte Kristiansund 1. januar 1992, og det etterfølgende strømbruddet, skapte store problemer for avisproduksjonen på et tidspunkt da etterspørselen etter nyheter var stor. Utvalget hadde en samtale med nyhetsredaktøren i avisen for å få frem erfaringer av beredskapsmessig betydning som Tidens Krav gjorde i løpet av uken som krisen varte.

Generelt

Orkanen kom inn over Nord-Møre om morgenen den 1. januar 1992. Folk var stort sett hjemme. Strømmen forsvant om formiddagen. Orkanen avtok utover ettermiddagen. Krisen kan deles i to faser:

- Fase I: under orkanen og tiden rett etterpå.
- Fase II: håndtering av den permanente krisen.

Tidens krav trykker til daglig avisen i Romsdals Budstikke, Molde.

Hendelsesforløp for avisen

Strømbrudd og lynnedslag gjorde at avisens data-anlegg ble satt ut av drift. Redaksjonen reiste til Sunndalsøra og fikk laget/trykket avisen der det første døgnet. Fra og med det andre døgnet ble avisen produsert i Molde. Avisen hadde på forhånd adresselister over abonnentene på data, som ble kjørt ut over de andre avisenes data-nett. Dette sikret avisen tilgang på eget abonnementsarkiv under krisen.

Avisen kjøpte inn et strømaggregat etter to dager, som ikke ble brukt.

Avisens rolle/funksjon under fase II

Behovet for informasjon var stort. Hele opplaget forsvant da avisen kom ut, det var en kraftig økning i løssalget. Avisens styrke lå i at den var et «totalprodukt» for informasjon, en funksjon som radioen ikke klarte å fylle.

Av naturlige årsaker hadde avisen problemer med å bringe de helt siste nyhetene under krisen. Avisen hadde derfor hovedsakelig en dokumentarfunksjon. Redaksjonen måtte underveis foreta en avveining av strategien som skulle følges mht. nyhetsdekning: reportasjer kontra en analytisk/kritisk vinkling til lokale myndigheters håndtering av krisen. Avisen valgte å vente med gjennomgangen av kri-sehåndteringen til strømmen var kommet tilbake.

Avisen opplevde problemer med å få tilstrekkelig informasjon fra lokale myndigheter (LRS) i byen. De var lite samarbeidsvillige overfor avisens journalister. Redningsledelsen valgte å bruke nærradioen som primær informasjonskanal, og nærradioen fikk dermed et tilnærmet informasjonsmonopol.

NRKs rolle

NRK, både TV og radio, fungerte dårlig under krisen. Organisasjonen var ikke fleksibel nok til å kunne tilpasse seg behovene i situasjonen som hadde oppstått. Dette skyldtes dels manglende prioritering av personell til de nordlige delene av fylket, dels tekniske begrensninger mht. oversending av TV-bilder fra Kristiansund.

Nærradioens rolle

Nærradioen spilte en viktig rolle i krisehåndteringen, ikke minst fordi dette ble den lokale redningssentralens (LRS) instrument for å bringe informasjon ut til befolkningen. Nærradioen hadde en fleksibel og smidig organisasjon som raskt tilpasset seg situasjonen som hadde oppstått.

Fra et journalistisk synspunkt er imidlertid radioens avhengighetsforhold til redningsledelsen et problem. Medarbeiderne i nærradioen har liten journalistisk erfaring, og viste seg lite profesjonell i håndtering av nyheter samt i presentasjonen av dem. Nyhetsterskelen ble gjennomgående for lav, og «prate- og pludreradioen» tappet folks batterier. Men radioen «underholdt» lytterne sine store deler av døgnet.

Lokalavisenes rolle

Lokalavisene i de sørlige deler av fylket opplevde få problemer i løpet av krisen. De fikk stort sett beholde strømmen, men distribusjonen ble vanskeliggjort som følge av innstilte ferger.

Lang deadline grunnet trykking i andre aviser gjorde at lokalavisene i enda større grad enn Tidens Krav hadde problemer med å presentere de siste nyhetene, og på den måten fungere som et «hjelpemiddel» for folk i deres daglige håndtering av krisen.

Forberedelser en avis bør gjøre forut for en slik krisesituasjon

Forberedelser for å sikre at avisen kunne komme ut:

- Sentralbordet: planer/alternativer og opplæring av flere personer
- Innkjøp av strømaggregat som må funksjonstestes på forhånd.
- Sondere/inngå et så forpliktende samarbeid med konkurrerende aviser som mulig/ønskelig, med tanke på å ha forberedt en situasjon hvor et samarbeid, f.eks. med tanke på trykking, kan vise seg nødvendig. I denne sammenheng er det viktig å vurdere i hvilken grad datamateriale fra avisen kan medbringes til en annen avis for bruk der. Abonnentlister på data er et godt eksempel på dette.

Hvilke nyheter avisen skal bringe:

- Avisen bør på forhånd tenke gjennom hva slags profil som skal kjøres under krisen; «øyenvitne-skildringer» kontra/i tillegg til en analytisk/kritisk linje til måten de lokale myndigheter takler krisen på. Hvordan få ut korrekt og nødvendig informasjon til publikum innenfor de rammer en krise tillater?
- Ambisjonsnivået: ved en liknende krise i dag ville Tidens Krav senket ambisjonsnivået og gitt ut en tynnere avis som bare inneholdt det mest nødvendige av nyheter og annonser. Dette har ikke minst klare konsekvenser for personellet, det er fort gjort å slite ut medarbeiderne underveis.

Hvordan få tilgang på nyheter:

- Vurdere hvordan kontakt med kommunale organer og myndigheter best mulig kan tilrettelegges for en krisesituasjon. Hvordan oppnå forståelse for nødvendigheten av et godt samarbeid under en krise?

Hvis en situasjon skulle oppstå hvor avisen må innstille sin produksjon, bør mulighetene for at journalistene i en periode kan utføre arbeid for andre medier være vurdert.

Konklusjon

Forberedelser for å være best mulig rustet til å takle en krisesituasjon er nødvendig. Avisen er riktignok en fleksibel organisasjon med et visst nivå av «beredskap» i den daglige drift. Men å takle en krise som vedvarer, og hvor de kjente rammevilkårene er borte, byr på nye utfordringer, og da er det ikke nok å improvisere. Tidens Krav hadde en kriseberedskapsperm utarbeidet i 1991, og denne var til stor hjelp.

Aviser har en annen funksjon enn radioen under en krise. Avisen må definere denne og gjøre forberedelser for å fylle den rollen. Radioen vil ikke helt ut kunne erstatte avisen som nyhetsmedium.

Helge Hegerberg
Nyhetsredaktør, Tidens Krav.
Kristiansund N mars 1992.

Vedlegg 3

Resultatet fra undersøkelsen om hvordan gjeldende bered- skapsordninger håndteres hos fylkesmennene

Tabell 3.1: Spørsmål 1: Det regionale industriberedskapsregisteret

- 1.1 Hvilke aviser er med? (kun antall er registrert i skjemaet)
- 1.2 Hvilke trykkerier er med? (kun antall er registrert i skjemaet)
- 1.3 Flere aviser med samme trykkeri; hvordan fanges mulige endringer opp når avisene skifter trykkeri?
- 1.4 Er det noen aviser/trykkerier som trykker aviser, som ikke er med i registeret? (kun antall er reg. i skjemaet)

	1.1	1.2	1.3	1.4
Østfold	10	4	årlig revisjon	nei
Oslo/Akershus	25 (+1)	10	—	3 trykkerier
Hedmark	ingen	ingen	—	—
Oppland	ingen	3	—	— /2 trykkerier
Buskerud	6	2	stabilt	nei
Vestfold	ingen	2	manuelt v/rev.	— /nei
Telemark	7	5	stabilt	3 aviser, områdene av andre aviser
Aust-Agder	6	2	endringer skal meldes fylkesm.	nei
Vest-Agder	4	ingen	avisene har egne trykkerier	nei
Rogaland	6	4	—	nei
Hordaland	14	6	ikke fast rutine	11 aviser / —
Sogn og Fjordane	10	8	stabilt	nei
Møre og Romsdal	—	—	—	—
Sør-Trøndelag	ingen	7	årlig revisjon	— / nei
Nord-Trøndelag	—	—	—	—
Nordland	11	2	—	1, satt/trykt annet sted
Troms	4	ingen	avisene har eget trykkeri	nei
Finnmark	2	3	—	5 aviser, lenge siden revisjon

Tabell 3.2: Spørsmål 2: Utsettelse med fremmøte ved mobilisering

- 2.1 Hvilke aviser har søkt om fritak for sitt nøkkelpersonell? (kun antall er registrert i skjemaet)
- 2.2 Hvilke trykkerier, som trykker aviser, har søkt om fritak for sitt nøkkelpersonell? (kun antall er reg. i skjemaet)
- 2.3 Inkluderer fylkesmannen alle fylkets aviser i ordningen, eller bare de som er med i Norske Avisers Landsforening?
- 2.4 Kvoteordningen: hvor stor (max antall personer) / hvor godt er kvoten utnyttet?
- 2.5 Hvordan innvirker det på kvoteordningen at flere aviser bruker samme trykkeri?

	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5
Østfold	10	4	NAL	25/11, B/11	innvirker ikke
Oslo/Akershus	10	4	NAL	55/49, B/9	få har søkt
Hedmark	4	4	NAL	25/13, B/16	innvirker ikke
Oppland	3	0	alle	15/4	—
Buskerud	4	1	alle — 1	15/22 (A+B)	innvirker ikke
Vestfold	ikke søkt	1	alle	10/2	—
Telemark	3	1	alle — 3	15/9	innvirker ikke
Aust-Agder	5	1	alle	—	—
Vest-Agder	3 (3)	0	alle	10/10	innvirker ikke
Rogaland	2	2	NAL	15/3	—
Hordaland	10	2	alle	35/19, B/1	—
Sogn og Fjordane	6	6	alle	20/8, B/12	oversiktlig
Møre og Romsdal	—	—	NAL	30/0	—
Sør-Trøndelag	8	5	NAL	35/30	innvirker ikke
Nord-Trøndelag	2	1	alle	(2 aviser)	—
Nordland	11	12	NAL	felles kvote	—
Troms	1	0	NAL	10/—	innvirker ikke
Finnmark	7	7	alle	felles kvote	egne trykkerier

Tabell 3.3: Spørsmål 3: Viktige prioriterte telefoner

- 3.1 Hvor mange av de aviser som er registrert i fylkets industriberedskapsregister er med i ordningen?
- 3.2 Hvordan er fordelingen på gruppe A- og B-status?

Tabell 3.4:

	3.1	3.2
Østfold	—	—
Oslo/Akershus	7	4A / 3B
Hedmark	alle	A
Oppland	alle	B
Buskerud	5	2A / 3B
Vestfold	4	4A
Telemark	8	A
Aust-Agder	5	4A / 1B
Vest-Agder	4	4 (A+B, ikke delt)
Rogaland	ingen	—
Hordaland	ingen	—
Sogn og Fjordane	alle	A
Møre og Romsdal	17 (2)	1A / 16B
Sør-Trøndelag	alle	ikke oppgitt (A+B)
Nord-Trøndelag	9	—
Nordland	9	5A / 4B
Troms	4	ikke delt opp
Finnmark	5	A

Vedlegg 4

Spørreskjema fra Grafisk Institutt undersøkelser overfor avisenes beredskapsforberedelser

KONFIDENSIELT

Til
Daglig leder
Avisens navn
Gate adresse
Postadresse
Telefon
Telefaks

Avisen produserer følgende aviser:

Vennligst korrigjer overstående opplysninger dersom de er ukorrekte, eventuelt tilføy det som mangler.

Hvem er kontaktperson ved henvendelser angående beredskap i avisen:

Kontaktperson: _____

Trykkes avisen i eget hus? Ja ☐ 59 Nei ☐ 43

Har avisen vurdert alternativt trykksted? Ja ☐ 24 Nei ☐ 67

Hvis ja, hvor vurderes avisen trykket? _____

Praktiseres leietrykking: Ja ☐ 43 Nei ☐ 47

Hvis ja, hvor trykkes avisen? _____

Personalbehov i avisen

	antall ansatte (november 1991)	personell med utsettelse med fremmøte ved mobilisering
Bemanning administrasjon:	1141	54
Bemanning annonse/opplag/distribusjon:	1970	71
Bemanning redaksjon:	2328	213
Bemanning teknisk personell:	2300	236

Spørsmål vedrørende "Beredskap i norske aviser", 28.10.1991

Produksjonsutstyr

Disponeres elektrisitet produsert ved reserveaggregat? Ja ☐ 11 Nei ☐ 91

Har avisen anlegg for sikring av stabil spenning? Ja ☐ 53 Nei ☐ 43

Har avisen egne service/back-up avtaler i beredskapssituasjon? Ja ☐ 21 Nei ☐ 74

hvis ja: sats ☐ 18 repro ☐ 17 trykk ☐ 18

Har avisen etablert beredskap på resevedelsiden/reservekretskort o.l? Ja ☐ 29 Nei ☐ 68

hvis ja: sats ☐ 18 repro ☐ 15 trykk ☐ 26

Eksisterer det reparasjonskompetanse i avisen ved stans i/ved:

sats/ombrekingsutstyr? Ja ☐ 52 Nei ☐ 41

repro? Ja ☐ 47 Nei ☐ 45

trykkeri? Ja ☐ 50 Nei ☐ 26

pakkeri? Ja ☐ 53 Nei ☐ 23

Har avisen utarbeidet beredskapsplan for krise- og/eller krigssituasjon? Ja ☐ 13 Nei ☐ 82

Blir denne løpende oppdatert? Ja ☐ 9 Nei ☐ 35

Når ble planene sist oppdatert? måned: år:

Hvis avisen ønsker å utdype eller presisere svarene, ber vi om at dette gjøres på eget ark.

Skjemaet bes returnert innen 22. november, til:

GRAFISK INSTITUTT
Gaustadalleen 21
0371 Oslo

att: Steinar Webjørnsen

TAKK FOR HJELPEN!

Spørsmål vedrørende "Beredskap i norske aviser", 28.10.1991

Vedlegg 5

Oversikt over norske aviser

Tabell 5.1: Oversikt over norske aviser med data for opplag, utgivelser pr. uke, sidetall, årsvekt og trykkeriforbindelse (1992-tall)

	Oppl.	Utg. pr. uke	Års- vekt kg.	Side-tall gj.-snitt	Eget trykk J/ N	Trykkeriforbindelse
AKERSHUS						
Akershus/Romerikes Blad	39 258	5	33,2	32	J	
Akershus Amtstidene	7 383	5	19,2	29	N	Akershus/Romerikes Blad
Asker & Bærum Budstikke	31 720	5	31,6	26	J	
Eidsvoll Blad/Ullensaker Blad	8 532	5	12,57	24	J	
Indre Akershus Blad	6 491	3	10,3	13	N	Indre Smaalenene Avis
Varingen	5 114	2	5,8	25	N	Akershus Arb.presse
Østlandets Blad	18 446	5	25,7	42	J	
AUST-AGDER						
Agderposten	25 626	6	44,60	25	J	
Aust Agder Blad	3 763	3	5,28	14	N	Agderposten
Grimstad Adressetidende	5 996	3	7,80	19	N	Agderposten
Lillesands-Posten	4 057	2	4,70	18	N	Rogalands Avis
Setesdølen	4 222	2	4,20	14	J	
Tvedestrandsposten	4 083	3	5,83	14	J	
BUSKERUD						
Bygdeposten	5 016	3	7,00	18	N	Fremtiden
Drammens Tidende og Buskerud Blad	43 943	6	50,00	33	J	
Fremtiden	17 138	6	31,40	40	J	
Hallingdølen	9 388	3	10,65	14	J	
Laagendalsposten	10 439	5	17,35	26	J	
Ringerikes Blad	13 835	6	21,00	14	J	
FINNMARK						
Altaposten	4 983	6	17,0	24	J	
Finnmark Dagblad	11 776	6	23,7	30	J	
Finnmarken	8 412	6	19,24	24	J	
Finnmarksposten	1 798	2	3,9		J	
Sagat	2 219	2	4,46	13	J	

Tabell 5.1: Oversikt over norske aviser med data for opplag, utgivelser pr. uke, sidetall, årsvekt og trykkeriforbindelse (1992-tall)

	Oppl.	Utg. pr. uke	Års- vekt kg.	Side-tall gj.-snitt	Eget trykk J/ N	Trykkeriforbindelse
Sør-Varanger Avis	4 336	3	7,70	17	J	
HEDMARK						
Glåmdalen	22 685	6	32,4	40	J	
Hamar Arbeiderblad	28 232	6	40,70	54	J	
Ringsaker Blad/Brummundølen	8 692	3	15,13	32	N	Østlendingen
Østerdal Budstikke	975	1	1,7	8	N	Arbeidets Rett
Østlendingen, Hamar Dagblad og Østl. S-O	26 856	6	38,39	47	J	
HORDALAND						
Askøyværingen	4 798	2	5,00	20	N	Mediatrykk A/S Arna
Bergensavisen	26 290	6	35,10	42	J	
Bergens Tidende	95 708	6	74,83	48	J	
Bygdanytt	3 813	2	4,00	16	N	Mediatrykk A/S Arna
Bømlo-nytt	3 968	2	3,50	14	N	Sunnhordland
Dagen	12 399	6	23,10	28	N	Mediatrykk A/S Arna
Fanaposten	5 253	2	4,50	18	N	Mediatrykk A/S Arna
Fiskaren	9 763	2	5,20	20	N	Mediatrykk A/S Arna
Grannar	3 690	2	4,4	14,4	N	Hardanger Folkeblads Trykkeri
Grenda	2 340	3	3,00	8	J	
Gula Tidend	3 702	2	4,50	18	N	Mediatrykk A/S Arna
Hardanger Folkeblad	5 919	3	10,36	23	J	
Hordaland	10 797	3	9,27	13	J	
Hordaland Folkeblad	5 495	2	3,30	12	J	
Kvinnheringen	4 370	3	6,10	16	N	Sunnhordland
Marsteinen	2 025	1	1,8	10	N	Bladet Sunnhordaland
Nordhordland	5 048	2	9,97	39	N	
Os & Fusaposten	4 858	2	5,4	20,5	N	Mediatrykk A/S Arna
Samningen	1 342	1	1,3	8	N	Grafisk Forum/Mediatrykk
Strilen	6 276	2	7,88	27	N	Mediatrykk A/S Arna
Sunnhordland	8 175	5	16,20	24	J	
Tysnes	2 080	1	1,5	11,92	N	Sunnhordaland
Vaksdalposten	2 387	1	2,5	12	N	Hardanger Folkeblad
Vestnytt	4 722	2	5,85	23	N	Mediatrykk A/S Arna
Vestavind	1 065	1	1,7		N	Hardanger Folkeblad
MØRE OG ROMSDAL						
Aura Avis	3 545	3	10,50	24	J	

Tabell 5.1: Oversikt over norske aviser med data for opplag, utgivelser pr. uke, sidetall, årsvekt og trykkeriforbindelse (1992-tall)

	Oppl.	Utg. pr. uke	Års- vekt kg.	Side-tall gj.-snitt	Eget trykk J/ N	Trykkeriforbindelse
Bygdebladet	2 589	2	5,50	18	N	Romsdals Budstikke
Driva	5 205	3	11,30	26	J	
Fylket	4 136	3	8,90	22	N	Aura Avis
Haramsnytt	2 555	2	3,55	12	N	HN-Foto Trykk
Møre-nytt	5 114	3	7,50	9	J	
Møre	3 689	3	6,00	14	J	
Nordvest-Nytt	1 865	1	1,8	13,58	N	Aura Avis
Romsdals Budstikke	18 604	6	28,74	36	J	
Storfjord Nytt	1 319	1	2,0	17	N	Cylindertrykk
Sulaposten	1 542	1	1,7	13,4	N	Aarflot Prenteverk A/S
Sunnmørsposten	37 251	6	36,5	26	J	
Sykkylvsbladet	2 569	2	2,6	13,7	J	Cylindertrykk
Tidens Krav	15 786	6	27,5	34	J	
Vikebladet Vestposten	4 674	3	7,60	19	N	Vestlandsnytt
Vestavisa	1 749	1	1,7	14,5	N	Aarflots Prenteverk A/S
Vestnesavisa	1 542	1	2,2	18,04	N	Cylindertrykk
Vestlandsnytt	4 817	2	5,72	20	J	
Øyavis	1 499		0,7	20	N	Aura Avis
Øy-Blikk	1 928	1	1,4	16	N	Aarflots Prenteverk A/S
Åndalsnes Avis	4 335	3	6,50	16	N	Sunnmørsposten
NORD-TRØNDELAG						
Frostringen	1 036	1			N	
Innherreds Folkeblad og Verdalingen	4 951	2	4,9	17	J	
Levanger-Avisa	4 152	3	6,00	15	N	Verdal Boktrykkeri
Meråker-posten	1 679	1	2,1	15	N	A/S Sør-Trøndelag
Namdal Arbeiderblad	11 607	6	22,5	28	J	
Nordtrønderen og Namda- len	3 123	6	16,9	18	N	Trønder-Avisa
Overhallingen	1 127	1		9	N	Rotasjon
Steinkjer-Avisa	3 130	2	4,6	14,89	N	Verdal Offset A/S
Stjørdalens Blad	7 860	3	12,4	29	N	Sentrum Trykk
Trønderavisa	23 277	6	27,9	30	J	
Ytringen	3 011	2	5,3	18	J	A/S Rotasjon
NORDLAND						
Andøyposten	2 693	3	4,73	12	J	
Brønnøysunds Avis	5 293	4	11,10	18	J	
Fremover	11 216	6	22,56	30	J	

Tabell 5.1: Oversikt over norske aviser med data for opplag, utgivelser pr. uke, sidetall, årsvekt og trykkeriforbindelse (1992-tall)

	Oppl.	Utg. pr. uke	Års- vekt kg.	Side-tall gj.-snitt	Eget trykk J/ N	Trykkeriforbindelse
Helgelands Arbeiderblad	9 724	6	23,2	27	J	
Helgelands Blad	6 298	3	7,30	20	J	
Lofotposten	12 006	6	24,8	31	J	
Lofot Tidende	4 530	1	2,5	28,7	N	Nordlands Framtid
Meløyavisa Svartisen	1 172	1	1,2	14	N	Bodø Boktrykkeri
Nordlands Framtid	20 238	6	34,69	44	J	
Nordlandsposten	17 633	6	29,68	40	J	
Ofotens Tidende	4 002	3	7,49	19	J	
Rana Blad	11 565	6	23,41	30	J	
Vesteraalens Avis	2 921	3	4,91	16	N	Lofotposten
Bladet Vesterålen	10 035	4	16,8	32	J	
OPPLAND						
Dagningen	12 019	6	31,87	38	J	Oppland Arbeiderblad
Fjuken	1 592	1	1,7	12	N	Fjordingen
Hadeland	7 694	4	14,6	21	J	
Gudbrandsdølen Lilleham- mer tilskuer	22 433	6	36,5	42	J	
Oppland Arbeiderblad	28 155	6	39,7	47	J	
Samhold	5 977	6	24,00	32	N	Gudbrandsdølen Lille- hammer Tilskuer
Valdres	10 031	4	10,26	20	J	
Vigga	1 200		1,1	14,73	N	Aura Avis
OSLO						
Akers Avis/Groruddalen	12 414	2	7,6	29	N	Eidsvoll Blad
Aftenposten, aftenutgaver	197 738	5	35,5	27	J	
Aftenposten, aftenutgaven fredag	197 738	5	35,5		J	
Aftenposten, morgenutga- ven lørdag	310 734	7	85,60	52	J	
Aftenposten, morgenutg.	274 870	7	85,60	52	J	
Arbeiderbladet	44 046	6	39,4	48	N	Akershus Arb.presse
Dagbladet, alm. dager	224 490	5	41,9	57	J	
Dagbladet, lørdag	312 738	1	44,8	57	J	
Dagbladet, søndag	136 276	1	44,8	52	J	
Dagens Næringsliv	52 391	6	25,94	0	N	Dagblad trykk
Folkets Framtid	8 616	1	3,6	24	N	Indre Smaalennene blad
Folket	5 567	1	1,8	12	N	Fremtiden
Klassekampen	10 042	6	20,92	20	N	Duplotrykk
Nationen	20 805	6	25,5	33	J	

Tabell 5.1: Oversikt over norske aviser med data for opplag, utgivelser pr. uke, sidetall, årsvekt og trykkeriforbindelse (1992-tall)

	Oppl.	Utg. pr. uke	Års- vekt kg.	Side-tall gj.-snitt	Eget trykk J/ N	Trykkeriforbindelse
Ny tid	8 155	1	3,65	28	N	Duplotrykk
Ullern Avis/Akersposten	5 211	2	3,8	17	N	Duplotrykk
VG – Verdens Gang, alm.dager	374 092	5	47,8	48	N	1) Aftenposten 2) Adresseavisen 3) Stavanger Aftenblad
VG – Verdens Gang, lør.	470 695	1	47,8	64	N	som ovenfor
VG – Verdens Gang, søn.	234 955	1	47,8	48	N	som ovenfor
Vårt Land	27 232	6	25,94	34	N	Akershus Arb.presse
ROGALAND						
Bygdaposten for Hjelme- land	1 932	1	1,4	10,4	N	Hardanger Folkeblad
Dalene Tidende	7 866	3	11,8	13	J	
Gjesdalbuen	1 700	1		14,5	N	Rogalands Avis
Haugesunds Avis	36 309	6	44,6	29	J	
Heimdrag	1 000		0,5	12	N	Sunnhordaland Tryk- keri
Jærbladet	12 494	3	12,6	15	N	Rogalands Avis
Rogalands Avis	17 030	6	32,2	42	J	
Ryfylke	2 875	2	3,9	12,6	N	Sauda Boktrykkeri
Sandnesposten	4 000	1		20	N	Rogaland Avis
Stavanger Aftenblad	70 942	6	72,8	46	J	
Strandbuen	2 988	2	3,76	14	N	Rogaland Avis
Suldalsposten	1 976	2	3,9	11,2	N	Sauda Boktrykkeri
Tysvær Bygdeblad	1 679	1	2,1		N	Hardanger Folkeblad
SOGN OG FJORDANE						
Firda	13 270	5	20,00	30	J	
Firdaposten	6 588	4	13,59	22	J	
Fjordabladet	3 004	3	5,7	14	N	Fjordingen
Fjordingen	4 655	3	7,64	19	J	
Fjordenes Tidende	6 780	3	7,99	20	J	
Firda Tidend	3 239	3	6,7	16	J	
Sogn Dagblad	5 450	6	18,29	22	J	
Sogn Avis	9 580	5	12,38	33	J	
SØR-TRØNDELAG						
Arbeidets Rett	7 362	3	8,53	21	J	
Arbeider-Avisa	13 648	6	28,6	36	J	
Adresseavisen	90 158	6	55,2	39	J	
Fjell-Ljom	1 763		0,8		N	Verdal Offset
Fosna-Folket	7 212	3	7,8	18	J	

Tabell 5.1: Oversikt over norske aviser med data for opplag, utgivelser pr. uke, sidetall, årsvekt og trykkeriforbindelse (1992-tall)

	Oppl.	Utg. pr. uke	Års- vekt kg.	Side-tall gj.-snitt	Eget trykk J/ N	Trykkeriforbindelse
Hitra-Frøya	3 943	2	3,0	16	N	A/S Sør-Trøndelag, Orkanger
Malvik-Bladet	1 473	1	1,7	17	N	Sentrum Trykk
Opdalingen	3 182	3	7,93	19	N	Aura Avis
Selbyggen	2 907	1	2,3	16	N	Selbutrykk A/S
Sør-Trøndelag	7 359	5	11,2	18	J	
Trønderbladet	5 444	4	10,2	18	J	
Trønderavisa	23 277	6	27,90	30		
TELEMARK						
Kragerø Blad	3 831	3	7,9	12	J	
Rjukan Arbeiderblad	2 468	5	6,2	8	J	
Telemark Arbeiderblad	20 648	6	46,05	56	J	
Telen	5 849	5	13,4	20	N	DT & BB
Varden	33 298	6	55,0	33	J	
Vestmar	3 844	3	5,64	12	J	
Vest-Telemark Blad	4 780	3	4,3	12,5	J	
Porsgrunns Dagblad	7 196	5		30	J	
TROMS						
Framtid i Nord	2 884	3	4,6	16	N	Avisa Tromsø A/S
Harstad Tidende	16 387	6	27,0	36	J	
Nordlys	32 071	6	38,36	50	J	
Nye Troms	3 922	3	7,2	16	J	
Troms Folkeblad	6 961	6	18,4	21	J	
Tromsø	9 497	6	33,30	38	J	
VEST-AGDER						
Agder (Flekkefjords Tidende)	9 052	3	9,2	12	J	
Farsunds Avis	5 963	6	15,14	9	J	
Fædrelandsvennen	47 030	6	57,50	37	J	
Lindesnes	6 980	6	16,28	10	J	
Vennesla Tidende	2 337	1	1,10	16	N	Setesdal Trykk
VESTFOLD						
Gjengangeren	5 846	6	20,8	24	N	Tønsberg Blad
Sandefjords Blad	15 018	6	33,5	22	N	Tønsberg Blad
Svelvik-nytt	2 120	1	2,1	12,6	N	Berger Trykk & Grafisk
Tønsbergs Blad	33 376	6	46,56	30	J	
Østlands-Posten	13 492	6	30,7	20	J	
ØSTFOLD						

Tabell 5.1: Oversikt over norske aviser med data for opplag, utgivelser pr. uke, sidetall, årsvekt og trykkeriforbindelse (1992-tall)

	Oppl.	Utg. pr. uke	Års- vekt kg.	Side-tall gj.-snitt	Eget trykk J/ N	Trykkeriforbindelse
Fredrikstad-Avisa Demo- kraten	10 681	6	39,1	43	N	Sarpsborg Arb.Blad
Fredrikstad Blad	20 944	6	38,7	48	J	
Halden Arbeiderblad	10 490	6	29,8	36	J	
Indre Smaalenenes Avis	7 749	3	14,8	18	J	
Moss Avis	14 342	6	30,1	38	N	Fredrikstad Blad
Moss Dagblad	6 491	6	34,2	30	N	Sarpsborg Arb. Blad
Rakkestad Avis	2 256	3	10,47	12	N	Indre Smaalenenes Avis
Sarpsborg Arbeiderblad	17 731	6	43,0	48	J	
Øvre Smaalenene	8 890	5	22,65	33	J	
SVALBARD						
Svalbard-posten	1 982	1	2,6	22	J	Tromstrykk

Vedlegg 6

Beregning av inntektsbortfall i en middels stor avis under beredskap og krig

Utvalget har gjennomført en beregning av det økonomiske tapet en avis vil påføres dersom en beredskaps- eller krigssituasjon skulle inntreffe. Beregningen tar utgangspunkt i inntekter/utgifter i en middels stor regional avis i Nord-Norge med gjennomsnittlig opplag på 18 000 eksemplarer.

Utvalgets beregninger tar utgangspunkt i driftsresultatet i et år med ordinær avisproduksjon. Ut fra dette beregnes antatt inntektstap og utgiftsreduksjon ved produksjon av en kriseavis i en beredskaps/krigssituasjon. Størrelsen på en kriseavis settes til 1/3 av ordinært sidetall.

Tabell 6.1: Avisens inntekter i et normalår sammenholdt med anslag over inntekter i en beredskaps-/krigssituasjon, ved produksjon av en kriseavis (tall i 1000 kr.)

	Normal produksjon		Kriseproduksjon	
	Pr. år	Pr. mnd.	Pr. år	Pr. mnd.
1. Annonseinnt.	23.400	1.950	4.680	390
2. Løssalg	5.200	433	3.640	303
3. Abonnement	14.700	1.225	7.350	612
Sum	43.300	3.608	15.670	1.305
Inntektssvikt			27.630	2.303

Til inntektsanslagene ved produksjon av en kriseavis i tabell VI-1 knytter det seg følgende forutsetninger:

1. Annonsebortfallet settes til 80%.
2. Grunnet distribusjonsvansker forventes løssalget å gå ned med 40%. Grunnet stort informasjonsbehov ventes økning i løssalget i nærområdene på 10%. Totalt en reduksjon på 30%.
3. Reduksjon i abonnementstinntektene grunnet distribusjonsvansker. Antatt frafall på 50% (abonnenter som ligger lenger enn 6 mil unna trykkested).

Totalt viser tallene en antatt inntektssvikt på kr. 2.303.000,- pr. måned ved produksjon av 1/3 avis under beredskap/krig. Dette tilsvarer en månedlig inntektssvikt på 63.8%.

Tabell 6.2: Avisens utgifter i et normalår sammenholdt med anslag over utgifter i en beredskaps-/krigssituasjon, ved produksjon av en kriseavis (tall i 1000 kr.)

	Normal produksjon		Kriseproduksjon	
	Pr. år	Pr. mnd.	Pr. år	Pr. mnd.
4. Lønnsutgifter	20.000	1.670	12.420	1.035
5. Distribusjon	6.500	542	3.250	271

Tabell 6.2: Avisens utgifter i et normalår sammenholdt med anslag over utgifter i en beredskaps-/ krigssituasjon, ved produksjon av en kriseavis (tall i 1000 kr.)

	Normal produksjon		Kriseproduksjon	
	Pr. år	Pr. mnd.	Pr. år	Pr. mnd.
6. Varekjøp	6.400	533	2.133	177
7. Provisjon løssalgsh. forh.	974	81	682	57
Sum	33.874	2.826	18.485	1.540
Reduserte utgifter			15.389	1.286

Til utgiftsanslagene ved produksjon av en kriseavis i tabell VI-2 knytter det seg følgende forutsetninger:

4. Anslaget forutsetter at Regjeringen har fattet vedtak om mobilisering. 38% av arbeidsstokken er mobiliseringspliktig, og avisens lønnsutgifter for disse personene faller bort.
5. Den dyreste distribusjonen via Postverket vil trolig falle bort. Det lokale budnett ventes å kunne opprettholdes. Denne distribusjonen vil sannsynligvis bli dyrere. I dag brukes det biler til all budtjeneste, men rutene er lagt opp slik at man kan gå eller bruke sykkel. Det vil imidlertid ta lengre tid og utgiftene økes. Kostnadsanslaget er beregnet ut fra distribusjon i et område innen ca. 6 mil fra trykkstedet. Antatt utgiftsreduksjon på totalt 50%.
6. Varekjøp som avisepapir, sidefilm, trykkplater, kjemi, trykkfarge og pakkemateriell reduseres med 2/3.
7. Avisen vil spare utgifter for provisjon til løssalgshandlerne ved redusert salg. Antatt 30% innsparing i utgiftene.

Forøvrig er avisenes faste utgifter ikke medregnet.

Totalt viser beregningene en antatt utgiftsreduksjon på kr. 1.286.000,- pr. måned ved produksjon av 1/3 avis under beredskap/krig. Dette tilsvarer en reduksjon i utgiftene på 45.5% pr. måned.

Sammenholdes anslaget for reduserte utgifter og inntekter ved produksjon av en kriseavis under beredskap og krig, med ordinære utgifter og inntekter ved produksjon i fredstid, viser beregningene at avisen i regne-eksempelet totalt vil oppleve en inntektsreduksjon på kr. 1.017.000,- pr. måned.

Kommentarer til beregningene

Flere faktorer vil kunne bli utslagsgivende for avisenes økonomiske situasjon, men dette er faktorer som er vanskelig å tallfeste. Som eksempel kan nevnes omfanget av en eventuell begrensning i tilgang på transporttjenester, og ekstra kostnader/reduerte inntekter forbundet med dette. Det vil videre være forskjeller i regnskapsstallene fra avis til avis.

Geografiske forhold vil også gi ulike kostnadmessige utslag. Nord- Norge har store og tynt befolkede områder hvor avisene må distribueres via Postverket. Avisportoen medfører høyere kostnader for aviser som distribueres over store avstander sammenliknet med aviser som har egne budordninger. For løssalgssavisene vil også situasjonen være en helt annen.

Avisene er i tillegg bundet av en rekke inngåtte avtaler som forutsetter et visst økonomisk grunnlag for å kunne innfris. Det siktes her til bedriftens arbeidsgiveransvar og avtaler som er inngått med leverandører av varer og tjenester til produk-

sjonen. Hvorvidt det er anledning til å permittere arbeidstakere på kort varsel blir her et sentralt anliggende.

Andre utgaver av dokumentet

Hent opp dokumentet i HTML-format

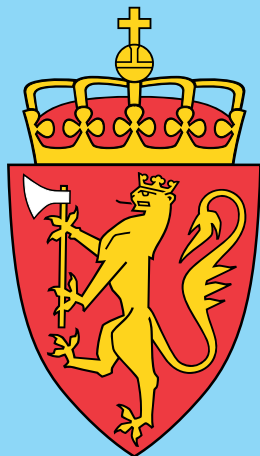
Slik ser det ut med Internett browser mot CD-ROM'en

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER NOU 1994:4
Kontrollen med «de hemmelige tjenester»
Samstilling fra EOS-kommisjonen, oppnevnt ved Kgl. resolusjon 24. september 1993 Avgitt 7. februar 1994
• Overordningsplan • Innholdsfortegnelse
Utgiver: STATENS FORVALTNINGSTJENESTE SENKON STATENS TRYKKNING
Trykt utgave: ISSN: 0333-2306 ISBN: 82-583-0279-5 Trykk: Falch Høstingrykk as, Oslo OSLO 1994
Elektronisk utgave: ISSN: 0806-2633 (NOU Computerfile) = ISBN: 82-583-0279-5 / DOCUMENT NOU 1994: 4/NO HTML-versjon: Falch Inform as, Oslo

Du må ha en Internett browser for å gjøre dette

Hent opp i tekstformat (RTF)

NOU NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER
TITTEL
INNLEDNING
KAPITLER
VEDLEGG

NOU

NORGES OFFENTLIGE UTREDNINGER

1994

1995

1996

ODIN

HVIS DU
HAR INTERNETT

HJELP BRUKERDOKUMENTASJON

